

Авторський колектив під керівництвом Жуковського В. М.

Основи християнської етики

8 клас

Навчальний посібник

ББК _____
О _____

Схвалено комісією з християнської етики
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
для використання в загальноосвітніх навчальних закладах
(лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти
№ _____)

Авторський колектив:
В. М. Жуковський, В. В. Зоринська, В. М. Махлюк

Рецензенти:

Основи християнської етики. 8 клас: навч. посіб. / В. М. Жуковський,
В. В. Зоринська, В. М. Махлюк. – К. : Літера ЛТД, 2016. – **xxx** с.
ISBN

ББК
© В. М. Жуковський,
В. В. Зоринська,
В. М. Махлюк
© Літера ЛТД, 2016

ЗМІСТ

НАПУТНЕ СЛОВО

РОЗДІЛ I. ЖИТТЄВІ ДОРОГОВКАЗИ ДЛЯ ХРИСТІЯНИНА

ВСТУП. З ОПОРОЮ НА ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ

УРОК 1. ПОВТОРЮЄМО ВИВЧЕНЕ В 7 КЛАСІ ТА ВИРУШАЄМО ЗА НОВИМИ ЗНАННЯМИ

УРОК 2. ЕТИКА ТА МОРАЛЬ

УРОК 3. МОРАЛЬ, ПРАВО, ЗАКОН

УРОК 4. БОЖІ ЗАПОВІДІ – ОСНОВА МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

УРОК 5. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

РОЗДІЛ II. МОРАЛЬНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ЄДНАННЯ ЛЮДИНИ З БОГОМ

УРОК 6. «Я – ГОСПОДЬ БОГ ТВІЙ...» (ВИХ. 20:2)

УРОК 7. ЄДИНОБОЖЖЯ У ДРЕВНЬОМУ СВІТІ

УРОК 8. ЄДИНОБОЖЖЯ В ХРИСТІЯНСЬКОМУ СВІТІ. ІСУС ХРИСТОС

УРОК 9. ІМ'Я ГОСПОДА

УРОК 10. ЛЮДИНА ДБАЄ ПРО СВОЄ ІМ'Я

УРОК 11. ДЕНЬ СУБОТНІЙ ЗА СТАРИМ ЗАПОВІТОМ

УРОК 12. ІСУС І СУБОТА

УРОК 13. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

РОЗДІЛ III. МОРАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ ЗАПОВІДЕЙ БОЖИХ ДЛЯ ПОШАНИ БЛИЖНЬОГО

УРОК 14. ЖИВЕМО З ПОВАГОЮ ТА ПОШАНОЮ ДО БАТЬКІВ

УРОК 15. УЧИТЕЛЬСТВО ТА НАСТАВНИЦТВО. ДУХОВНІ БАТЬКИ

УРОК 16. ПРАВО НА ЖИТТЯ. УБИВСТВО ФІЗИЧНЕ

УРОК 17. ПРАВО НА ПОВАГУ. УБИВСТВО МОРАЛЬНЕ. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГІДНОСТІ

УРОК 18. НЕ ЧИНИ ПЕРЕЛЮБУ!

УРОК 19. ВІРНІСТЬ У ШЛЮБІ

УРОК 20. ГРОМАДЯНСЬКИЙ ШЛЮБ

УРОК 21. «НЕ КРАДИ» (ВИХ. 20:15)

УРОК 22. КРАДІЖКА: МОЖЛИВІСТЬ ВІДШКОДУВАННЯ

УРОК 23. НАКЛЕП І КРИВОПРИСЯГА

УРОК 24. ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

УРОК 25. НЕ ЗАЗДРИ

УРОК 26. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

РОЗДІЛ IV. МОРАЛЬНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ВИБОРУ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

УРОК 27. НАЙГОЛОВНІША ЗАПОВІДЬ

УРОК 28. ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО. ХТО Є ТВОЇМ БЛИЖНІМ?

УРОК 29. УСПІШНІСТЬ – РЕЗУЛЬТАТ ДУХОВНОЇ ПРАЦІ

УРОК 30. НАШ ВЗІРЕЦЬ – ІСУС ХРИСТОС

УРОК 31. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

ГЛОСАРІЙ

Напутнє слово

Дорогий восьмикласнику!

Щиро вітаємо тебе з новим навчальним роком! Нехай він збагачує тебе новими відкриттями, ґрунтовними знаннями й духовними цінностями.

Із радістю повідомляємо, що уроки християнської етики й надалі слугуватимуть тобі дороговказом у житті. Вони допомагатимуть знаходити правильні рішення у складних ситуаціях, досягати омріяних цілей, бути щирим і тактовним у стосунках із рідними, вчителями, однокласниками, друзями, старшими й молодшими людьми з твого оточення.

Ми доклали великих зусиль до створення цього підручника християнської етики, то ж і ти будь максимально сумлінним та уважним під час вивчення її основ. Структура підручника вже знайома тобі з попередніх навчальних років, тому користуватись ним буде зручно та приємно. Однак матеріал для засвоєння ми пропонуємо складніший, із більшим обсягом текстів, глибшим змістом, важчими запитаннями, які вимагатимуть від тебе ерудиції, логічного мислення, аргументованих та оригінальних відповідей. Але впевнені, що ти маєш необхідний потенціал для його опанування.

Опрацьовуючи кожен урок, насамперед досягни та запам'ятай **біблійні вірші**. Вони засвідчують актуальність і важливість запропонованої для вивчення теми, сповіщають її Божественну мудрість, спрямовують на помисли, дії та вчинки згідно з Євангелієм.

Вдумливо прочитай **словничок понять**, щоб розуміти їхній зміст, оскільки вони є основою дібраних до уроку текстів, а також запитань та завдань.

Ознайомся із **ключовими запитаннями**, які будуть спрямовувати тебе на кожному етапі вивчення нового матеріалу. Дай на них попередні відповіді, а потім доповни з урахуванням набутих знань.

Вступний текст узагальнює набутий тобою попередній досвід і слугує місточком для вивчення теми уроку.

Біблійна історія, запропонована для опрацювання, дібрана так, щоб розкрити тему уроку на основі Святого Письма. Проаналізуй цю історію, постарайся осягнути вміщену в ній мудрість і намагайся застосовувати її у своєму повсякденному житті.

Художні тексти духовно-морального змісту прозаїків і поетів розкривають їхнє авторське тлумачення біблійної історії і допомагають учням краще зрозуміти і засвоїти її мудрість.

Розв'язання актуальних ситуацій морально-етичного змісту навчить тебе застосовувати на практиці біблійну мудрість і готуватиме до життя в суспільстві. Це вимагатиме від тебе не лише глибоких знань, але й асоціативного мислення, творчої уяви. Виконуючи такі аналітичні завдання, ти вчитимешся правильно розв'язувати життєві проблеми, виховуватимеш у собі такі якості, як виваженість, толерантність, упевненість, стійкість до стресів.

Індивідуальні завдання вимагатимуть від тебе самостійності і

наполегливості у їх виконанні.

Робота в парах і групах потребуватиме активності, відкритості, взаємодопомоги і підтримки, взаємної відповідальності. Обговорюючи з однокласниками складні аспекти моралі, етики й духовності, дискутуючи над суперечливими питаннями, ти краще збагнеш те, що не легко осмислити самотійно. Така форма роботи розвиватиме в тебе уміння спілкуватися та поважати думки співрозмовників.

Дізнавайся більше, звертаючись до різних перекладів Святого Письма, цитати з яких наведено у відповідній рубриці. Відстежуй народну традицію бачення й трактування духовних цінностей українців у запропонованих для опрацювання **народних висловах**.

Розвивайся духовно й інтелектуально, опрацьовуючи **теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**.

Домашні завдання допоможуть закріплювати здобуті знання, поведінкові уміння й навички. Їх потрібно виконувати не лише письмово та усно, але застосовувати на практиці – допомагати батькам, шанувати та підтримувати рідних, з повагою спілкуватись зі знайомими та незнайомими людьми, жити згідно з християнськими цінностями та з любов'ю до Бога.

Роби для себе **висновки з кожного уроку**.

Узагальнюй та перевіряй набуті знання за допомогою тестових завдань, оформлених у вигляді окремих уроків у кожному розділі.

Шановний восьмикласнику! Поринь розумом і душею у світ християнської етики! Вивчай, застосовуй і відстоюй біблійні цінності – й отримаєш сторицею за свою натхненну працю.

*Зі щирими побажаннями
успішного вивчення
основ християнської етики
автори укладеного для тебе
підручника*

РОЗДІЛ І. ЖИТТЄВІ ДОРОГОВКАЗИ ДЛЯ ХРИСТИЯНИНА

ВСТУП

З опорою на Десять Заповідей Божих

Олена Коваль

Ще зовсім недавно від деяких людей у нашій країні можна було почути, що Біблія – це казки й легенди, що Бога нема і вірять у Нього тільки старенькі бабусі й дідусі, а люди освічені здатні пояснити будь-яке явище з погляду науки й прогресу.

Декілька років тому в одній з газет з'явилася стаття «Біблія та наука про наслідки лихослів'я». У ній йшлося про руйнівний вплив на генетику людини грубої, образливої та соромітної лексики. Автор дослідження (професор П. Гаряєв) зауважував, що про це попереджає Біблія. А правдивість біблійної історії доведено численними археологічними розкопками.

Нині в нас дуже багато людей називають себе християнами, рідко зустрінеш того, хто заперечить існування Бога. Попри це далеко не всі вважають, що треба виконувати Божі Заповіді. «Я й сам знаю, як мені жити», – кажуть одні. «Як вийде, так і проживу», – заявляють інші. Однак людина живе не сама у цьому світі й не сама встановлює закони. Що стосується другої відповіді, то це все одно, що, будуючи дім, казати: «Як мені вийде, так і побудую». Але ж завбачливий та розважливий господар, починаючи зводити житло, думає, наскільки важливою є для нього ця справа. Тому підходить до неї дуже серйозно, адже будуть затрачені гроші, час, праця, будівельні матеріали. І треба все це не змарнувати, а раціонально використати. І збудувати гарний дім, в якому буде зручно, тепло й затишно. Невже знайдеться людина, яка вклатиме свої гроші, час, працю у зведення абиякого дому?

В одній із притч Ісуса Христа читаємо: «Отож, кожен, хто слухає цих Моїх слів і виконує їх, подібний до чоловіка розумного, який свій дім збудував на камені. І линула злива, і розлилися річки, і буря знялася, і на дім отой кинулась, – та не впав, бо на камені був він заснований» (Мт. 7:24–25). Христос каже про побудову людиною свого життя. Якщо воно базується на виконанні Божих Законів, Божих Заповідей, то буде успішним і гідним. А якщо людина ними нехтує й чинить тільки так, як сама вважає за потрібне, то може перетворити на руїну своє життя.

У газетах, журналах, інших засобах масової інформації часто натрапляємо на підтвердження наслідків невиконання Десяти Заповідей Божих. Сторінки мас-медіа переповнені розповідями про людські страждання. Але ж історія неодноразово підтверджувала, що благополуччя однієї людини чи всього суспільства можливе лише тоді, коли життя ґрунтується насамперед на моральних законах.

Єврейський народ 430 років був у рабстві. Бог вивів його з Єгипту, бо не бажав, щоб він і надалі мислив і чинив як невільник. Господь хотів згуртувати євреїв, тому дав їм моральні правила – Десять Заповідей. Виконуючи Заповіді, євреї гуртувалися навколо Нього, діяли відповідно до Його Закону й ставали дедалі сильнішою нацією. За часів богопослушного царя Соломона єврейська держава процвітала – то був її золотий вік. Коли ж люди відверталися від

Господа, порушували Його Заповіді, то країна ставала слабкою, вороги легко завойовували її землі, а людей забирали в полон.

У 19-му розділі книги Вихід описано, як Бог дав народові Заповіді через Мойсея. Люди ж, вислухавши те, що зачитав Мойсей, пообіцяли виконувати.

Дотримуватись у щоденному житті Божих Заповідей тобі допомагатиме любов до Бога, підсилена знанням, що в Божих Заповідях зосереджено:

- ✓ риси Божого характеру;
- ✓ настанови Творця;
- ✓ захист неба;
- ✓ критерії, за якими Бог судитиме людей;
- ✓ заохочення шукати Спасителя.

Риси Божого характеру. У кожній школі є свої правила, якими визначено її сутність та облік. А Десять Заповідей Божих дають нам уявлення про Божу сутність. Кожна з них відкриває певну рису Божого характеру. Наприклад, Заповідь «Не вбивай!» учить нас тому, що Бог – це любов, бо забороняє прояви ненависті, злості, люті й насилля. «Не чини перелюбу!» – ця Заповідь навчає, що Господь любить абсолютну чистоту, оголошує поза нормою закону всяку нечистоту й невірність. Заповідь «Не кради» каже, що Бог щедрий і є подателем усіх благ. А Заповідь «Не свідчи неправдиво на ближнього свого» навчає, що Бог – це істина, що Він ніколи не говорить неправди.

Справді, Бог дав нам Свій Закон і чудові взірці позитивних рис характеру.

Настанови Творця. До кожного приладу та пристрою, який ми собі купуємо, додається інструкція з експлуатації. І, перш ніж почати приладом користуватися, треба вивчити інструкцію до нього. Ігнорування правилами може призвести до серйозних поломок, а за ремонт доведеться дорого заплатити.

Десять Заповідей потрібно сприймати як застереження, встановлені Творцем для нашого успішного й безпечного життя. Вони містять правила користування найскладнішою, найпрекрасніше розробленою «машиною» з усіх, які тільки існують у Всесвіті, – організмом людини, її тілом та душею. І якщо наш Творець щось нам забороняє, то ми маємо бути впевнені, що протилежна поведінка є для життя шкідливою.

Ось скажімо, юнак тільки-но здобув освіту механіка та влаштувався на роботу в службу автосервісу. Йому доручили відремонтувати недешеву машину. Власника не було поряд, і хлопець піддався спокусі проїхатись на крутому авто з вітерцем. Але ж воно потребувало ремонту, то не дивно, що незабаром хлопець спричинив на трасі аварію. Нещастя може трапитися з кожним, хто знехтує Божими Заповідями, застереженнями, які містять чіткі вказівки для здійснення успішної подорожі тривалістю в усе життя. Заповіді оберігають від гріха й обману, проливають світло в смутні, важкі часи, дають стабільність у період змін і мудрість для розуміння людської природи.

Захист неба. Хто летів літаком, не міг не замилуватися прекрасною картиною, коли лайнер піднімався вище хмар! Зверху – неосяжний блакитний купол, внизу – пухнастий білий килим. У такі моменти приходить розуміння, що й у Царстві Небесному не буде місця будь-якому бруду чи гріху.

Десять Заповідей дані Богом для того, щоб уберегти небо від гріха й непокори, які так спотворили землю з того часу, як люди відвернулися від

Господа та Його Закону. Гріх не пануватиме на землі вічно, але Бог ніколи не допустить, щоб гріх наблизився до неба. Жодного злодія, ідолопоклонника чи іншого грішника не буде допущено до Небесного Царства (1 Кор. 6:9–10; Об. 21:27).

Десять Заповідей дані людям для того, щоб розкрити їхню неготовність до перебування в Божому Царстві. Господь застерігає нас від помилок, підказує, що треба вчитися оцінювати свої думки, дії та поступки, щоб розуміти, якими насправді ми є. Він спонукає нас шукати вихід із ситуацій неправедності, шукати шлях до Спасителя, який може й хоче нам допомогти, очистити нас від гріхів і зняти з наших душ тягар провини.

Критерії, за якими Бог судитиме людей. Гріх – це непослух, ворожнеча, бунт проти Бога, це порушення Його Закону. Десять Заповідей – то критерії, за якими Господь оцінюватиме людей. Він записав їх на кам'яних скрижалях і в нашій совісті. І кожна людина буде перевірена Богом: чи поклонялася іншим богам, чи крала, чи казала неправду... Ми часто засуджуємо неправильні вчинки інших, і це доводить, що ми знаємо стандарти правильності, записані Богом в нашому єстві.

Заохочення шукати Спасителя. Апостол Павло пише: «Бо жадне тіло ділами Закону не виправдається перед Ним, – Законом-бо гріх пізнається» (Рим. 3:20). Закон, як ми знаємо, це Десять Заповідей Божих, які дані людям для визнання своєї гріховності та потреби й бажання шукати вихід, шукати Спасителя. Призначення Заповідей – вказувати людям на гріх і приводити до Христа. Коли ж люди приходять до Ісуса Христа в покайнні за прощенням, то Він прощає, очищає, дає нове життя. І душа людини наповнюється вдячністю та любов'ю до Господа й бажанням дотримуватися Його Заповідей. Лише в такому стані людина зможе їх виконувати, ітиме дорогою освячення, яка приведе до Божого Царства.

Поміркуй і дай відповіді на запитання:

1. Чому Божі Закони викликають у людей захоплення? Як ми повинні виражати свою повагу до Законодавця?
2. Чому не всі люди, які називають себе християнами, виконують Божі Заповіді?
3. Які цінності зосереджено в Божих Заповідях? Як їх пояснено у тексті? Як ти можеш доповнити сутність кожної з цих цінностей для тебе?
4. У чому полягає глибинна мудрість кожної Божої Заповіді попри їхню простоту?
5. Завдяки чому кожна Божа Заповідь, яка називає лише основний гріх, є такою об'ємною за своєю суттю?
6. Як практично уникати втягування в той спосіб життя, що не відповідає Божим стандартам? Наведи приклади.
7. Чому людина, яка порушує Божі Заповіді, не зможе відчувати глибину особистого щастя?
8. Чому людина повинна відчувати потребу в пошуках шляху до Спасителя?

УРОК 1. ПОВТОРЮЄМО ВИВЧЕНЕ В 7 КЛАСІ – ТА ВИРУШАЄМО ЗА НОВИМИ ЗНАННЯМИ

Біблійні вірші

«Оце, – Бог спасіння мое! Безпечний я, і не боюсь, бо Господь, – Господь сила моя та мій спів, і спасінням для мене він став!» (Іс. 12:2)

«Бо ми – Його твориво, створені в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми в них перебували» (Еф. 2:10)

«Як лине той олень до водних потоків, так лине до Тебе, о Боже, душа моя» (Пс. 41:2)

«...близькість Бога для мене добро» (Пс. 72:28)

«... щоб були всі одно: як Ти, Отче, в Мені, а Я – у Тобі, щоб одно були в Нас і вони, – щоб увірував світ, що Мене Ти послав» (Ів. 17:21)

Ключові запитання:

1. Як змінилося твоє життя з вивченням християнської етики?
2. Чого ти очікуєш від цього річних уроків християнської етики?
3. Які ти знаєш моральні та етичні принципи? Звідки вони тобі відомі?
4. Як спрямовується дотримання людиною моральних та етичних норм на неї саму і на людей з її оточення?
5. Чи можна бути морально досконалим?

Словничок понять:

Блаженство – наслідок духовно-моральної досконалості людини та єдності з Богом, що виражається у піднесенні, радості та щасті.

Закон – система правил, якими визначено межі взаємодії людей у суспільстві та покарання за порушення цих правил.

Звичай – певний спосіб релігійних або обрядових дій, прийнятий у конкретній спільноті.

Мораль – система встановлених у певному суспільстві звичаїв і правил, яких дотримуються всі члени спільноти.

Норов – характер, вдача людини.

Універсальні моральні цінності – етичні та духовні взірці, спільні для всіх людей на Землі.

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності моралі, її чинниках і ролі в формуванні людської особистості й суспільства.

М. О. Ричков

Формування та сутність моралі

Із самого початку існування люди прагнули до встановлення гармонії в стосунках одне з одним. Особливо важливою була така потреба в часи, коли почали формуватися суспільні об'єднання. Гармонію співжиття могла забезпечити мораль – система встановлених у певному суспільстві звичаїв і правил, яких дотримуються всі члени спільноти.

Під дією яких чинників зароджується та розвивається мораль як форма свідомості? Вона відображає переважно соціально-історичні умови буття людей, але значний вплив на її формування чинять політичні, економічні, психологічні та інші фактори. Її передавали від покоління до покоління, і вона з кожною новою епохою набувала певних особливостей. Мораль – це уявлення про поведінку, бажану для розвитку конкретної спільноти. Це результат пізнання та усвідомлення добра й зла. Адам і Єва, доки не з’їли яблуко з дерева пізнання добра та зла, не знали сорому, а відповідно – й моралі. Отже, вона може виникнути лише у співставленні добра зі злом.

Джерелом моралі є суспільство. Її формує група лідерів, згодом ці норми перевіряє суспільна думка, і для всіх членів суспільства вони стають обов’язковими. Таким чином суспільство вирішує, що є добром, а що – злом. У процесі історичного розвитку воно формує вимоги моралі згідно з усталеними в ньому стандартами. Універсальними цінностями є поняття добра і зла та пов’язані з ними поняття сенсу життя, щастя, справедливості, совісті. Усі вони – джерело моралі.

Зло у всіх його проявах теж є важливим чинником для суспільства, бо без нього неможливо зрозуміти добро. Зло – своєрідний антипод цінності. Отже, воно є також одним із критеріїв формування моралі.

Загальнолюдська мораль, за П. Чадаєвим, є поняттям, у якому вся людська спільнота сходиться. Наприклад, у розумінні дружби, кохання чи війни. Серед стандартів загальнолюдської моралі – любов і повага до батьків, шанобливе ставлення до старших. Зрада в коханні чи дружбі однаково засуджується мораллю будь-якого суспільства. Хоча загальнолюдська мораль – це поняття не абсолютне, а відносне. Воно означає сукупність загальних правил співіснування людей, їхньої поведінки, сукупність принципів, за якими потрібно будувати своє життя. Але в кожному суспільстві принципи моралі втілюються по-різному.

Поміркуй::

1. Що таке гармонія? Якої гармонії прагне людина і як забезпечувати таку гармонію?
2. Що таке мораль? Що вона відображає?
3. Під дією яких чинників зароджується, формується та розвивається мораль як форма свідомості?
4. Як впливають на формування моралі в суспільстві політичні, економічні, психологічні та інші чинники?
5. Що можна сказати про моральність нашого суспільства?
6. Чи діють у нашому суспільстві загальнолюдські моральні принципи? Де, в чому і як це проявляється?
7. Як морально-етичні норми впливають на формування людської особистості?
8. У чому полягає сутність зла як морального критерію?

• Завдання 2. Біблійна історія

Запам’ятай Десять Заповідей Божих і подумай, для чого Бог дав їх людям.

Вих. 20:1–20

Десять заповідей для Ізраїлю

І Бог промовляв усі слова, кажучи:

– Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства. Хай не буде тобі інших богів передо Мною! Не роби собі різьби й усякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що у воді під землею. Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрисний, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене і хто держиться Моїх Заповідей.

Не призывай Імення Господа, Бога твого надаремно, бо не помилує Господь того, хто призиватиме Його Імення надаремно.

Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість день працєю і роби всю працю свою, а день сьомий – субота – для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ти й син твій, дочка твоя, раб твій та невольниця твоя, і худоба твоя, і прихोцько твій, що в брамах твоїх. Бо шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив. Тому поблагословив Господь день суботній та освятив його.

Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій дає тобі! Не вбивай! Не чини перелюбу! Не кради! Не свідчи неправдиво на свого ближнього! Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!

І ввесь народ бачив та чув громи та полум'я, і голос сурми, і гору димлячу. І побачив народ, і всі тремтіли та й поставали здалека. І сказали вони до Мойсея:

– Говори з нами ти, і ми послухаємо, а нехай не говорить із нами Бог, щоб ми не помиралі.

– Не бійтеся, Бог прибув для випробування вас, і щоб страх Його був на ваших обличчях, щоб ви не грішили! – заспокоїв народ Мойсей. І став народ здалеку, а Мойсей підійшов до мороку, де був Бог.

Запитання до біблійної історії:

1. Для чого Бог дав ізраїльтянам Свої Заповіді?
2. Чому ізраїльтяни боялись розмовляти з Богом?
3. Як ти вважаєш: люди нині дотримуються Божих Заповідей? У чому, де і як це проявляється?
4. Чи пов'язані, на твою думку, Десять Заповідей Божих із загальнолюдською мораллю? Аргументуй свою відповідь.
5. Чи можна вважати Десять Заповідей Божих складником загальнолюдської моралі? Чому ти так думаєш?

• Завдання 3. Художній текст

Подумай, чим сучасній людині керуватися і що враховувати, щоб зрозуміти своє істинне призначення. Доповни свою відповідь після опрацювання тексту.

Призначення людини

Кожній людині, щоб виконати своє призначення на землі й здобути вічне спасіння, необхідно: по-перше, пізнати істинного Бога й правильно вірувати в Нього, тобто мати істинну віру, й, по-друге, жити за цією вірою, тобто любити Бога й людей, чинити добрі діла.

Призначення людини – бути доброю, знати, говорити й засвідчувати істину й творити красу. Євангеліст Іван писав: «І пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!» (Ів. 8:32).

Кожна людина, яка створена за образом і подобою Божою, призначена пізнавати, любити Свого Творця й служити Йому через пізнання ближніх, любов до них і служіння їм.

Відомий український письменник, поет, перекладач, учений Іван Франко про призначення людини на землі висловився в поемі «Іван Вишенський», стверджуючи, що шлях до духовної висоти, пройдений одним, повинен стати дороговказом для інших. Людина покликана, за словами Івана Франка, «Проти вітру йти – проти хвиль плисти, сміло аж до смерті хрест важкий нести».

Запитання й завдання:

1. У чому полягає призначення людини?
2. Коли людина може стати щасливою?
3. Яке покликання людини?

• Завдання 4. Актуальні ситуації морально-етичного змісту:

Запропонуй способи розв'язання.

1. Ви з товаришем посперечалися, що важливіше: знати закони держави і працювати в поліції, щоб наводити лад у суспільстві, чи знати Біблію та жити за Божими настановами. Яку думку ти відстоюватимеш? Як доводитимеш правильність своєї позиції?

2.

• Завдання 5. Робота в групах

Визначте особливості закону, моралі та Закону Божого, заповнивши таблицю із вказаними заголовками.

	Закон	Мораль	Закон Божий
Хто його прийняв?			
Чим він керує?			
У чому полягає його ефективність?			

Додавайте свої заголовки та продовжуйте записи.

• Завдання 6. Робота в парах

Склади переліки за такими запитаннями:

Що приваблює мене в уроках
християнської етики?

.....
.....
.....
.....
.....

Що нового я хотів би дізнатися
на цих уроках?

.....
.....
.....
.....
.....

Обмінюйтесь записами із сусідом за партою. Порівняйте свої думки. Задайте одне одному запитання. Зробіть критичні зауваження. Поясніть свої позиції.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Напиши твір-роздум на тему: «Вивчаючи Біблію як Слово Боже, я чую Голос Божий, звернений до мене».

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Людина повинна прагнути єднання з Богом.
2. Треба старатись у всьому дотримуватись Божих Законів і принципів загальнолюдської моралі.
3. Засвоюючи основи християнської етики, я формуватиму в собі якості морально досконалої особистості й допомагатиму у цьому людям зі свого оточення.
4.
5.
6.

УРОК 2. ЕТИКА ТА МОРАЛЬ

• Біблійні вірші

«Правда Божа з'являється в ній з віри в віру, як написано: а праведний житиме вірою» (Рим. 1:17)

«Бо гнів Божий з'являється з неба на всяку безбожність і неправду людей, що правду гамують неправдою...» (Рим. 1:18)

• Запам'ятай значення слів

Етика – норми поведінки та соціальні правила, а також наука про правильне людське ставлення до моралі, суспільних норм.

Етика християнська – сукупність християнських моральних принципів, а також наука, яка їх вивчає.

Етикет – закріплений традицією звід правил поведінки в різних спільнотах певного суспільства.

Етос – узагальнена характеристика культури певної соціальної спільноти, виражена в системі її цінностей і норм поведінки.

Ідеал моральний – уявлення про людину, яка поєднує у собі всі правильні й суспільно схвалені риси характеру.

Ідеал моральний християнський – уявлення про людину, яка в житті керується християнськими принципами і завжди їх дотримується.

Мораль абсолютна – точні уявлення про добро й зло станом на сьогодні, які склалися в процесі розвитку людства.

Мораль відносна (релятивна) – наука про допустимість різних моральних норм на основі некатегоричних уявлень про добро й зло.

Настановні запитання:

1. Чи доводилось тобі в повсякденному житті чути та вживати слово «етика»? Як ти його розумієш?
2. Чим, на твою думку, займається етика як наука?
3. Яку людину можна вважати вихованою з позицій етики та моралі?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності етики й етикету, їхніх чинниках і ролі в формуванні людської особистості й суспільства та зв'язку із мораллю.

??Автор тексту???

Етика, етикет і мораль

Етика – одна із філософських дисциплін. Предмет її вивчення – мораль, моральність. Стрижневе питання – співіснування добра та зла. Термін «етика» ввів у вжиток Аристотель – відомий давньогрецький філософ.

Етика вивчає питання моралі, які постають з думок, переконань, почуттів, виховання, свідомості, релігії, звичаїв, світосприйняття, суспільних відносин, суспільної поведінки, яка формується у протистоянні та взаємозв'язку добра зі злом. Отже, мораль – це похідна категорія розуміння добра та зла. Центром уваги в етиці є моральний ідеал – уявлення про людину, яка поєднує в собі всі суспільно схвалені риси характеру. Людина, незалежно від того, в якій країні вона живе чи працює, незалежно від її культурно-національних особливостей,

сприймає фундаментальні цінності життя та милосердя, характерні для всього людства.

Такі цінності є стрижневими у формуванні моралі та визначають її універсальність, абсолютність і загальність. Про це свідчить, скажімо, такий факт. У Токіо 1998 року проходив Всесвітній конгрес із біоетики, провідним на якому було питання: чи можна визначити для всіх держав та етносів спільні моральні принципи для регулювання наукової (зокрема – медичної) діяльності? Вчені очікували жорстких суперечок, але спільні підходи в медичній діяльності знайшлися, і конгрес у Токіо одностайно ухвалив такі загальні моральні принципи: не нашкодь; поважай самостійність особистості; будь справедливим; чини благо.

Етика – це наука про мораль загалом. Вона складається з низки таких підрозділів, як біоетика (наука про принципи моральної взаємодії живих організмів), евдемонізм (проголошення щастя метою життя), гедонізм (пошук вигод і насолод у житті), комп'ютерна та медична, соціальна та екологічна, економічна та гуманістична, а також християнська етика.

Християнська етика – це водночас і сукупність християнських моральних принципів, і один із підрозділів теології (богослов'я), у якому вивчаються такі принципи. Християнська етика сформувала християнський ідеал – уявлення про людину, яка впродовж усього життя керується християнськими принципами. Ісуса Христа можна вважати ідеалом християнської етики, але інші пророки та святі також відповідають цьому визначенню. Ідеалом християнської етики може стати будь-яка людина, яка вибудовуватиме своє життя за принципами християнської моралі.

Спорідненим з етикою є поняття етикету. Етикет охоплює роздуми про мораль, і водночас – це збір правил поведінки у певному суспільстві на різних його рівнях: у сім'ї, ставленні до друзів, знайомих і незнайомих людей, у колективі тощо. Етикет може змінюватися впродовж епохи та відрізнятися в різних спільнотах залежно від культурного рівня.

Не тільки впродовж усього життя, але й протягом одного дня людина може робити різні вчинки: гідні й негідні, підлі й величні, справедливі й несправедливі. Недосконалу канву людської поведінки релятивісти розглядають як значущу, істинну реальність. Мовляв, немає жодних християнських цінностей – ні любові, ні добра, ні миру, ні милосердя, тому що вони не можуть відбутися в характері та вчинках. Проте чимало людей дотримуються принципів моралі й завжди чинять добре, справедливо, з миром і милосердям.

Релятивізм проголошує, що люди повинні жити за таким принципом: якомога більше задоволення та якомога менше страждань. Але чи завжди те, що приносить людині задоволення, є корисним для її душі та організму і чи не завдає воно страждань ближнім? Можна не поступатися місцем у громадському транспорті, чи не можна? Релятивізм каже: «Пристосовуйся». Християнська етика проголошує: «Роби все для блага людей». Безумовно, вибір залишається за тобою. Яку цінність сьогодні вибереш – релятивну чи християнську – вирішувати тобі. Але з таких, здавалось би, дрібниць складається життя. Ціле життя. Яким воно буде – гідним високоморальної людини чи жалюгідним пристосуванством?

Розгляньмо релятивізм з іншого боку. Що сталося би із суспільством, якби кожен шукав тільки власної вигоди, завдаючи при цьому шкоди ближньому? Люди безперестанку сварились би. Ті, що захворіли, і ті, що потрапили в біду, не сподівались би на допомогу. Старі не мали б пошани...

Християнська етика, супроводжуючи нас у повсякденні, дає і хворим, і нужденним, і літнім, і молодим надію на життя в мирі й злагоді, на безпеку й добробут поколінь – нам, нашим дітям і внукам... Саме християнська етика вчить нас діяти на благо інших і дбати про добрі вчинки перед лицем Господа нашого Ісуса Христа. Що нині посієш у своє життя, які учиниш дії та які допустиш думки, те завтра пожнеш в тисячократному вимірі.

Запитання до вступного тексту:

1. Дай визначення етики, етикету, моралі.
2. Які питання моралі постають з думок, переконань, почуттів, виховання, свідомості, релігії, звичаїв, світосприйняття, суспільних відносин, суспільної поведінки?
3. Чим етика як частина філософії відрізняється від християнської етики?
4. Яке місце займає християнська етика серед підрозділів етики як науки загалом?
5. Як формується моральний ідеал? Хто є і може бути ідеалом за нормами християнської етики?
6. Чи потрібно прагнути до ідеалу? Чи можна до нього наблизитись?
7. Яка мораль, на твою думку, є кращою та кориснішою для сучасного суспільства – релятивна чи християнська? Чому?
8. Чи потрібно боротись із релятивізмом? Наведи приклади його проявів у думках і діях та проаналізуй.
9. Які ти знаєш правила етикету?
10. Які моральні цінності можна вважати універсальними? Аргументуй свою думку.

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач головну думку наведеної частини послання.

Рим. 1:17–32

Етос Божий і людський

Правда Божа з'являється в ній із віри у віру, як написано: «А праведний житиме вірою». Бо гнів Божий з'являється з неба на всяку безбожність і неправду людей, що правду гамують неправдою, тому що те, що можна знати про Бога, явне для них, бо їм Бог об'явив.

Бо Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество, думанням про твори стає видиме. Так що нема їм виправдання, бо, пізнавши Бога, не прославляли Його, як Бога, і не дякували, але знікчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце. Називаючи себе мудрими, вони потуманіли, і славу нетлінного Бога змінили на подобу образу тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів. Тому-то й видав їх Бог у пожадливостях їхніх сердець на нечистість, щоб вони самі знеславляли тіла

свої. Вони Божу правду замінили на неправду, і честь віддавали, і служили створінню більш, як Творцеві, що благословенний навіки, амінь.

Через це Бог їх видав на пожадливість ганебну... І вони прийняли в собі відплату, відповідну їхньому блудові. А що вони не вважали за потрібне мати Бога в пізнанні, видав їх Бог на розум перевернений, щоб чинили непристойне. Вони повні всякої неправди, лукавства, зажерливості, злоби, повні заздрости, убивства, суперечки, омани, лихих звичаїв, обмовники, наклепники, богоненавидники, напасники, чваньки, пишні, винахідники зла, неслухняні батькам, нерозумні, зрадники, нелюбовні, немилостиві. Вони знають присуд Божий, що ті, хто чинить таке, варті смерти, а проте не тільки самі чинять, але й хвалять тих, хто робить таке.

Запитання до біблійного тексту:

1. Для чого апостол Павло написав послання до римлян?
2. Що саме він наказує римлянам?
3. Чи помітні в рекомендаціях апостола Павла принципи християнської етики? Обґрунтуй свою думку.
4. Чим грішили римляни? Чи можуть вони заслужити Боже прощення? Чому?
5. Який зміст вкладено у слова «правда Божа» та «гнів Божий»?
6. Як люди просять в Бога прощення за свої гріхи?

• Завдання 3. Художній текст

Подумай, для чого люди дають обіцянки.

Із Києво-Печерського патерика.

Переклад Ірини Жиленко

Обітниця боярина Климента

Боярин князя Ізяслава Климент, йдучи одного разу з князем воювати, дав подумки обітницю: «Якщо повернуся додому здоровим, то дам Святій Богородиці в монастир блаженного Феодосія дві гривні золота та ще на іконі Святої Богородиці вінець обкую». Почалася битва, і чимало воїнів з обох боків у бою від зброї полягло. По тому ж переможені були вороги, а вцілілі вояки князя Ізяслава повернулися додому.

Боярин Климент забув, що обіцяв Святій Богородиці. Й [ось], за кілька днів по тому, спав він опівдні у своїй світлиці, і почувся йому голос страшний, який кличе його на ім'я: «Клименте!» Він же підскочив і сів на ложі. Й ось побачив ікону Святої Богородиці з монастиря блаженного, що стояла перед його ложем! І походив од неї голос такий: «Чому ж ти, Клименте, пообіцяв пожертвувати на Мене, але не дав [нічого]? Та нині кажу тобі: поспіши виконати обітницю свою!» Сказавши це, стала ікона невидимою для нього. Тоді Ггеуєвич Здеїстав – таке-бо було раніше ім'я його – вжахнувшись, узяв обіцяне, поніс до монастиря [і] віддав блаженному Феодосію. Також і вінець на іконі Святої Богородиці наказав обкувати.

А невдовзі надумав боярин Климент подарувати монастирю Євангеліє. І як прийшов він у монастир до великого Феодосія, то сховав Святе Євангеліє за пазуху. По молитві хотіли вони сісти, каже йому блаженний: «Спершу, брате

Клименте, вийми Святе Євангеліє, яке маєш у себе за пазухою, [і] яке обіцяв пожертвувати Святій Богородиці. І тоді сядемо». Почувши це, вжахнувся боярин прозорливості преподобного, бо ще нікому не звіщав про Євангеліє. Тоді, вийнявши книгу, дав блаженному в руки й по тому, сівши [та] натішившись духовною бесідою, повернувся додому. Із тих пір боярин Климент дуже полюбив блаженного Феодосія й часто приходив до нього й велику користь мав [од бесід] із ним.

Запитання до художнього тексту:

1. Чому боярин Климент пообіцяв багату жертву на монастир?
2. Чому боярин згодом забув про свою обітницю?
3. Як ти вважаєш, чи багато людей дають нині обітниці, а потім забувають про них?
4. Як, на твою думку: дати необдуману обіцянку й не виконати – це етично? Чому?
5. Чи виконуєш ти обіцянки, які даєш друзям, батькам, іншим людям, собі?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. До твого класу перейшла дівчина, сім'я якої переселилась зі Сходу України. Вона замкнена, ні з ким не товаришує. Частина твоїх однокласників дражнить її москалькою, сепаратисткою. Частина не звертає на це уваги. Як можна назвати таку поведінку учнів? Як чинитимеш ти?
2. Чи достатньо знати правила етикету, щоб вважати себе етичною людиною? А чи достатньо знати правила етикету, щоб бути моральною людиною? Чому? У яких конкретних діях ти виявлятимеш свої думки з цього приводу?

• Завдання 5. Робота в групах

Блаженний Августин писав, що 118-й псалом царя Давида неймовірно точно тлумачить Закон Божий, «що... й інші псалми містять моральні уроки, але ті – як зірки, розсіяні по небу, а цей – як сонце, що виливає в полудень рясне світло». Цей псалом містить найбільшу кількість віршів – 176, кожен із яких говорить тільки про одне – про Закон Божий, даючи йому різні назви: «словеса», «шлях», «порада» тощо.

Відишукайте у 118-му псалмі Давида слова, які характеризують Закон Божий. Випишіть їх і дайте тлумачення кожного з цих слів.

• Завдання 6. Робота в парах

Напиши перелік відомих тобі правил етикету, зазначивши їх роль та сфери застосування. Обміняйтесь записами із сусідом за партою і порівняйте, у чому ваші позиції збігаються і чим відрізняються.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.

3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Які правила моральної поведінки тобі відомі? Які з них ти застосовуєш у повсякденному житті? Опиши застосування не менше ніж п'яти таких правил.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Праведна людина живе вірою, знає, що є правда Божа та гнів Божий.
2. Боже прощення можна заслужити.
3. Якості ідеальної людини можна у собі формувати й розвивати.
4. Правил етикету потрібно дотримуватись у сім'ї, ставленні до друзів, знайомих і незнайомих людей, у колективі.
5. Знаю, що таке релятивізм, і намагатимусь протистояти його проявам.
6. Знаю правила етикету і сфери їх застосування.
7. Розумію, яка поведінка є моральною з позицій християнської етики.
8. Виконуватиму в усіх сферах свого життя норми християнської етики.
9. Старатимусь завжди виконувати те, що пообіцяю.

.....

УРОК 3. МОРАЛЬ, ПРАВО, ЗАКОН

• Біблійні вірші

«Ось тому без виправдання ти, кожний чоловіче, що судиш, бо в чому осуджуєш іншого, сам себе осуджуєш, бо чиниш те саме й ти, що судиш» (Рим. 2:1)

«Котрі-бо згрішили без Закону, без Закону й загинуть, а котрі згрішили в Законі, приймуть суд за Законом» (Рим. 2:12)

• Запам'ятай значення слів

Закон – норми поведінки, які є обов'язковими в суспільстві, впливають із природних прав людини та затверджені відповідними законодавчими актами.

Закон Божий – Десять Заповідей Божих (Декалог), яких необхідно дотримуватись, щоб досягнути блаженства у вічному житті.

Закон природний – принципи дії, що є розумними, спрямованими на благо інших людей, дотримання яких людиною вимагається повсюдно.

Право – 1) наука про розвиток законодавчих норм у людських спільнотах; 2) норма, позиція, користування якою передбачене або обумовлене законом (наприклад, право на життя).

Чеснота – вияв розуму, що спонукає людину виконувати закон природний і Закон Божий.

Настановні запитання:

1. Що вкладено людством у поняття «закон»?
2. Що відбувається у разі порушення закону?
3. Які чесноти і як людина повинна в собі виховувати?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на етичній та моральній складових законної поведінки, взаємозв'язку природного та Божого законів.

За Павлом Содоурою

Мораль і закон

Згідно з ученням Томи Аквінського під поняттям «закон» треба розуміти норми дій, які є обов'язковими. Дія може оцінюватись як справедлива із двох позицій: перша – за природою речей (природна справедливість, або закон), друга – за згодою людей (погоджена справедливість, або людський закон). Божий Закон стосується тих речей, які природно справедливі, однак їхня справедливість прихована від людського ока.

Природний закон є причетністю розумного створіння до вічного закону, протилежним до вічного закону, що його Бог використовує для керування світом, і до Божого Закону, даного нам у Заповідях. Існування природного закону засвідчують слова апостола Павла. **«ЯКІ СЛОВА?»**

Томас Аквінський зазначив, що природний «закон є [...] певним підпорядкуванням розуму, загальному благу, завдяки якому хтось піклується про спільноту», і виділив чотири його критерії: розумність; спрямованість на загальне благо; створення його тим, хто відповідає за спільноту; поширеність.

Природний закон базується на тому, що кожна розумна людина вибирає справедливість так само, як і здоров'я. Однак звідки хтось знає, якими є закони здоров'я душі чи справедливість? Аристотель зазначає, що кожна людина за своєю природою прагне знання, прагне бути здоровою, прагне жити. А якщо кожна людина за своєю суттю прагне моральної вивіщеності, то з цього мало би випливати, що так само в людини є внутрішнє відчуття та пізнання моральної чесноти.

Моральні чесноти – це досконалості нашої розумової сили дії. Кожна людина має природну схильність діяти згідно з розумом, тобто відповідно до чесноти. Природний нахил та його вияв – різні речі: знати закони – одне, а виконувати їх – інше.

Томá Аквінський зазначає, що всім людям притаманно поводитися згідно з розумом, бо природний закон уже записано в серці кожної людини. Але необхідним є також інший закон – Божий, який би допомагав людям навертатися до Господа. Відомо, що закони створено для захисту добра від зла під страхом кари. Люди, які мають добрий характер і правильне спрямування, перебувають під впливом добрих моральних і релігійних правил, є добрими членами спільноти. Натомість люди, у яких зіпсутий характер, і які потрапили під поганий вплив, мають відчувати страх покарання.

Людський закон залежить від природного закону, з якого він походить і розвивається. Зрозуміло, що Декалог прямо й безпосередньо походить із природного закону. Є три ознаки (атрибути) людського закону: узгодження з Божим Законом; узгодження з природним законом; загальне благо як кінцева мета. Людський закон може змінюватися, тому що не є досконалим і потребує виправлення.

Оскільки закон осмислює пересічну людину, він забороняє тільки більш вагомі несправедливості, які переважають у громаді – усе решта регулює Божий Закон. Однак жодна сфера людського життя не ізольована від морального закону. Якщо в людини є тільки природна мета в житті, то природного та людського законів буде для її життя достатньо. Оскільки людина має ще й духовне призначення, то нею керує Божий Закон. Він надає людині релігійної позиції, урегульовує внутрішні дії та наміри, карає все лихе, повчаючи, що жодне зло не уникне відповідальності.

Людське життя керується правами та законами, які надбудовуються один над одним і ведуть людину до її кінцевої мети – успішного та гармонійного життя з Господом. Божий Закон походить від Творця, а людський закон створює людина. Божий та природний закони не можуть бути скасовані людським законом, бо вони вищі.

Запитання до вступного тексту:

1. Що таке закон? Для чого створюються закони?
2. Як визначити, чи є та чи інша дія справедливою? Поясни на конкретному прикладі.
3. Що таке природна справедливість і погоджена справедливість? Наведи приклади.
4. Які критерії природного закону сформулював Томá Аквінський? Як ти їх розумієш?

5. Якими категоріями законів визначаються дії людської спільноти?
6. Який закон є вищим – природний чи Божий? Чому?
7. У чому полягають три ознаки людського закону? Чому людський закон може змінюватись?
8. Які сучасні людські закони тобі відомі? На що вони спрямовані?
9. Чи схожі норми сучасних законів із Десятьма Заповідями Божими? Аргументуй свою думку.
10. Що потрібне людині для виконання законів?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач головну думку наведеної частини послання.

Рим. 2:5–16

Хто чинить закон?

Та через жорстокість свою і нерозкаяність серця збираєш собі гнів на день гніву та об'явлення справедливого суду Бога, що кожному віддасть за його вчинками: тим, хто витривалістю в добрім ділі шукає слави, і чести, і нетління – життя вічне, а сварливим і тим, хто противиться правді, але кориться неправді, – лютість та гнів. Недоля та утиск на всяку душу людини, хто чинить зло, юдею ж перше та геллена, а слава, і честь, і мир – усякому, хто чинить добре, юдеєві ж перше та гелленові.

Бо не дивиться Бог на обличчя! Котрі-бо згрішили без Закону, без Закону й загинуть, а котрі згрішили в Законі, приймуть суд за Законом. Бо не слухачі Закону справедливі перед Богом, але виконавці Закону виправдані будуть.

Бо коли погани, що не мають Закону, із природи чинять законне, вони, не мавши Закону, самі собі Закон, що виявляють діло Закону, написане в серцях своїх, як свідчить їм сумління та їхні думки, що то осуджують, то виправдують одна одну, дня, коли Бог, згідно з моїм благовістям, буде судити таємні речі людей через Ісуса Христа.

Запитання до біблійного тексту:

1. Які відчуття супроводжували тебе при читанні цього тексту? Що тобі найбільше запам'яталось? Чому?
2. Хто такі юдеї та геллени?
3. Чому Бог гнівається на римлян?
4. Що потрібно робити римлянам, щоб знову заслужити ласку Божу?
5. Чи є, на думку апостола Павла, у Римі люди, які прийняли Закон Христа? Як це передано в тексті?
6. Чому апостол пише, що погани «з природи чинять законне»? Чи вважає він поган кращими за християн?
7. Чи стосуються слова апостола Павла сучасної ситуації в світі? Аргументуй свою думку.
8. Як ти розумієш зміст заголовка до цього тексту?

• Завдання 3. Художній текст

Зосередься на моральній сутності життя людини.

Звичай, норів і моральність

Етимологічно слово «вдача» походить від слова «вдатися» – успадкувати певні риси характеру. Є давнє українське прислів'я: «Яка вдача, такий і норів». Норів людини – це її характер. Слова «вдача» та «моральність» описують емоційно-психічний склад людини, який є непостійним і не завжди оцінюється позитивно. Норів, або характер людини може бути запальним, похмурим, жорстоким або ж лагідним, люблячим, веселим. А за поняттям «мораль» закріпилося значення класифікованих норм моралі, прийнятних (належних, добрих) і неприйнятних (неналежних, злих) у суспільстві.

Кожний учинок людини – це результат взаємодії (враховуючи протидію) її характеру та моральних норм. Особливості цієї взаємодії визначаються різноманітністю характерів, ситуацій, емоційних станів та утворюють складну реальність моральних взаємин.

Мораль – різноманітна, а отже – відносна. Це фіксує етика. Однак вважати відносними моральні норми й принципи – хибно, бо вони чіткі й конкретні, їх можна сформулювати у вигляді правил. Наприклад, як потрібно чинити, а чого уникати, щоб тебе поважали й любили в суспільстві.

Зразком моральних принципів є Десять Заповідей, які Бог дав Мойсееві на горі Синай. Вони супроводжують людство уже три тисячі років і сприймаються майже всіма культурами й спільнотами, тому що, забезпечуючи недоторканність світогляду та віросповідання, гарантують людині безпеку життя в суспільстві.

Дві Заповіді, які дав Ісус Христос своїм послідовникам, не тільки забезпечують певні права й свободи всім без винятку людям – вони допомагають чинити один із одним справедливо й високиморально, і саме це відкриває шлях до справжньої духовної свободи.

Божий Закон охоплює і Старий, і Новий Заповіти. Десять Заповідей дано, щоб показати людині безпорадність її власного мислення та слабкість її волі, а також щоб запобігти повному затемненню природного закону. Всі моральні приписи Старого Заповіту стосуються природного закону. Новий Заповіт, який є безпосередньою підготовкою до Божого царства, даний пізніше, ніж Старий Заповіт, однак його призначення – тотожне. Старий Заповіт регулює зовнішню справедливість, а Новий – внутрішню, дії людини. Тобто один дисциплінує руку, інший – дух. Старий Заповіт базується на страху та покаранні, Новий – на любові. Старий Заповіт було написано на кам'яних таблицях, Новий – у людських серцях. Відповідно, Новий Заповіт зіставляють зі Старим, як досконале з недосконалим. Зрозуміло, що Новий Заповіт органічно виник зі Старого.

Запитання до художнього тексту:

1. Які ти знаєш моральні принципи? Чи завжди легко їх дотримуватись?
2. Чому моральні принципи повинні бути конкретними та чіткими?
3. Чи трапляється, що вчинки людини суперечать її моральним принципам?
Наведи та проаналізуй приклади.
4. Чому вважається, що Новий Заповіт є законом любові?
5. У чому автор тексту бачить призначення Нового і Старого Заповітів?

6. Як протиставляються Старий і Новий Заповіти?
7. Чи вважаєш ти за потрібне формувати в себе лагідний характер? Що це означає і яких вимагає дій?
8. У чому полягає духовна свобода людини?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. У популярній книжці ти прочитав, що добро для однієї людини може стати злом для іншої. Чи згоден ти з цією тезою? Чи можна взагалі допускати таке категоричне судження?

2. Андрій спізнюється до школи. У нього є вибір: перебігти через дорогу біля дому в небезпечному місці зі швидким рухом автотранспорту і прийти до школи вчасно або йти до пішохідного мосту, розміщеного далеко від його будинку, та запізнитися на урок. Що ти порадиш хлопцеві?

3. Перед контрольною роботою Марина позичила в Софії чистого зошита. Пройшло вже кілька днів. Чи етично буде Софії нагадати однокласниці, що та має віддати їй зошит?

• Завдання 5. Робота в групах

Сформулюйте завдання якогось важливого та цікавого проекту. Уявіть, що вам потрібно залучити до його реалізації людину:

- 1) запальну;
- 2) спокійну;
- 3) тривожної вдачі;
- 4) не впевнену в собі.

Виберіть варіанти поведінки у співпраці з людиною кожного зазначеного типу:

- а) нагадувати, що сваритися – нечемно;
 - б) підбадьорювати, що все вдасться;
 - в) казати, що завдання не є складним;
 - г) казати, що з Божою поміччю все можливо;
 - г) просити діяти швидше;
 - д) стежити за етапами проекту;
 - е) просити в неї поради;
 - є) молитися разом;
 - ж) уболювати за неї;
 - з) разом подякувати Богові за співпрацю.
- Доповніть переліки своїми варіантами.

• Завдання 6. Робота в парах

1. Як належить поводитися християнину? Склади якомога більший перелік його справ і рис характеру, почавши речення зі слів: «Християнин повинен...» Обміняйтесь записами із сусідом за партою, порівняйте та проаналізуйте ваші думки.

2. А як християнин не повинен поводитися? Склади відповідний перелік, почавши речення зі слів: «Християнин ні за яких обставин не повинен...»

Обмінюйтесь записами із сусідом за партою, порівняйте та проаналізуйте ваші думки.

• **Завдання 7. Індивідуальна робота**

1. Доповни словник термінів до цього уроку поняттями з опрацьованих текстів.
2. Добери епітети до слів «норов», «мораль», «вдача», «учинок».
3. Склади перелік відомих тобі законів. Коротко опиши, на що вони спрямовані.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Прочитай текст. Опиши, чим керується любляча людина у своїх діях.
«Закон життя – це закон любові. Життя не припиниться, поки люди здатні любити. Кожен, хто любить, пізнає Бога. Вичерпати себе в любові – значить висушити своє життя. І лише благодатна жива віра в Божественну любов Христа до людини може повернути нас до життя. Неможливо не відповісти на безкорисну любов Бога до тебе, не можна не любити Любов. Урятуватись – означає знайти вічну любов Бога, яка, неначе благодатне джерело, вгамує твою спрагу любові до інших й інших – до тебе».

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Кінцева мета людини – гармонійне життя з Господом.
2. Божого Закону необхідно дотримуватись, щоб досягнути блаженства у вічному житті.
3. Розумна людина діє справедливо, дбаючи про благо інших людей.
4. Знаю, що закони створено для захисту добра від зла під страхом кари.
5. Внутрішні дії та наміри людини урегульовує Божий Закон, застерігаючи, що жодне зло не уникне відповідальності.
6. Виховуватиму в собі такі чесноти: ..., ..., ...

УРОК 4. БОЖІ ЗАПОВІДІ – ОСНОВА МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

• Біблійні вірші

«До чужого ярма не впрягайтесь з невірними...» (2 Кор. 6:14)

«За тебе промовило серце моє: Шукайте Мого лиця! тому, Господи, буду шукати обличчя Твого» (Пс. 26:8)

«... Будь вірний до смерті, і Я тобі дам вінця життя!» (Об. 2:10)

«А від усякого вчинку лихого Господь мене визволить та збереже для Свого Небесного Царства...» (2 Тим. 4:18)

• Запам'ятай значення слів

Декалог (Закон Божий) – Десять Заповідей, які Бог дав людям через Мойсея на горі Синай. Зафіксовані вони на кам'яних скрижалях.

Думка громадська (суспільна) – ставлення до подій, поступків, поглядів, способів поведінки як до прийнятних чи неприйнятних.

Заповіт Старий – біблійні книги (історичні, повчальні та пророцькі), в яких розповідається про спілкування ізраїльського народу з Богом до народження Ісуса Христа.

Заповіт Новий – біблійні книги, в яких засвідчено життя Ісуса Христа на Землі й даровано віру в спасіння всьому людству.

Настановні запитання:

1. Навіщо Бог дав людям Свої Заповіді?
2. Як дотримуватися Божих Заповідей у сучасному житті?
3. Яких ти знаєш видатних біблійних діячів? Як вони дотримувалися Божих Заповідей?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на цілях Заповідей, які Бог давав людям на різних етапах їхнього розвитку.

Валентина Зоринська

Етапи отримання людиною Божих Настанов

Бог постійно давав людям Заповіді. Для чого?

Він створив людину за Своїм образом і за подобою Своєю. Він хотів, щоб людина супроводжувала Його в Його задумах та планах і щасливо жила.

Першими людьми були Адам і Єва. Що наказав їм Бог? «Не їжте плодів із дерева пізнання добра та зла!» Це була перша Божа Заповідь, яку люди порушили. Що ж заважало їм жити в злагоді й порозумінні з Богом?

Порушити настанову Бога Єву спокусив змій. Із цим порушенням завершився перший етап стосунків Творця з людьми. Бог наказав Адамові та Єві покинути Едем й обробляти землю. Так почався другий етап взаємин Господа з людьми та формування роду людського. Господь сховався на землю, розмовляв з нащадками Адамовими й самим Адамом, який прожив понад 900 років.

Людей на Землі ставало дедалі більше, і вони все більше порушували Божі Заповіді, псуючи свої душі, тому Господь вирішив знищити рід людський. І в

результаті другий етап спілкування людини з Богом завершився потопом, у якому врятувався лише Ной.

Після виходу Ноя з родиною та врятованих ним представників іншої живої природи з ковчега почався третій етап розвитку людства. Бог благословив Ноя та його нащадків заселити спустошену Землю, уклавши з ним Заповіт, що не буде більше знищена усяка плоть водами потопу і не буде більше спустошення Землі. Ознаменуванням цього Заповіту стала Божа веселка в небі. Сини Ноеві стали родоначальниками трьох рас на Землі: від Сима (його ім'я означає «смаглий») пішли семіти – народи зі смаглявою шкірою, кочівники, від Хама («чорний, обпалений») веде початок негроїдна раса, а від Яфета («білий, сяючий») – європеїдна (ще її називають кавказькою та європейською).

Далі на сторінках Старого Заповіту йдеться про стосунки з Богом богообраного народу – євреїв. Їхнім духовним батьком вважається Авраам, який уже на схилі років почув поклик Божий і пішов Його шукати. Своїм подвигом віри Авраам заснував три «авраамічні релігії»: іудаїзм, християнство та мусульманство. Усі вони базуються на щирості та відданості у вірі в Бога. Коли ж Бог уклав Заповіт із Авраамом? Тоді, коли вирішив його випробувати й наказав йому принести у жертву свого єдиного сина Ісаака. І тільки тоді, коли Авраам підняв ножа над своїм сином, Бог повідомив йому, що насправді має намір зберегти життя Ісааку й примножити його рід, а натомість вибрав за жертву барана, що пасся на вершині гори. З часу відчуття Авраамом свого покликання почався четвертий етап у стосунках Творця з людьми. Із покоління в покоління Бог являвся праведникам, але не можна виокремлювати такі Його з'яви як оповіщення про нові етапи, оскільки всі вони – тільки підтвердження Заповіту, даного Авраамові.

Наступний, п'ятий етап у стосунках Господа з Його народом – це передання Божих Заповідей через пророка Мойсея, який супроводжував ізраїльський народ в пустелі та розмовляв із Богом особисто. Більше ніхто з праведників ні до Мойсея, ні після нього не міг розмовляти з Творцем віч-на-віч, щоб не вмерти. Пророк отримав настільки сильні у їхній доброті Заповіді, що ці Заповіді прийняло й сучасне людство. За Десятьма Заповідями ізраїльтяни жили від Мойсея (який у П'ятикнижжі описав життя роду людського від створення світу до своїх часів) до приходу Ісуса Христа.

Народженням Ісуса знаменується шостий, останній етап укладання Заповітів між Богом і людьми. Христос об'єднав Божий Декалог у двох Заповідях: «Люби ближнього свого, як самого себе» та «Люби ворогів своїх». Народження Христа передвіщали такі Божі пророки, як Ісаї, Єремія, Осія, Михей, Давид. Але єврейські книжники та фарисеї не визнали в Ньому Сина Божого. Вони постійно поривалися впіймати Ісуса Христа на порушенні Закону й закатувати.

Ісус Христос відкупив смертний гріх Адама та всього людства Своєю кров'ю. Він пролив її і за нас, і за майбутні покоління. Ніхто з біблійних пророків не здійснив такого величного подвигу, як Божий Син. Воскреснувши із мертвих, Ісус Христос, зміцнивши Своїх вибраних учнів у вірі в Бога, вознісся на небо силою Свого духу, без вогненної колісниці. Вважається, що Він зараз сидить праворуч від Отця Небесного та допомагає Йому

встановлювати справедливість між людьми й опікуватися їхніми душами, а також слухає наші молитви.

Любий друже! Я вірю, що ти молишся Ісусу та визнаєш у Ньому Сина Божого. Бо забути Господа нашого Ісуса Христа означає повернутися в третє тисячоліття до нашої ери, в час, коли Бог у громах і блискавках небесних давав Свої Заповіді, карбуючи їх на камені, грішним і непросвітленим ізраїльтянам. З тих пір у людській цивілізації відбувся значний поступ. Бог послав до людей Свого Сина. Приймати Господній Заповіт чи ні – кожен вирішує сам.

Запитання до вступного тексту:

1. Які етапи в стосунках людей з Богом виділяють богослови?
2. Чому Бог обирає окремих людей, щоб провіщати через них Свою волю?
3. Чим Заповіді Ісуса Христа відрізняються від Заповідей, даних Богом через Мойсея?
4. Чому вважається, що дві Ісусові Заповіді любові замінюють собою Десять Заповідей Божих?
5. Чому, на твою думку, Десять Заповідей Божих усе ще не застаріли?

• Завдання 2. Біблійний текст

Зосередься на сутності фарисейської позиції, щоб вирізнити її прояви у поведінці людей.

Рим. 2:17–29

Докір фарисейській праведності

Ось ти звешся юдеєм, і спираєшся на Закона, і хвалишся Богом, і знаєш волю Його, і розумієш, що краще, навчившись із Закону, і маєш певність, що ти провідник для сліпих, світло для тих, хто знаходиться в темряві, виховник нерозумним, учитель дітям, що ти маєш зразок знання й правди в Законі. Отож, ти, що іншого навчаєш, себе самого не вчиш! Проповідуєш не красти, а сам крадеш! Наказуючи не чинити перелюбу, чиниш перелюб! Гидуючи ідолами, чиниш святокрадство! Ти, що хвалишся Законом, зневажаєш Бога переступом Закону! Бо через вас зневажається Боже Ймення в поган, як написано.

Обрізання корисне, коли виконуєш Закона, а коли ти переступник Закону, то обрізання твоє стало необрізанням. Отож, коли необрізаний зберігає постанови Закону, то чи не порахується його необрізання за обрізання? І необрізаний із природи, виконуючи Закона, чи не осудить тебе, переступника Закону з Писанням й обрізанням? Бо не той юдей, що є ним назовні, і не то обрізання, що назовні на тілі, але той, що є юдей потаємно, духово, і обрізання серця духом, а не за буквою; і йому похвала не від людей, а від Бога.

Запитання завдання до біблійного тексту:

1. Чому юдеї навіть у складі Римської імперії вихвалялися праведністю?
2. Які принципи сповідували юдеї (фарисеї)? На чому ці принципи базувалися?
3. Які неморальні вчинки допускали юдеї (фарисеї)?
4. Чому апостол Павло викриває фальшиву праведність фарисеїв у посланні?
5. Як боротися з подвійною, фарисейською мораллю у наш час?

• Завдання 3. Художній текст

Виділи ознаки загальнолюдської, абсолютної та відносної моралі.

М. О. Ричков

Мораль у Старому та Новому Заповітах

Стосовно людства взагалі мораль є поняттям відносним (бо змінюється разом із його розвитком), а в конкретному суспільстві – абсолютним.

Мораль розвивається разом із суспільством, і на неї має вплив кожна людина. Але абсолютною є лише наявність моралі в суспільстві, яка цілком залежить від ставлення до неї людини: якщо людина моральна, то мораль для неї – понад усе, а отже – абсолютна. Якщо ж людина аморальна, то мораль для неї – відносна. Відносною мораль можна вважати ще й тому, що вона нематеріальна, існує тільки у свідомості людини. І в суспільстві немає єдиної точки зору на конкретні дії конкретної людини.

З іншого боку, мораль є абсолютною, бо жорстко зумовлена зовнішніми чинниками. Вона базується на громадській думці, яка спирається на життєвий досвід поколінь, на колективну свідомість. Тому мораль – це форма суспільної свідомості, яка регулює суспільні взаємини. Вона визначає поведінку людини навіть у таких сферах, які не регулюються правом, наприклад, дружба, кохання. Отже, людська мораль – відносна, і попри це її принципи – конкретні.

Чи можна говорити про відносність Декалогу, якому вже понад три тисячі років? Різні народи, які дотримувалися різних духовних традицій, прийняли його як основу морального життя. Історія культурних спільнот свідчить, що є спільність у найголовніших моральних принципах. Дивовижне розмаїття культур і духовних традицій народів, з етичної точки зору, разюче збігається в найважливішому та найбільш принциповому положенні. Сучасні наукові дослідження свідчать, що індивіди й культури не дуже глибоко різняться такими абсолютними етичними цінностями, як милосердя, турбота, співчуття, порятунк життя тощо. «Носіть тягарі один одного – і так виконаєте Закона Мого», – заповідав нам Господь наш Ісус Христос.

Мораль – це фундамент загальнолюдських цінностей. Десять Заповідей – це певний кодекс загальнолюдської моралі. Старий Заповіт складений для конкретної етнічної спільноти – ізраїльтян, і його моральні Заповіді стосуються лише їх. Тому заборону «не вбивай» можна сприймати як заборону вбивати членів своєї спільноти, а не чужої. Те ж саме можна сказати про Заповідь «не побажай жінки ближнього свого». Мається на увазі тільки ближній – жінку дальнього, виходить, можна бажати. А згідно з Новим Заповітом любити треба всіх, навіть ворогів своїх. Отже, мораль Старого Заповіту складена для одного етносу, а Нового – для всього людства.

На сторінках Старого Заповіту описано дуже багато убивств. Під час повернення з Єгипту євреями було знищено все населення ханаанське – від старого до малого, і це не засуджується, а навпаки – підноситься як Божий промисел, відновлення справедливості.

Запитання завдання до художнього тексту:

1. Якою є мораль Старого Заповіту? Для кого написані Десять Заповідей?

2. Якою є мораль Нового Заповіту? Для кого вона?
3. Що легше виконувати – Десять Заповідей Божих чи Дві найголовніші Заповіді Ісуса Христа?
4. Якою мораллю, на твою думку, керується сучасний світ? Аргументуй свою відповідь.
5. Якою мораллю ти вважаєш за правильне керуватися? Чому? Що ти робиш для того, щоб твої дії відповідали такій моралі?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Твій сусід опинився за межею бідності. Він вимушений красти овочі з чужих городів, бо в нього немає грошей, щоб купити собі їжу. Як твоя сім'я може йому допомогти?
2. Повернувшись додому зі школи, ти відразу сідаєш за комп'ютер. Спочатку заходиш на свою сторінку «ВКонтакте», потім переглядаєш відео на «YouTube», а далі відкриваєш онлайн-гру. Мама з кухні кличе допомогти їй і вкотре нагадує, що на тебе чекає домашнє завдання. Звісно, залишати захоплену розвагу й іти працювати тобі не хочеться. Чи будеш ти боротися зі своєю лінню? Яким чином? Яку Заповідь ти порушуєш у такій ситуації?

• Завдання 5. Робота в групах

Обговоріть з друзями, які Заповіді Божі порушуються:

- 1) під час війни;
- 2) у мирний час при великих скупченнях людей;
- 3) у повсякденному житті.

У чому це проявляється? Що треба робити для уникнення порушень Заповідей Божих?

• Завдання 6. Робота в парах

1. Заповни таблицю.

Завдання уроку	Головна думка	Питання, які виникли при опрацюванні
Біблійні вірші		
Вступний текст		
Біблійний текст		
Художній текст		

Проаналізуйте свої записи із сусідом за партою.

2. Запиши з пам'яті у зошит Десять Заповідей Божих. Віддай сусідові за партою для перевірки.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.

4. Напиши твір-роздум «Для чого Божі Заповіді сучасній людині?»
Проаналізуй у ньому ідеї запропонованого вірша.

Не бажай
(Повт. 5:21)

Г. Везікова

Це розпочалось в часи прадавні...
Райський сад в Едемі Бог зростив.
Першим людям – Єві та Адаму –
Він цей Рай гостинно відчинив.

Сад ряснів багатим урожаєм
І до їхніх ніг плоди ронив.
Лише з дерева, що там, посеред Раю,
Їсти плід Господь заборонив.

Це розпочалось в часи прадавні...
Злий підбурих Єву з'їсти плід.
Єва з'їла, вмовила й Адама...
І відтоді гріх ввійшов у світ.

Хочемо ми те, що мають інші.
Заздрість в серці, як вогонь, горить.
Чом у нього є? Хіба я гірший?
І невдячність все єство ятрить.

Ліки є від заздрощів дієві,
Мов цілющий живлячий бальзам –
Вдячності так бракувало Єві,
І про вдячність теж забув Адам.

Божа милість щира та безкрая,
Як потік стрімкий з небесних гір.
Вдячність швидко заздрість подолає,
Подарує радість, спокій, мир.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

3. У житті треба керуватись Божими Заповідями
4. Божі заповіді є кодексом загальнолюдської моралі.
5. Божі заповіді застерігають людину від лихих вчинків і намірів.
6. Знаю, як відрізнити істинну мораль від фарисейства.
7. ...
8. ...
9. ...

УРОК 5. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

Перевір, як ти засвоїв матеріал, викладений у розділі «Життєві дороговкази для християнина» (в дужках біля завдань вказано кількість балів за кожну правильну відповідь).

1. Відтвори біблійний вірш (по 1 балу).

«..... те, що можна знати про Бога, явне для них, бо» (Рим. 1:17–32)

«Бо не слухачі Закону справедливі перед Богом, але виконавці Закону.....» (Рим. 2:5–16)

2. Встав пропущені слова (по 0,5 бала).

Варіант 1

«Оце, – Бог мое! Безпечний я, і не боюсь, бо Господь, – Господь моя та мій, і спасінням для мене Він став!» (Іс. 12:2)

«Бо ми – Його твориво, в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми в них» (Еф. 2:10)

Варіант 2

«За тебе промовило серце моє: Шукайте Мого лиця! Тому, Господи, буду обличчя Твого» (Пс. 26:8)

«Правда-бо Божа з'являється в ній з віри в віру, як написано: А житиме вірою» (Рим. 1:17)

Варіант 3

«Бо гнів Божий з'являється з неба на всяку і людей, що гамують неправдою...» (Рим. 1:18)

«Ось тому без виправдання ти, кожний чоловіче, що, бо в чому іншого, сам себе, бо чиниш те саме й ти, що» (Рим. 2:1)

Варіант 4

«Котрі-бо згрішили без, без й загинуть, а котрі згрішили в, приймуть суд за» (Рим. 2:12)

«... Будь вірний до, і Я тобі дам вінця!» (Об. 2:10)

3. Дай визначення понять (по 0,5 бала).

Варіант 1

Мораль –

Закон –

Варіант 2

Звичай –
Норов –

Варіант 3
Право –
Чеснота –

Варіант 4
Етика –
Етикет –

4. Дай аргументовані відповіді на запитання, користуючись знаннями, почерпнутими у вступних текстах (по 1 балу).

Варіант 1

1. Чому зло є цінним для суспільства в сенсі розвитку моралі? Що таке зло з погляду моралі?
2. Чому деякі моральні цінності вважають загальнолюдськими?

Варіант 2

1. Як етика пов'язана з етикетом?
2. Як етика пов'язана з мораллю?

Варіант 3

1. Чим різняться Закон Божий, закон природний і закон людський?
2. Чому моральні чесноти вважають особливими складовими людської психіки?

Варіант 4

1. Скільки Заповітів було укладено між Богом і людьми? Коротко охарактеризуй їх.
2. Чому Заповіт, укладений із людством через посередництво Ісуса Христа, вважається останнім?

5. Опиши, як це було (за біблійними текстами) (по 3 бали за вичерпне викладення).

Варіант 1

За яких обставин і як саме Бог дав ізраїльському народові Десять Заповідей?

Варіант 2

У чому полягає правда Божа, чим вона відрізняється від людської?

Варіант 3

Що апостол Павло каже про Закон? Чи будуть виправдані ті, хто грішив після надання Ісусом Христом Нового Закону?

Варіант 4

Що таке «фарисейська праведність»? Розкрий зміст поняття. Наведи приклади.

6. Виклади свої думки за вказаною темою (за художніми текстами) (по 3 бали за вичерпну відповідь).

Варіант 1

У чому полягає призначення людини? Як його можна реалізувати?

Варіант 2

Чому потрібно дотримуватися обітниць, даних Богові?

Варіант 3

Чим відрізняється Старий Заповіт від Нового?

Варіант 4

Стосовно чого мораль є відносною, а стосовно чого — абсолютною? Поясни.

7. Перевір, як ти знаєш біблійні тексти й етичні норми життя християнина.

І рівень

Вибери правильну відповідь (по 0,5 бала).

1. Для того, щоб навчитися пізнавати істинного Бога, ми повинні:

- а) читати й вивчати Біблію;
- б) слухати проповіді священиків;
- в) відвідувати храм Божий;
- г) усі відповіді правильні.

2. На якому матеріалі було написано Заповіді?

- а) на дереві;
- б) на камені;
- в) на глині;
- г) на папері.

3. Божі Заповіді отримав:

- а) Адам;
- б) Мойсей;
- в) Ной;
- г) Соломон.

4. Гора, на якій Бог дав Заповіді, розміщена:

- а) у Європі;
- б) в Африці;
- в) в Азії;

г) в Австралії.

5. У якій із книг Мойсея записано Заповіді?

- а) Буття;
- б) Числа;
- в) Вихід;
- г) Левит.

6. Порушенням першої Заповіді є:

- а) блюзнірство;
- б) плагіат;
- в) наклеп;
- г) чаклунство.

II рівень

Продовж біблійні вірші (по 1 балу).

1. «Я Перший, і я Останній, і Бога нема, окрім» (Іс. 44:6)
2. «Не звертайтеся до ідолів, і не робіть собі литих» (Лев. 19:4)
3. «Не обманюйтеся, – Бог осміяний бути не може. Бо що тільки людина посіє, те саме й» (Гал. 6:7)
4. «Шість день будеш працювати, а дня сьомого спочинеш від праці; в орці й у жнива спочинеш від» (Вих. 34:21)

III рівень

1. З'єднай стрілками поняття й пояснення до них (по 1,5 бала)

Псевдовіра	– легковажне вживання Божого Імені.
Богохульство	– невіра в Істинного Бога.
Божба	– учення, противні Богові.
Єресь	– зухвалі слова проти Бога.

2. Підбери близькі та протилежні за значенням слова до кожного з понять.

- Норма,, –,
- Моральність,, –,
- Допомога,, –,
- Співчуття,, –,

IV рівень

Творча робота

У чому, на твою думку, полягають відмінності між світською етикою та християнською етикою як науковими дисциплінами?

РОЗДІЛ II. МОРАЛЬНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ЄДНАННЯ ЛЮДИНИ З БОГОМ

УРОК 6. «Я – ГОСПОДЬ БОГ Твій...» (ВИХ. 20:2)

• Біблійні вірші

«Чи тобі не казав Я, що, як будеш ти вірувати, – славу Божу побачиш?»
(Ів. 11:40)

«Трава засихає, а квітка зів'яне, Слово ж нашого Бога повіки стоятиме!»
(Іс. 40:8)

Запам'ятай значення слів

Віра – сприйняття деяких фактів як істинних без додаткової перевірки твердження.

Дуалізм – учення, відповідно до якого Бог створив наш світ із уже готової матерії, що існувала вічно.

Матеріалізм – учення про те, що світ виник самостійно, живі організми зародилися з неживої матерії.

Пантеїзм – учення про творення Богом світу із власне Свого єства, яким вважається природа.

Сумнів – душевний стан, який протиставляється вірі, потреба підтверджувати доказами часом очевидні речі.

Настановні запитання:

1. Чому Господь відверто оголосив про Себе?
2. Чому Бог обрав ізраїльтян Своїм народом?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на суті різних поглядів на творення Всесвіту.

За єпископом Дмитром Рудюком

Бог – творець Всесвіту

Людям нині легше приймати дуалістичні погляди – тобто стверджувати, що Бог творив світ і людину з готової матерії. Проте Отці та вчителі Церкви, зокрема святий Феофіл, єпископ Антиохійський (друга половина II ст.), Тертуліан, пресвітер Карфагенський (близько 160–220 рр.), святий Афанасій, архієпископ Олександрійський (близько 296–373 рр.) указували на несумісність дуалістичного переконання з високим християнським ученням про Бога, Який створив світ із нічого одним порухом Своєї волі. «Що великого, – писав святий Феофіл Антиохійський, – якщо Бог створив світ з уже готової матерії? І художник, якщо отримає від когось матеріал, робить із нього, що захоче. Могутність же Бога виявляється в тому, що Він із нічого творить, що хоче».

Бог – Творець неба й землі, тобто Він створив усе наявне в просторі й часі. Вірувати в Бога як Творця неба й землі – значить визнавати, що світ, тобто сукупність усього буття кінцевого, створений Ним не тільки за формою (чи за образом свого існування), але й за матерією (чи за сутністю своєю) із цілковитого небуття.

Ученням про походження світу через творення заперечуються всі інші можливі припущення про спосіб походження світу, що висловлювалися в давнину й нині, а саме: дуалістичне вчення – про творення Богом світу з готової матерії, яка існувала вічно, пантеїстичне вчення – про творення Господом світу із власне Свого єства, і тим більше вчення матеріалістичне –

про самостворення світу з вічної матерії. В Одкровенні чітко виражено істину, що «Бог створив світ із нічого».

Буттеписьменник засвідчує: «На початку Бог сотворив небо й землю» (Бут. 1:1), «видиме й невидиме» (Кол. 1:16). Це все створив Він. У Новому Заповіті з усією силою підтверджується старозаповітне вчення про творення, але з тим доповненням, що тут показано особливу участь Сина Божого в ділах творіння. Апостол Павло говорить так: «Ним [Сином Божим] створено все на небі й на землі, видиме й невидиме» (Кол. 1:16; пор. Євр. 3:4).

Про такий спосіб походження світу, тобто через творення, сповіщає нам тільки одкровенна релігія. Природний розум власними зусиллями не дійшов до неї, і навіть тепер, коли ця істина сповіщається людині з дитинства й здається дуже простою та зрозумілою, людина або спотворює її, або не приймає кожного разу, як тільки відривається від ґрунту Одкровення й віддається на волю власних абстракцій. Своїми силами людина могла лише піднятися до ідеї світостворення, але не до ідеї чистого творення, впадаючи, як показує історія різноманітних систем давньої та нової філософії, в дуалізм чи пантеїзм, а під час заперечення буття Божества – і в матеріалізм. А це і є гріхом. Тому еволюційне вчення, яке стверджує, що всі існуючі живі організми розвинулися із примітивних одноклітинних, а ті зародилися самі собою в так званому «первісному бульйоні», містить значну частку гріха й хибності наукового мислення.

Пояснюючи можливості походження всього, що існує, із цілковитого небуття, найдревніші вчителі Церкви, вказували на всемогутність Богу, для якої немає нічого неможливого. «У той час, як люди, – міркує св. Іриней, – можуть робити що-небудь не з нічого, а за допомогою матерії або з готової матерії, Бог, власне, переважає над людьми тим, що Він Сам закликав до буття матерію Свого творення, яка раніше не існувала».

Запитання до вступного тексту:

1. Як пояснював могутність Бога Феофіл Антиохійський?
2. Як пояснюють походження світу дуалісти, пантеїсти та матеріалісти? Чим відрізняються їхні позиції?
3. Чи популярні зараз дуалістичні, пантеїстичні та матеріалістичні погляди? Чому?
4. Які з переглянутих тобою фільмів закликають до язичництва, до заглиблення в надприродну сутність буття? Чи треба сприймати такі ідеї серйозно? Чому?
5. Як сповіщає про походження світу одкровенна релігія? Як сприймається таке сповіщення людьми? Чому?
6. Чому християнського Бога називають найбільш могутнім?

• Завдання 2. Біблійний текст

Зосередься на запитаннях, з якими Бог звертається до Йова

Йов. 38:1–41

Господь відповідає Йову

Тоді відповів Господь Йову з бурі й сказав: «Хто то такий, що затемнює раду словами без розуму? Підпережи-но ти стегна свої, як мужчина, а Я буду

питати тебе, ти ж Мені поясни! Де ти був, коли землю основував Я? Розкажи, якщо маєш знання! Хто основи її положив, чи ти знаєш? Або хто розтягнув по ній шнура? У що підстави її позапущувані, або хто поклав камінь наріжний її, коли разом співали всі зорі поранні та радісний окрик здіймали всі Божі сини? І хто море воротами загородив, як воно виступало, немов би з утроби виходило, коли хмари поклав Я за одіж йому, а імлу за його пелюшки, і призначив йому Я границю Свою та поставив засува й ворота, і сказав: Аж досі ти дійдеш, не далі, і тут ось межа твоїх хвиль гордовитих? Чи за своїх днів ти наказував ранкові? Чи досвітній зорі показав її місце, щоб хапалася за кінці землі та посипалися з неї безбожні? Земля змінюється, мов та глина печатки, і стають, немов одіж, вони! І нехай від безбожних їх світло відійметься, а високе рамено зламається! Чи ти сходив коли аж до морських джерел, і чи ти переходжувався дном безодні? Чи для тебе відкриті були брами смерти, і чи бачив ти брами смертельної тіні? Чи широкість землі ти оглянув? Розкажи, якщо знаєш це все! Де та дорога, що світло на ній пробуває? А темрява, де її місце, щоб узяти її до границі її, і щоб знати стежки її дому? Знаєш ти, бо тоді народився ж ти був, і велике число твоїх днів! Чи доходив коли ти до схованок снігу, і схованки граду ти бачив, які Я тримаю на час лихоліття, на день бою й війни? Якою дорогою ділиться вітер, розпорошується по землі вітерець? Хто для зливи потоку провів, а для громовиці дорогу, щоб дощити на землю безлюдну, на пустиню, у якій чоловіка нема, щоб пустиню та пущу насичувати, і щоб забезпечити вихід траві? Чи є батько в дощу, чи хто краплі роси породив? Із чиєї утроби лід вийшов, а іній небесний хто його породив? Як камінь, тужавіють води, а поверхня безодні ховається. Чи зв'яжеш ти зав'язки Волосожару, чи розв'яжеш віжки в Оріона? Чи виведеш часу свого Зодіака, чи Воза з синами його попроведиш? Чи ти знаєш устами небес? Чи ти покладеш на землі їхню владу? Чи підіймеш свій голос до хмар, і багато води тебе вкриє? Чи блискавки ти посилаєш, і підуть вони, й тобі скажуть: «Ось ми»? Хто мудрість вкладає людині в нутро? Або хто дає серцеві розум? Хто мудрістю хмари зражує, і хто може затримати небесні посудини, коли порошок зливається в зливки, а кавалки злипаються? Чи здобич левиці ти зловиш, і заспокоїш життя левчуків, як вони по леговищах туляться, на чатах сидять по кущах? Хто готує для крука поживу його, як до Бога кричать його діти, як без їжі блукають вони?

Запитання до біблійного тексту:

1. Якими явищами розпоряджається Господь?
2. Чому Бог випробовував праведного Йова?
3. Чому Бог нагадував Йову про те, що складно або неможливо контролювати?
4. На які із запитань, що їх Бог задає Йову, дала відповіді сучасна наука?
5. Сформулюй головну думку цього тексту. Чому ти вибрав для її вираження саме такі слова?

• Завдання 3. Художній текст

Зосередься на сутності блаженства та милосердя.

*Із Печерського патерика.
Переклад Ірини Жиленко*

Монах у сумнівах

Така була любов блаженного Феодосія, настоятеля Києво-Печерського монастиря, і таке милосердя до учнів мав, аби жоден від стада його не відбився, але всі були вкупі. Як пастух добрий випасає [стадо], пас [їх], навчаючи й втішаючи, і словами наставляючи, душі їхні окормляв харчем невмирущим Життя Вічного, напоюючи повсякчас від джерела води. І тим же й до Божого Розуму багатьох привів, і до Царства Божого спрямував. Про це свідчить такий випадок.

Був у монастирі один брат нетерпеливий, що часто кидав монастир блаженного Феодосія. І коли брат у сумнівах черговий раз повертався до монастиря, знову блаженний з радістю [його] приймав назад. Інші монахи не могли зрозуміти такої поведінки, й наче сердилися, а блаженний Феодосій їм пояснював, кажучи: «Не можна лишати його так, аби помер не в монастирі: бо хоч і часто кидав він нас, але мусить кінець життя свого в монастирі цьому зустріти». І слізю молив за нього Бога, просячи для нього терпіння.

По багатьох втечах своїх монах у сумнівах прийшов одного разу до монастиря, просячи великого Феодосія, аби прийняв його. Той же – воістину милосердний – немов овечку заблудлу, що знайшлася, так і того з радістю прийняв і прилучив його до стада свого. Тоді той чорноризець, який, працюючи своїми руками, зібрав трохи статків (бо був кравцем одягу), приніс до блаженного й поклав перед ним. А святий Феодосій каже йому: «Коли хочеш довершеним іноком бути, то візьми оцей плід неслуху та вкинь до палаючої печі». Той же монах у сумнівах, палко віруючи, поніс і за наказом блаженного в піч кинув. І там усе згоріло. Це означало, що повороту назад немає. Сам же монах відтоді жив у монастирі, провівши там залишок днів, і так тут, за пророцтвом блаженного Феодосія, помер у мирі з Господом.

Запитання до художнього тексту:

1. Яку людину називають блаженною?
2. Чи під силу кожній людині виконувати місію, подібну до тієї, що виконував блаженний Феодосій?
3. Чому монах, яким опікувався блаженний Феодосій, утік із монастиря? Якою рисою відрізнявся цей монах від інших, що жили в монастирі?
4. Чи засмучував монах своїм учинком настоятеля? Чому?
5. Що передбачив блаженний Феодосій монахові, який жив у сумнівах?
6. У чому полягає смисл події, що сталася після чергового повернення монаха до монастиря?
7. Чи прощає нас Бог, коли ми впадаємо в гріх, а потім повертаємося до нього? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Поясни свою точку зору.

1. Ти почув тривожну розповідь про вже не молоду жінку, яка все життя своє була атеїсткою. Тяжко захворівши, вона відчула, що скоро помре, і вирішила прийняти хрещення. Чим, на твою думку, обґрунтований її вчинок? Чи має така людина право бути християнином?

2. Батька твоєї подруги призвали на військову службу. Він перебуває у зоні воєнних дій. Дівчина дуже хвилюється за тата, часто плаче. Що ти скажеш їй, щоб розрадити, заспокоїти? Що зможеш для неї зробити? Як вчить Біблія поступати в таких ситуаціях?

• Завдання 5. Робота в групах

Поміркуйте, як могли мислити представники: а) пантеїзму, б) дуалізму, в) матеріалізму. Сформулюйте і запишіть тези для кожного з цих напрямків. Визначте і запишіть їхні спільні та відмінні риси. Що може дати таким людям віра в Бога?

• Завдання 6. Робота в парах

Зазнач сфери свого життя, на які вплинула твоя віра в Бога. Опиши, в чому цей вплив виражається. Поділись своїми висновками із сусідом за партою. Вислухай його думку щодо твоїх висновків. Оціни його висновки.

• Завдання 7. Індивідуальне завдання

Перечитай біблійний текст і випиши явища, на які вплинув Господь. Зазнач, у чому полягає цей вплив.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Підготуй обґрунтовану відповідь на запитання: Господь діяв у стародавньому світі, а нині Він продовжує діяти?

• Дізнайся більше, а саме...

...як подано Першу Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства. Хай не буде тобі інших богів передо Мною!» (Біблія в перекладі проф. Івана Огієнка)
- ✓ «Я – Господь, твій Бог, Який вивів тебе з Єгипетської землі, з дому рабства. У тебе не буде інших богів, крім Мене» (Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла, Романа Турконяка)
- ✓ «Я Господь, Бог твой, который вывел тебя из земли Египетской, из дома рабства. Да не будет у тебя других богов пред лицом Моим» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Азь есмь Господь Богъ твой: да не будутъ тебѣ бози иніи, развѣ Мене» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)

- ✓ «Я Господь Богъ твой; чтобы не было у тебя другихъ боговъ, кромѣ Меня» («Законъ Божій», протоіерей Серафимъ Слободской)

• **У народі кажуть**

Поясни зміст нижченаведених народних висловів

1. Усяка мова Бога хвалить.
2. Без Бога ані до порога.
3. Бачить Бог із неба, що кому треба.
4. Хто шукає Бога пильно, той знайде його.
5. Бог – криниця води живої.
6. Іти до Бога – завше відкрита дорога.
7. До Бога взивай, а руки прикладай.
8. У всіх один Бог – що в нас, що в них.
9. Живий Бог – жива душа моя.
10. Що Бог не робить, усе до кращого.

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Бог у моєму житті.
2. Моя совість – це Бог у мені.
3. Гріх у моєму розумінні.
4. Які люди і чому люди порушують Першу Заповідь Божу?

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Перша Заповідь Божа найбільше мене вражає тим, що..... .
2. Щодня читатиму Біблію.
3. Можу аргументовано пояснити, що Бог – Творець, Бог – Живий.
4. Знаю, в чому полягають гріхи проти Першої Заповіді Божої.
5. Буду виконувати Першу Заповідь.
6.
7.
8.

УРОК 7. ЄДИНОБОЖЖЯ У ДРЕВНЬОМУ СВІТІ

• Біблійні вірші

«Хай не буде тобі інших богів передо Мною!» (Вих. 20:3)

«Бо Я знаю ті думки, які думаю про вас, говорить Господь, думки спокою, а не на зло, щоб дати вам будучність та надію» (Єр. 29:11)

«Зверніться до Мене й спасетесь, всі кінці землі, бо Я – Бог, і нема більше іншого Бога!» (Іс. 45:22)

• Запам'ятай значення слів

Багатобожжя (політеїзм) – релігія, у якій прийнято шанувати багатьох богів.

Боги – древні ідоли різних народів, уявні образи, що повинні були надавати людям усілякі блага для життя.

Єдинобожжя (монотеїзм) – релігія, відповідно до якої люди шанують одного Бога.

Забобони – прикмети, не підтверджені доказами.

Ідоли – рукотворні зображення, які уособлювали богів, предмети культу й поклоніння древніх людей.

Ідолопоклонство – поклоніння ідолам, рукотворним образам древніх богів.

Кумири – реальні популярні люди, які живуть або жили на Землі.

Марновірство – віра в забобони, марна віра, яка ослаблює людину.

Настановні запитання:

1. Чим зумовлене виникнення та існування світових релігій?
2. Чому люди вигадували собі богів і поклонялися їм?
3. Чи можлива в сучасних умовах така ситуація, що люди вигадують собі нових богів і поклонятимуться їм?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на причинах та ознаках ідолопоклонства, культовості й захоплення кумирами

Валентина Зоринська

Ідоли та кумири

У древньому світі багато племен і народностей поклонялося ідолам. Люди боялися сил бурхливої та немилосердної природи, тому наділяли їх людськими рисами, а потім намагалися їх задобрювати. Доходило до крайнощів. У Біблії натрапляємо на підтвердження того, що служителі культу Ваала приносили людські жертви. Народи Америки в доколумбівські часи також практикували принесення у жертву людей. Ізраїль – обраний Богом народ – був у справлянні таких обрядів приємним винятком. Господь заборонив йому поклонятися ідолам, прорікши: «Сина свого перворідного не будеш переводити через огонь...» «Перевести через огонь» означало зарізати, а потім спалити на жертovníку. І хоч ізраїльтяни часто відступали від послуху Богові, та все ж переконувались: за праведне життя Він обдаровував їх статками та добробутом.

Попри це ми кривитимемо душею, якщо будемо стверджувати, що ідолопоклонства нині немає, що його викорінено й ніхто не страждає від цього дикунства. Страждає, та ще й як! Страждає уся нинішня цивілізація.

Давайте замислимось: невже нам не хочеться мати багато грошей? Хочеться. Гроші означають багатство, владу, могутність. Для деякого вони є самоціллю. Аналіз новин зі світу моди дає підстави для висновку: тіло та одяг – головні елементи успішного життя. Дівчата й жінки, хлопці та молоді чоловіки докладають надмірних зусиль, щоб підтримувати тіло у формі. Можна говорити навіть про культ тіла, характерний для нашого часу. Чи варті тут результати зусиль?

Або ще таке. Звідки ми дізнаємося більшість новин? З телепередач та інтернет-сторінок. З цих самих джерел ми черпаємо всілякі розваги. Можна сказати, що сформувались такі культурні сфери, як «біля телевізора» та «в інтернеті».

При цьому ми не помічаємо свого надмірного захоплення різноманітними речами, бо то вимога цивілізації. Як і всілякі прикмети, на кшталт страху перед числом 13, перед числом 666, перед чорним котом тощо. Ми забуваємо, що все підвладне Богові, що Йому під силу запобігати нещастям у нашому житті. Більше того, Бог посилає нам нещастя як попередження, що ми не туди йдемо, неправильно чинимо. А хто замислювався над таким питанням: можливо, у нашої цивілізації завищені вимоги до нас?

Характерним для нашої епохи є також захоплення успішними людьми, живими кумирами. Попри те що Святе Письмо застерігає: «Не зроби собі кумира». Відома людина – це все ж таки людина, з усіма її недоліками та правом на власне життя. У ній ідеального мало, як і в кожному з нас. Тож чи потрібно створювати довкола відомих акторів чи політиків надмірний ажіотаж? Чи варто піддаватися цій хвилі? У такому захопленні є ще один бік: якщо в кумира мільйонів є якась шкідлива звичка, то деякі психічно невірніважені індивіди можуть захопитися і цією звичкою. Чи не є це використання дияволом відомих особистостей для того, щоб спокушати слабких людей та схилияти до гріха? Самі ж відомі особи, перетворені спільнотами на кумирів, страждають через те, що за ними повсюдно слідкують, фактично позбавляючи їх права на особисте життя. Що ж, у слави також є свої мінуси. Мудро нас застерігає Святе Письмо: «Не сотвори собі кумира».

Ознаки ідолів і кумирів такі: їм поклоняється багато людей, вони популярні у певні моменти, суспільство визнає їх важливішими за Бога. Цих рис достатньо, щоб замислитися, чи варто свої думки та сили, а значить – життя віддавати на поклоніння кумиру.

Запитання до вступного тексту:

1. Чим обдаровує Бог людину за праведне життя?
2. Які культу були поширені в стародавньому світі?
3. Чому люди вигадували собі ідолів?
4. Для чого у жертви богам приносили живих людей?
5. Що і кого люди наділяють культовими рисами сьогодні?
6. Чому Бог заборонив Своїм вірянам поклонятися ідолам?
7. Як боротись з ідолопоклонством і культовістю?

8. Чи варто творити собі кумирів? Наскільки це доцільно?
9. Як не плутати кумирів з ідеалами?
10. Чим відрізняється турбота про своє тіло та зовнішній вигляд від культу речей і тіла?
11. Що є для тебе спокусами у житті? Чи потрібно з такими прагненнями боротись? Чому?
12. Яких людей захоплюють такі характерні для нинішнього життя своєрідні культурні сфери, як «біля телевізора» та «в інтернеті»?
13. Які вимоги ставить до нинішніх людей цивілізація? Як їх сприймати?

• Завдання 2. Біблійний текст

Зосередься на ролі істинного знання в житті людини та впливі на нього призвичаєння до ідола

1 Кор. 8:1–13

Про жертви ідолам

А щодо ідолоських жертв, то ми знаємо, що всі маємо знання. Знання ж надимає, любов же будує! Коли хто думає, ніби щось знає, той нічого не знає ще так, як знати повинен. Коли ж любить хто Бога, той пізнаний Ним.

Тож про споживання ідолоських жертв ми знаємо, що ідол у світі ніщо, і що іншого Бога нема, окрім Бога Одного. Бо хоч й існують так звані боги чи на небі, чи то на землі, як існує багато богів і багато панів, та для нас один Бог Отець, що з Нього походить усе, ми ж для Нього, й один Господь Ісус Христос, що все сталося Ним, і ми Ним.

Та не всі таке мають знання, бо деякі мають призвичаєння до ідола й досі та їдять як ідолоську жертву, і їхнє сумління, будши недуже, споганюється. Їжа ж нас до Бога не зближує: бо коли не їмо, то нічого не тратимо, а коли ми їмо, то не набуваєм нічого.

Але стережіться, щоб ця ваша воля не стала якось за спотикання слабим! Коли-бо хто бачить тебе, маючого знання, як ти в ідолоській божниці сидиш за столом, чи ж сумління його, будши слабе, не буде спонукане їсти ідолоські жертви? І через знання твоє згине недужий твій брат, що за нього Христос був умер! Грішачи так проти братів та вражаючи їхнє слабе сумління, ви проти Христа грішите. Ось тому, коли їжа спокушує брата мого, то повік я не їстиму м'яса, щоб не спокусити брата свого!

Запитання до біблійного тексту:

1. Чому саме про ідолоські жертви розповідає апостол Павло жителям Коринфа?
2. Який зміст укладено апостолом у слова «ми маємо знання»?
3. Чи може впливати ідолоський культ на людину, яка щиро вірить у Христа? Аргументуй свою відповідь змістом послання та власною думкою.
4. Від чого застерігає апостол Павло?
5. У чому полягає нинішній культ їжі?

• Завдання 3. Художній текст

Працюючи з авторським матеріалом фіксуй аргументи для відповіді на винесе в заголовок запитання

Хіба ідол так зміг би?

Буттеписьменник засвідчує: «На початку Бог сотворив небо й землю» (*Бут. 1:1*). Словами «небо й земля» священними письменниками визначається увесь обсяг буття створеного (*напр.: Пс. 148:16; 88:12; Дії 14:15*), те саме, що в апостола – словами «видиме й невидиме» (*Кол. 1:16*). Це все Бог «створив» («*bara*»). У єврейській мові словом «*bara*» позначено творчі дії Божі – на відміну від дій людських. Воно містить у собі поняття не просто формування з готового матеріалу (в останньому випадку вживають синонімічні з «*bara*» слова: «*asah*» – робити, «*jazar*» – створити), а творення – творче (із того, чого не існує). Отже, тільки один Бог називається «*Boe*» – Творець. Те, що Буттеписьменник цим словом позначає думку про творче походження неба й землі (із нічого), видно з його мови.

У зв'язку з висловом «на початку» (євр. «*bereschit*»), тобто коли ще не було нічого, слово «створив» («*bara*»), безперечно, означає думку про творення з нічого. Те саме зрозуміло із вказівки, що зі створеної землі, яка «була невидима та не облаштована», Бог створив поступово все видиме.

Істина про походження всього, що існує поза Богом, через творіння коротко й просто виражена Мойсеєм і повторюється в усіх писаннях Старого Заповіту. Віру в Бога як Творця світу сповідує Псалмоспівець: «Колись землю Ти був заклав, а небо – то чин Твоїх рук, позникають вони, а Ти будеш стояти... і всі вони, як одежа, загинуть, Ти їх зміниш, немов те вбрання, і минуться вони. Ти ж Той Самий, а роки Твої не закінчатся» (*Пс. 102:26–28*). Усе, що існує поза Богом, – справа творчої всемогутності Божої, «бо сказав Він і сталося, наказав і з'явилося» (*Пс. 33:9; 148:5*). Віру в Бога як Творця світу сповідували й пророки, які постійно нагадували про цю істину своєму народові, засуджуючи нахил євреїв до шанування суєтних та нікчемних богів (*Іс. 51:13; 45:18; Єр. 10:11–12; 32:17; Дан. 14:15* та інші).

Так, про Бога мовиться, що Він «кличе неіснуюче, як існуюче», тобто неіснуюче закликає до буття (*Рим. 4:17; пор. Бут. 17:5*). Про Сина Божого євангеліст Іоан зазначає: «Усе через Нього повстало [тобто все, що існує, значить, і матерія], і ніщо, що повстало, не повстало без Нього» (*Ів. 1:3; пор. Об. 4:11*). Про те ж апостол Павло говорить так: «Ним [Сином Божим] створено все на небі й на землі, видиме й невидиме» (*Кол. 1:16; пор. Євр. 3:4*), «Усе з Нього, через Нього й для Нього» (*Рим. 11:36*).

Запитання до художнього тексту:

1. Які місії (відповідно до викладеної інформації та за твоїм розумінням) виконують Буттеписьменник, Псалмоспівець і пророки?
2. Що є свідченням того, що Бог створив усе з нічого?
3. Чому євреї вдавалися до ідолопоклонства?
4. Які пророки оспівували Божу велич?
5. Якої думки притримуються сучасні вчені щодо виникнення світу? Як вони аргументують свої погляди?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Товариш пропонує тобі прочитати разом журнал із астрологічним прогнозом на наступний тиждень. Він глибоко переконаний, що такі прогнози здійснюються і до них треба дослухатися. Чи погодишся ти із твердженнями друга? Що для тебе є орієнтиром і дороговказом у житті?

2. Випадково ти почув розмову двох молодших школярів. Один із них колекціонує комікси й хоче бути схожим на Залізну Людину, що є для нього кумиром. Другий каже, що це неможливо, бо Залізна Людина – вигадка, неправда, такого в житті не буває. Яка точка зору більше тобі імпонує? Чи втрутишся ти в розмову?

3. В одному фільмі розповідається, що Ісус Христос був звичайною людиною, а розп'яли Його тому, що Він схиляв юдеїв до бунту проти римської влади. Чи погоджуєшся ти з такою думкою? Чому?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть список популярних людей (кіноакторів, співаків, політиків...). Назвіть їхні сильні та слабкі риси. Чи означає це, що вони є слабкими людьми та потребують Божої допомоги й підтримки? Поміркуйте, як міг би Бог змінити, покращити життя кожного з них?

• Завдання 6. Робота в парах

Напиши список відомих людей, які, на твій погляд, живуть за християнськими законами. Обміняйтесь записами із сусідом за партою. Порівняйте записи, поділіться аргументами. Висловлюйте контраргументи, якщо вважаєте, що для цього є підстави.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Який зміст вкладено в кожен абзац біблійного тексту? Сформулюй головну думку біблійного тексту. Наведи приклади життєвих ситуацій, яких вона стосується.
5. Знайди в Біблії посилання на приведені автором вислови. Що там сказано про Божу велич?

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Знаю, в чому полягають ознаки ідолопоклонства, культовості та захоплення кумирами і як реагувати на їх прояви.
2. Треба прагнути до виховання в собі якостей ідеалу, а не кумира.
3. Допомогати людям боротися з ідолопоклонством реально.
4. ...
5. ...
6. ...

УРОК 8. ЄДИНОБОЖЖЯ У ХРИСТІЯНСЬКОМУ СВІТІ. ІСУС ХРИСТОС

• Біблійні вірші

«Не роби собі різьби і всякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею. Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрисний, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто держиться Моїх Заповідей» (Вих. 20:4–6)

«Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це!» (Пс. 137:14)

«Ісус відданий за гріхи наші, і воскрес для виправдання нашого, покайтесь і віруйте в Євангеліє!» (Мр. 1:15)

• Запам'ятай значення слів

Ідеал – уявний або реальний об'єкт, наділений найкращими, абсолютними рисами, на які варто рівнятися.

Покликання – справа, для якої людина призначена та до виконання якої здатна.

Служіння – місія людини, яка полягає у виконанні моральних обов'язків перед іншими людьми та перед Богом.

Настановні запитання:

1. Чому Ісус Христос із плином віків не втрачає визнання у християнському та мусульманському світах?
2. Чи був Ісус Христос реальною людиною?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на якостях Ісуса Христа як Сина Божого

*За матеріалами богословського інтернет-ресурсу:
http://y-jesus.org/russian/more/ajg_apostles-believe*

Ісус Христос – син Бога живого

Ісус Назарянин провів перші тридцять років життя у відносній невідомості, працюючи непримітним теслею в маленькому селі Галілея. У наступні три роки Його проповіді вразили всіх, кому випало їх чути, – і зрештою змінили світ. Крім того, Він робив учинки, недоступні іншим людям: заспокоював бурі, виліковував хвороби, повертав зір незрячим і навіть воскрешав мертвих. Але найбільша відмінність Ісуса Христа від усіх інших релігійних лідерів полягає в Його твердженні, що Він – Бог, Син Бога Живого.

Христос узяв собі в учні звичайнісіньких людей. У спілкуванні з ними Він провів три роки, проповідуючи та пояснюючи їм глибокі істини Слова Божого. За цей час Ісус Христос здійснив багато чудес і сміливих поступків, живучи абсолютно праведним життям. Пізніше Його учнями було записано багато Його проповідей та описано багато Його вчинків. Опис життя Ісуса Христа, який маємо у Новому Заповіті, переважає за достовірністю інші стародавні історичні документи.

Учені зазначають, що новозавітні писання апостолів є достатньо об'єктивними, тому образ Ісуса Христа постає з них повністю правдоподібним. Вони чесно записали те, що бачили й чули. Історик Вілл Дюрант пише: «Ці люди не належали до того розряду, який приймає рішення про зміну світу. У Євангелії добре представлено різні характери цих людей з усіма їхніми недоліками».

Уперше зустрівшись з Ісусом Христом, апостоли не знали, хто Він. Однак, почувши Його глибокодумні проповіді й ставши свідками повернення зору сліпим, воскресіння мертвих, вони згадали пророцтво, яке вказувало на те, що Месія буде самим Богом (Іс. 9:6; Мих. 5:2). Але Христос, який умирав на хресті, здавався їм переможеним і безсилим. Якщо в учнів і були якісь думки про те, що Ісус Христос – Бог, то вони, безсумнівно, зневірилися під час розп'яття Христа.

Однак через три дні після жахливої події Той, Хто здавався безпорадним на хресті, дивним чином з'явився живим Своїм учням, і в плоті постав із мертвих. Вони бачили Його, торкалися до Нього, ділили з Ним трапезу й слухали, як Він говорив про Свою прославлену верховну владу у Всесвіті. Але чи означає це, що апостоли, пізнавши Божу славу й почувши Божий голос через Ісуса Христа, визнали його Богом? Дослідник Нового Заповіту А. Макніл дає нам таку відповідь: «Не встигло ще життя Ісуса Христа закінчитися, здавалось би, очевидним провалом і ганьбою, як безліч християн – не одиниці, а вся Церква у масі своїй – відразу ж стали твердо вірити, що Він був Богом».

Запитання до вступного тексту:

1. Хто такий Ісус Христос?
2. У чому полягає відмінність Ісуса Христа від інших Божих посланців?
3. Завдяки чому Ісуса Христа визнали Сином Божим?
4. Як і чому проповіді Ісуса Христа змінили світ?
5. Як Бог перетворив розп'яття й поразку Свого Сина на Його перемогу?
6. Чи діє Ісус Христос у твоєму житті? У чому це виражається?
7. Що означає жити абсолютно праведним життям?

• Завдання 2. Біблійний текст

Фіксуй думки і почуття, які в тебе виникають при опрацюванні матеріалу

2 Цар. 17:7–18

Велике гріхопадіння Ізраїля

І сталося, коли Ізраїлеві сини грішили проти Господа, Бога свого, що випровадив їх із єгипетського краю з руки фараона, єгипетського царя, і боялися інших богів, і ходили уставами тих народів, що Господь повиганяв їх перед Ізраїлевими синами, та Ізраїлевих царів, які вони встановили, а Ізраїлеві сини вимишляли на Господа, Бога свого, слова, що не були слухні, і будували собі пагірки по всіх своїх містах, від вартової башти аж до твердинного міста, і ставили собі стовпи для богів та Астарті на кожному високому взгір'ї та під усяким зеленим деревом, і кадили там на всіх пагірках, як ті люди, що Господь повиганяв перед ними, і робили злі речі, щоб гнівити Господа, і служили бовванам, про яких Господь говорив їм: «Не будете робити цієї речі!», то Господь засвідчив в Ізраїлі та в Юді через усіх Своїх пророків та всіх

прозорливців, говорячи: «Верніться з ваших злих доріг, і додержуйте Моїх Заповідей, уставів Моїх, згідно з усім Законом, якого Я наказав був вашим батькам, і якого послав до вас через Моїх рабів пророків!»

Та не слухали вони, і робили твердою свою шию, як шия їхніх батьків, що не вірили в Господа, Бога свого. І нехтували вони постанови Його, і Заповіта Його, що склав із їхніми батьками, і свідোцтва Його, що засвідчив на них, і пішли за гидотою й марнотами та за народами, що були навколо них, про яких Господь наказав був їм не робити, як вони. І полишили вони всі Заповіді Господа, Бога свого, і зробили собі литого боввана, двох телят, і зробили Астарту, і вклонялися всьому небесному військові та служили Ваалові. І вони переводили через огонь своїх синів та дочок своїх, і чарували чарами, і ворожили, і віддавалися робити зло в Господніх очах, щоб гнівити Його. І сильно розгнівався Господь на Ізраїля, і відкинув їх від Свого лиця, не позостало нікого...

Запитання завдання до біблійного тексту:

1. Що вчинили ізраїльтяни на Землі Обітованій?
2. Чи послухали ізраїльтяни Божих пророків? Чому?
3. Чи моральними були вчинки та дії, які дозволяли собі ізраїльтяни?

Яку Заповідь вони порушували?

4. Чи є у нинішньому світі люди, які дозволяють собі «заступати» Бога?
5. Чи присутній Бог у твоєму житті?
7. Які і чому вчинки викликають Божий гнів?

• Завдання 3. Художній текст

Зосередься на спрямованості Божих якостей та дій Ісуса Христа на кожного християнина

???Автор? Джерело

Що каже Ісус
(Притча)

Якби ти ніколи не відчував біль – ти б не знав, що Я – Цілитель.

Якби ти ніколи не був у біді – ти б не знав, що Я завжди приходжу на допомогу.

Якби ти ніколи не був розбитий – ти б не знав, що Я можу зробити тебе цілим знову.

Якби ти ніколи не проходив труднощів – ти б не знав, що Я – Спаситель.

Якби ти не проходив через огонь – ти б не був чистим.

Якби ти ніколи не переживав – ти б не знав, що Я – Утішитель.

Якби ти ніколи не робив помилок – ти б не знав, що Я прощаю.

Якби в тебе ніколи не було проблем, ти б не знав, що Я можу їх розв'язати.

Якби Я ніколи не виправляв тебе – ти б не знав, що Я люблю тебе.

Якби ти знав усе – ти б не знав, що Я даю відповіді на запитання.

Якби Я дав тобі все відразу – ти б ніколи не навчився цінувати цього.

Якби ти мав усю силу й владу – ти б не навчився залежати від Мене.

Якби твоє життя було ідеальним – Я був би не потрібен тобі...

Запитання завдання до художнього тексту:

1. Які недосконалості людини визначено в притчі?
2. Які Свої дії та якості Ісус Христос може спрямовувати на людину?
2. Від чого Ісус Христос здатен зцілити нас?
3. Чи завжди людина в стражданнях пізнає Бога?
4. Чи є в тебе звичка просити в Господа допомоги у складних ситуаціях?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. На вулиці ти натрапив на людей, які проповідували, що Ісус Христос – це всього-на-всього один із пророків, а зовсім не Син Божий. Які ти наведеш аргументи для переконання їх у тому, що Ісус Христос – Божий Син?

2. Двоє дівчаток весело обговорюють, як бабуса однієї з них все молиться Богу. От, мовляв, такий застарілий звичай. Чи підтримаєш ти їхнє скептичне ставлення до життєвої позиції бабусі? Чому?

3. Ти завів у компанії розмову на релігійну тему, але тобі натякнули, що це не зовсім пристойно й абсолютно не престижно. Як ти на таке зауваження відреагуєш?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть переліки:

- 1) чудес Ісуса Христа;
- 2) притч Ісуса Христа;
- 3) Його апостолів.

• Завдання 6. Робота в парах

1. Заповни таблицю.

Завдання уроку	Головна думка	Питання, які виникли при опрацюванні
Біблійні вірші		
Вступний текст		
Біблійний текст		
Художній текст		

Проаналізуйте свої записи із сусідом за партою.

2. Склади переліки якостей і поступків Ісуса Христа і грішної людини. Обміняйтеся записами із сусідом за партою та проаналізуйте їх.

• Завдання 7. Індивідуальна робота

Що казав Ісус про владу й закон? Запиши відповідь у вигляді тез. Як можна наблизитися характером до Ісуса Христа?

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.

3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Напиши твір-роздум за висловом християнського святого Єфрема Сиріна: «Церква – це не зібрання святих, а натовп грішників, що каються». Із чого ти почав би каяття? Як ти хочеш вибудовувати спілкування з Ісусом Христом?

• **Дізнайся більше, а саме...**

...як подано Другу Заповідь Господню у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не роби собі різьби і всякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею. Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрисний, що карає за провину батьків на синах, а синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто держиться моїх Заповідей» *(Біблія в перекладі проф. Івана Огієнка)*
- ✓ «Не робитимеш собі ідола ні будь-якої подоби того, що на небі вгорі, чи на землі внизу, чи у водах під землею. Не поклонятимешся їм і не служитимеш їм. Адже Я – Господь, твій Бог, Бог ревливий, Який відплачує за гріхи батьків дітям до третього і четвертого покоління, – тим, хто ненавидить Мене, і Котрий чинить милосердя тисячам, тим хто любить Мене і береже мої Заповіді» *(Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка)*
- ✓ «Не делай себе кумира и никакого изображения того, что на небе вверху, и что на земле внизу, и что в воде ниже земли. Не поклоняйся им и не служи им; ибо Я – Господь, Бог твой, Бог-ревнитель, наказывающий детей за вину отцов до третьего и четвертого рода, ненавидящих Меня, и творящий милость до тысячи родов любящим Меня и соблюдающим заповеди Мои» *(Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)*
- ✓ «Не сотвори себѣ кумира и всякаго подобія, елика на небеси горѣ, и елика на земле низу, и елека въ водахъ подѣ землею: да не поклонишся имъ, ни послужиши имъ» *(«Законъ Божій», протоіерей Серафимъ Слободской)*
- ✓ «Не дѣлай себѣ идола и никакого изображенія того, что на небѣ вверху, что на землѣ внизу, что въ водахъ подѣ землею; не кланяйся и не служи имъ» *(«Законъ Божій», протоіерей Серафимъ Слободской)*
- ✓ «Не сотвори собі ідола, і ніякого зображення того, що на небі вгорі, і що на землі долу, і що у воді нижче землі; не поклоняйся їм і не служи їм» *(«Закон Божий» протоіерея Серафима Слобідського, виданий*

українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)

• У народі кажуть...

Поясни зміст народних висловів

1. Двом богам ніколи не моляться.
2. Бог любить тих, хто Його любить.
3. Багатство, слава, радість і життя в Бога.
4. Щодень Богу молися та людей не дури.
5. Кому Бог допоможе, той переможе.
6. За сиротою Бог із калитою.
7. Береженого Бог береже.

• Темі, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків

1. Мій ідеал сучасної людини.
2. Християнські святині українського народу.
3. Що, на твою думку, справді варте в житті пожертви?
4. Твоє ставлення до захоплень нинішньої молоді: моди, спорту, кіно, музики тощо.
5. Який зміст вкладено в поняття «православний християнин».

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Ніколи не буду поклонятися божкам.
2. Кумирів та ідолів відкидаю, до Бога Живого повертаю.
3. Знаю, в чому полягають гріхи проти Другої Божої Заповіді.
4. Буду виконувати Другу Заповідь Божу.
5. ...
6. ...
7. ...

УРОК 9. ІМ'Я ГОСПОДА

• Біблійні вірші

«Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно, бо не помилує Господь того, хто призиватиме Його Ймення надаремно» (Вих. 20:7)

«Ісус же мовчав. І первосвященик сказав Йому: Заприсягаю Тебе Живим Богом, щоб нам Ти сказав, чи Христос Ти, Син Божий?» (Мт. 23:63)

«І не будете присягати Моїм Іменем на неправду, бо зневажиш Ім'я Бога свого. Я – Господь!» (Лев. 19:12)

• Запам'ятай значення слів

Богохульство – гріх, який полягає в недобрих словах людини про Бога.

Легковажність – необачне, бездумне, безвідповідальне, безтурботне ставлення до когось чи до чогось.

Лихослів'я – гріх, який полягає в недобрих словах людини про когось або про щось.

Прокляття – гріх, що переслідує людину за якийсь переступ нею Закону Божого, завдає нещастя цій людині, а також поширюється на наступні покоління (наприклад, прокляття Боже для ідолопоклонників).

Настановні запитання:

1. Як ти думаєш, чи є в Бога ім'я?
2. Чому існують не тільки добрі й милозвучні, але й злі, погані слова?
3. Що таке богохульство?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності Божого Імені

За єпископом Дмитром Рудюком

Шануймо Ім'я Боже

Уперше богословами питання про Ім'я Бога було порушено в IV ст. у зв'язку з ученням єпископа Євномія. Із філософії Аристотеля він сприйняв доктрину про божественну природу людського розуму. Розум, який має одну природу з Богом, на думку Євномія, може пізнавати найсокровенніші глибини Божества – Божественну Сутність. Причому не тільки пізнавати її, але й виражати її властивості звичними для людини поняттями.

Тут вчення Євномія про богопізнання переплітається з його теорією імен. Євноміани вчили, що при створенні світу Бог усьому присвоював певні імена. Яким іменем Бог нарік Своє творіння, таким воно й стало, тому в імені міститься сутність кожної речі. Щоб її пізнати, достатньо відкинути всі випадкові та другорядні найменування і віднайти те, що дане їй під час творення.

Із погляду цього вчення, людський розум, будучи божественним, містить у собі сукупність усіх імен. Своє вчення про імена євноміани поширювали й на Бога: у Нього також є своє Ім'я, як і в усього, що існує. Серед більшості божественних імен достатньо знайти те, що найбільше підходить Богові, і воно буде виражати просту Божественну Сутність. Таким іменем Євномій вважав Ім'я Ненароджений. Свій вибір він пояснював тим, що все

народжене (створене) отримало початок у часі та зовсім не подібне до Бога за природою.

Представники деяких протестантських деномінацій, насамперед Свідки Єгови, стверджують, що в Бога лише одне Ім'я – Єгова, і правильним є тільки воно. Православні християни звикли звертатися до Нього з молитвою «Отче наш». Яка ж точка зору є правильною? У Старому Заповіті Бог відкриває Мойсею Своє Ім'я – Сущий (*Вих. 3:13–15*), бо воно багатогранне, неосяжне й невмістиме жодним зі сотворених... Яке молитовне звертання до Бога правильніше: Господи чи Єгово? Господь Ісус Христос звертався до Отця не інакше, як Отче, а учні до Ісуса – Господи.

Потрібно шанувати Господнє Ім'я та не згадувати Його марно. Здавна до Бога зверталися тільки в складних ситуаціях. Негарне враження справляє людина, яка за кожним словом вигукує: «Боже мій!» Ще гірше легковажно присягатися Божим Іменем. Сам Бог через Мойсея передав, що це злочин проти Його Імені, й заборонив так чинити. Богохульство розцвіло під впливом атеїзму – зневаги до Імені Бога, Його церкви, предметів культу. Людина, яка не працює над собою, неодмінно піддається впливу цих гріхів, бо вони й нині володіють розумом і звичками людей. Тож будьмо уважні!

• *Запитання завдання до вступного тексту:*

1. Що означає Боже Ім'я?
2. Чи є в Бога інші Імена? Чим зумовлене їхнє існування?
3. Чи правомірно називати Бога тільки Єгова?
4. Чому не можна згадувати Ім'я Бога марно?
5. Які є гріхи щодо Божого Імені? Чому потрібно їх уникати?
6. У чому полягає сутність учення Євномія про богопізнання?

• **Завдання 2. Біблійний текст**

Зосередься на відчуттях, які супроводжуватимуть тебе при опрацюванні тексту

1 Цар. 18:1–46

Сила Господнього Імені

За часів Ахава, царя ізраїльського, за впливу його дружини Єзавелі були великі гоніння на пророків. І було вигублено всіх пророків Божих, окрім Іллі, та й того переслідували служники Ахава, щоб убити. Тим часом пророків поганських божків розвелось чимало: 450 Ваалових і 400 Астартиних. Бог розгнівався на Ізраїль і три роки не давав дощу, й настав сильний голод.

Через три роки Господь сказав до Іллі: «Іди, покажися Ахаву, а Я дам дощ на поверхню землі». І пішов Ілля показатися Ахаву. Пророк промовив до Ахава: «Пошли, збери до мене на гору Кармел усього Ізраїля та 450 Ваалових пророків, та 400 пророків Астартиних, що їдять зо столу Єзавелі».

І зібрав Ахав усіх ізраїльтян і пророків на гору Кармел. Ілля підійшов до народу й сказав: «Чи довго ви будете стрибати на двох галузках? Якщо Господь Бог – Живий, ідіть за Ним, а якщо Ваал – ідіть за ним!» Народ мовчав. І сказав Ілля: «Я сам залишився Господній пророк, а пророків Ваалових – 450. Нехай дадуть нам двох бичків. І нехай Ваалові пророки виберуть собі одного бичка, і заріжуть його, і покладуть на дрова, а вогню не покладуть. І я приготую свого

бичка так само. І ви покличете ім'я бога вашого, а я покличу Ім'я Господа. І чий Бог відповість вогнем, Він – Бог!» І відповів народ: «Добре!» І сказав Ілля до Ваалових пророків: «Виберіть собі одного бичка, і приготуйте перші, бо ви численніші, і покличте ім'я свого бога, і вогню не кладіть».

Вони взяли бичка, приготували, стрибали біля жертівника та кликали Ваалове ім'я від ранку й до полудня: «Ваале, почуй нас!» Та не було відповіді. Ілля сміявся з них: «Кличте голосніше, бо він бог! Може, він роздумує, відлучився або в дорозі! Може, він спить, то прокинеться!» Вони кричали голосніше, кололися мечами та ратищами, аж лилася кров, пророкували аж до часу принесення хлібної жертви, та не було ні голосу, ні відповіді, ні слуху...

Тоді Ілля сказав до народу: «Підійдіть до мене!» І підійшов увесь народ до нього, а він поправив розбитого Господнього жертівника, і зробив рів навколо жертівника. Наклав дров, зарізав бичка та й поклав на дрова й наказав полити жертву дванадцятьма відрами води. Вода потекла навколо жертівника, і рів наповнився водою.

У час принесення хлібної жертви пророк Ілля сказав: «Господи, Боже Авраамів, Ісаків та Ізраїлів! Сьогодні пізнають, що Ти Ізраїлів Бог, а я Твій раб, і що все оце я зробив Твоїм словом. Вислухай мене, Господи, вислухай мене, і нехай пізнає цей народ, що Ти Господь, Бог, і Ти обернеш їхнє серце назад!»

І спав Господній огонь, та й пожер цілопалення, і дрова, і каміння, і порох, і висушив воду, що в рові... І побачили це всі люди, попадали на обличчя свої й говорили: «Господь, Він Бог, Господь, Він Бог!» І сказав до них Ілля: «Схопіть Ваалових пророків! Нехай ніхто не втече з них!» І похапали їх, а Ілля звів їх до потоку Кішон, та й порізав їх...

І сказав Ілля до Ахава: «Увійди, їж і пий, бо ось чути шум дощу». Ахав зрадив, що Бог нарешті дає дощ, а Ілля зійшов на верхів'я Кармелу, і там очікував дощу. А Ахав сів на воза й вирушив у Їзреел. А Господня рука була на Іллі, й він побіг перед Ахавом аж до самого Їзреелу.

Запитання до біблійного тексту:

1. Чому переслідували пророків Божих за часів Ахава?
2. Чому Бог послав до ізраїльтян, які страждали від голоду, пророка Іллю?
3. До чого спонукав Ілля Ваалових пророків?
4. В Ім'я кого відбулось підпалення жертви?
5. Чи навернувся народ ізраїльський після дива підпалення жертви до Бога?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач позиції персонажів.

Стислий переказ уривка з першої глави роману М. О. Булгакова «Майстер і Маргарита»

Пропаганда Берліоза

Якось навесні у небувало спекотну вечірню пору біля Патріарших ставків у Москві з'явилися двоє громадян: голова правління однієї московської літературної асоціації, редактор товстого журналу Михайло Олександрович Берліоз і поет Іван Миколайович Понирьов, що писав під псевдонімом

Бездомний (ішли 1920-ті роки, які славились пропагандою атеїзму, що був незмінним супутником соціалізму).

Літератори говорили про Ісуса Христа. Тема їхньої бесіди була продиктована тим, що редактор (Берліоз) замовив поетові (Бездомному) для чергового числа журналу велику антирелігійну поему. Бездомний її написав дуже швидко, але, на жаль, редактора зовсім не задовольнив, бо окреслив головну дійову особу, тобто Ісуса, дуже чорними фарбами. На думку редактора, поему треба було переробити. Щоб підкреслити основну помилку Бездомного, Берліоз читав йому щось на кшталт лекції про Ісуса. Важко сказати, що саме підвело Івана Миколайовича – чи зображальна сила його таланту, чи цілковита необізнаність у цьому питанні, – але Ісус у його творі постав як живий, хоча й не показний персонаж. А редактор хотів довести поетові, що суть не в тому, яким був Ісус – поганим чи хорошим, а в тому, що Його як особистості не існувало на світі, що всі розповіді про Нього – вигадки, міф.

Варто зауважити, що Берліоз М. О. був людиною начитаною й дуже вдало посилався у своїй промові на древніх істориків, наприклад, на знаменитого Філона Олександрійського, на блискуче освіченого Йосифа Флавія, який ніколи не згадував про існування Ісуса. Виявляючи солідну ерудицію, Михайло Олександрович повідомив поетові також про те, що місце в 15-й книзі, 44-й главі знаменитих Тацитових «Анналів», де йдеться про страту Ісуса, – не що інше, як пізніша підроблена вставка. Поет, для якого все, що повідомив редактор, було новиною, уважно слухав...

Запитання й завдання:

1. Що не сподобалось Берліозу в поемі Бездомного?
2. Що досвідчений редактор намагався донести до молодого поета?
3. Чому Берліоз викривляв факти?
4. Чи були слова редактора гріховними? Чому?
5. Чи є у нашому суспільстві такі пропагандисти атеїзму, які грішать проти Божого Імені?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Ти прокидаєшся від того, що твої батьки сваряться. Наводячи свої аргументи, мама постійно повторює: «О Боже, як же ти помиляєшся!», «На Бога ти це говориш!», «Богом клянуся, такого не було!»

Чи намагатися ти примирити їх? Що саме ти робитимеш? Які зауваження зробиш мамі?

2. Древні літописці й перекладачі Святих Книг завжди перед роботою постунали та промовляли слова: «Із Божою поміччю почнімо!» Чи є цей ритуал доцільним нині для людини, яка береться за якусь справу? Чому?

• Завдання 5. Робота в групах

Англійський письменник Льюїс Керрол писав: «Від того, що ти за людина й звідки дивишся, залежить, що ти побачиш і почуєш».

Опишіть два світогляди: праведника й грішника. Звідки дивиться кожен із них? На що сподівається? Що помічає у світі?

• Завдання 6. Робота в парах

Напиши, якими іменами ти величав би Бога. Обміняйтесь записами із сусідом за партою. Порівняйте свої записи. Аргументуйте кожен із них.

• Завдання 7. Індивідуальна робота

Знайди в Біблії уривки, в яких зазначено Імена Бога: Бог (єврейською – Ел, Елаг, Елогім. – *Бут. 1:1*), Господь (єврейською – Ягве, Єгова. – *Бут. 2:4; Вих. 34:6*), Владика (Адон, Адонай. – *Бут. 15:2*).

До речі, слово «Бог» у старослов'янській мові означає «багатий на все», «той, що дає благо», а «Господь» – «пан», «господар», «володар».

Ще є складені Імена Бога. Знайди відповідні сторінки в Біблії: Бог Всемогутній – Ел Шаддай (*Бут. 17:1*), Бог Всевишній – Ел Еліон (*Бут. 14:18*), Бог Вічний – Ел Олам (*Бут. 21:33*), Бог Кріпкий – Ел Гіббор (*Іс. 9:6–7*), Господь Бог – Ягве Елогім (*Бут. 2:4; Вих. 34:6*), Владика Господь – Адонай Ягве (*Бут. 15:2*), Бог Воюючий – Ягве Цеваоф (*1 Цар. 1:3*).

• Дізнайся більше, а саме...

...як подано Третю Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не призывай Именна Господа, Бога твоего, надаремно, бо не помилует Господь того, кто призывает Його Именна надаремно» (*Біблія в перекладі проф. Івана Огієнка*)
- ✓ «Не вживатимеш Ім'я Господа, Бога твого, надаремно. Адже Господь не оправдає того, хто вживає Ім'я Його надаремно» (*Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка*)
- ✓ «Не произноси имени Господа, Бога твоего, напрасно; ибо Господь не оставит без наказания того, кто произносит имя Его напрасно» (*Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання*)
- ✓ «Не приєми імене Господа Бога твоего всуе» (*«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской*)
- ✓ «Не произноси имени Господа Бога твоего напрасно» (*«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской*)
- ✓ «Не вимовляй ім'я Господа бога Твого марно» (*«Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, виданий українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета*)

• Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків

1. Ім'я Господа – величне та святе, прославляймо Його.
2. Що в імені твоєму?
3. Чи можна купити добре ім'я?
4. За яких обставин можна втратити добре ім'я?

• У народі кажуть...

Поясни зміст народних висловів

1. Слова «Бог», «тато» й «мама» - наймиліші у своєму звучанні.
2. Правдиве ім'я Боже й велична Його слава на землі.
3. Добре ім'я краще від багатства.
4. Сокіл шанує свої крила, а людина – ім'я.
5. Хто хоче зігрітися – йде до сонця, хто хоче жити – до Бога Живого.
6. Ніхто нам не допоможе, тільки Бог Святий, лиш трудися й молися, чи дорослий, чи малий.
7. Як тривога, то до Бога.
8. Бог не б'є – люди б'ють.
9. Бог добрий – аби такі люди.
10. Ім'я – не одяг, заплямуєш – не відмиєш.
11. Вкрасти ім'я – гірше, ніж вкрасти гроші.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Чи допомагає тобі у справах звернене до Бога прохання про поміч? Проведи експеримент й опиши його результати.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Ім'я Бог для мене святе.
2. Потрібно шанувати Господнє Ім'я та не згадувати Його марно.
3. Ні за яких обставин не буду втрачати своє добре ім'я.
4. Знаю, в чому полягають гріхи проти Третьої Божої Заповіді.
5. Буду виконувати Третю Заповідь.
6.
7.
8.

УРОК 10. ЛЮДИНА ДБАЄ ПРО СВОЄ ІМ'Я

• Біблійні вірші

«Бо вам терпеливість потрібна, щоб Божу волю вчинити й прийняти обітницю» (Євр.10:36)

«Серцем зламаним та упокореним Ти не погордуєш, Боже!» (Пс. 50:19)

«...навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, – і знайдете спокій душам своїм» (Мт. 11:29)

«Візьміть же від нього таланта, і віддайте тому, що десять талантів він має. Бо кожному, хто має, дасться йому та й додасться, хто ж не має, – забереться від нього й те, що він має» (Мт. 25:28–29)

• Запам'ятай значення слів

Геніальність – найвищий вияв розвитку таланту.

Досягнення – вагомий, значущий результат діяльності людини.

Задатки – уроджені, генетично обумовлені особливості аналізаторів організму людини, які завдяки відповідному тренуванню та наполегливості можуть перерости в здібності.

Здібності – схильності до певної діяльності, пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями, які вимагають наполегливої праці для перетворення їх на талант.

Смирення – психологічний стан, коли людина приймає ситуацію такою, якою вона є.

Талант – вроджені, дані Богом здібності, схильність, потяг, хист до певної діяльності

Терпіння – прийняття людських недоліків, вад і тимчасове примирення з ними.

Настановні запитання:

1. Чи можна досягти успіху, не сподіваючись на Бога?
2. Чи може успішна людина не бути вірянином? А бути неморальною?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на тому, що вкладається в смисл імені.

??автор

Людині під силу прославити своє ім'я

У кожної без винятку людини є іскра Божого таланту, яка тільки й чекає, щоб її роздмухали, розвинули на славу Божу. Наприклад, хтось із вас гарно вчиться – це означає, зокрема, що він має сильний потяг до знань і добру пам'ять. Хтось гарно співає – від природи має гарний голос. Хтось швидко бігає, а хтось – сильніший від інших. А ще хтось вправно конструює якісь механізми, шие, пече пиріжки. Загалом, можна сказати, що кожна людина до чогось здатна, здібна, до чогось має хист.

Згадаймо, як говорили наші батьки, бабусі та дідусі про нас, як ми були малими: швидко бігає – спортсменом буде; гарно балакає – телеведучим буде; тихенько сидить – слухняним буде. Ішлося в таких спостереженнях про задатки. Наші рідні дивилися, до чого ми схильні, й на основі цього робили висновки про те, які риси розвивати в нашому характері. Задатки – це вроджені,

обумовлені генним набором можливості розвитку більшості анатомічних, фізіологічних і деяких психічних рис людини.

Учені дослідили, що вроджені, генетично обумовлені особливості центральної нервової системи чи окремих її аналізаторів розглядаються як задатки, на базі яких залежно від культурно-педагогічних умов можуть формуватися здібності різного рівня. Тобто задатки можуть стати передумовою розвитку здібностей до якоїсь діяльності. На основі задатків формується характер людини в процесі виховання та навчання, під впливом соціальних умов, у процесі самовиховання.

Що ж таке здібності? Для кожного виду діяльності вони специфічні. Головне – щоб така діяльність давалася людині легко та давала змогу досягти значних результатів. Найвищим виявом здібностей є талант. Про нього можемо говорити тоді, коли, наприклад, твій однокласник займає призове місце в олімпіаді з якогось предмета, або ж у свої роки вже професійно займається спортом чи мистецтвом. Талант – це найбільш сконцентрований вияв здібностей. Він дає змогу отримати продукт діяльності, який вирізняється новизною, високим рівнем досконалості, суспільною вагомістю. Він може проявитися як у дитячому віці, так і пізніше.

Часто говорять про здібності або про талант у якомусь одному напрямі діяльності, але буває і так, що людина здатна результативно працювати в кількох сферах. Наприклад, може добре знати хімію і разом з тим досягати успіхів у спорті.

Обдарованість – це природна здатність організму швидко адаптуватися й творити в нових умовах, вона виявляє колосальні можливості розвитку творчого потенціалу особистості та її потреби до пізнання нових речей, ідей, якісної та вільної творчості. Обдарованість розкривається лише у певних життєвих обставинах, а вони, як відомо, бувають і сприятливими, і несприятливими. Обдарованість буває спеціальна (коли людина творить в одній галузі знань) та загальна (коли людина досягає визначних успіхів у різних аспектах творчої діяльності). Щоб підтримувати обдарованість особистості, потрібно ставити до неї високі, але не надмірні вимоги.

Велику роль у розвитку талантів відіграють працьовитість і наполегливість. Починати потрібно зазвичай із розвитку задатків – для перетворення їх на здібності, а здібності – на талант. І тут виникає питання: чи може людина формувати себе як здібна, талановита особистість самотійно? Звісно, без підтримки батьків це важко зробити. Багато важить те, чи поділяють прагнення своїх дітей. Батьки можуть чогось не схвалювати. В такому разі варто змиритися, бо вони дорослі, то ж мають досвід і підстави, щоб робити такі висновки. Через батьків Бог посилає нам перший знак – займатися чи не займатися певною діяльністю. Не завжди люди думають про Бога, коли зосереджуються на розвитку своїх здібностей. А тут потрібно попросити в Нього допомоги. Тому що без Божого дозволу, без благодаті, яку Він посилає обдарованим людям для розвитку, неможливо досягти значних результатів. Щоб створити шедевр, треба бути дуже добрим і справедливим, і тільки звернення до Господа дає ту інтуїтивну справедливість і той спокій душі, з якими повноцінна людина може братися до творчості.

Запитання до вступного тексту:

1. У чому полягає зв'язок між задатками, здібностями й талантом?
2. Що таке обдарованість?
3. Що впливає на розвиток таланту?
4. Які умови потрібні для реалізації потенціалу особистості?
5. Як Бог посилав людині перші сигнали про розвиток її таланту?
6. Які ти маєш здібності і як їх розвиваєш?

• Завдання 2. Біблійний текст

Не ганьби своє ім'я та свою гідність.

1 Цар. 2:22–36

Зневага й розплата: сини Іллі

А Ілля був дуже старий. Він почув усе, що його сини, Хофні та Пінхас, роблять усьому Ізраїлеві, і що злягаються з жінками, які відбувають службу при вході до скинії Заповіту. Ілля докоряв синам: «Нащо ви робите такі речі, про які я чую? Про ваші злі вчинки я чую від усього цього народу. Ні, сини мої, недобра та чутка, що я чую, ви відхиляєте Господній народ від Закону! Якщо хто згрішить супроти людини, то помоляться за неї перед Богом. А якщо людина згрішить супроти Господа, хто заступиться за неї?» Та вони не слухали голосу батька, бо Господь постановив погубити їх.

І прийшов Божий пророк до Іллі та й сказав: «Так сказав Господь: Чи ж Я не об'явився домові твого батька, як були вони в Єгипті, у рабстві фараона? Я дав родові твого батька всі жертви ізраїлевих синів. Чого ж ви берете під ноги Мою жертву та Мою жертву хлібну, яку Я заповів для скинії? І ти вшанував синів своїх більш, як Мене, щоб вони потовстіли від найкращих частин усякого ізраїлевого дару перед лицем Моїм. Тому слово Господнє: не буде в Мене такого, бо Я шаную тих, хто шанує Мене, а ті, хто зневажає Мене, будуть зневажені! Приходять дні, і Я відітну рамено твоє та рамено дому батька твого, щоб не було старого в домі твоєму. І побачиш біду Мого мешкання, хоч у всьому Я добре чинив Ізраїлеві. Я не витну в тебе всіх від Мого жертівника, щоб осліпити очі твої, і щоб завдати біль душі твоїй, та весь доріст твого дому повмирає в силі віку. Ознака на обох синів твоїх, Хофні та Пінхаса: обидва помруть одного дня. А Я поставлю Собі священика вірного, він буде робити за серцем Моїм та за Моєю душею. І Я збудую йому тривалий дім, і він буде ходити перед Моїм помазанцем по всі дні. Кожен, хто виживе з дому твого, прийде вклонитися йому за агору срібла та за буханець хліба, і скаже, мовляв, долучи мене до одного зі священицтв, щоб їсти кавалок хліба».

Запитання до біблійного тексту:

1. Якими були вчинки синів Іллі? Що вони зневажили насамперед?
2. Чи добре поводитися сини Іллі перед Лицем Божим?
3. Чому Бог послав пророка до Іллі, щоб передати Свою волю щодо його синів (адже Ілля й сам був пророком)?
4. Якою є твоя думка щодо того, чи треба нині ставитися серйозно до предметів культу? Чому?
5. Як ти вважаєш: чи могли сини Іллі уникнути Божої кари? Чому? Яке ім'я вони собі зробили?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач головну думку розповіді.

???Автор

Святий Алімпій зцілює від прокази

Преподобний Алімпій відданий був батьками своїми на навчання іконописанню, коли грецькі іконописці з Цареграду силоміць були приведені писати Печерську церкву, в дні благовірного князя Всеволода Ярославовича, за преподобного ігумена Никона. Алімпій же допомагав їм і вчився.

Коли закінчили розписувати церкву, блаженний Алімпій був пострижений за ігумена Никона. Він добре навчився іконописному мистецтву, й так творив із року в рік, повсякдень не даючи собі спокою: вночі співав та молився, а вдень займався своєю справою. Без роботи його ніхто ніколи не бачив, але й від збору церковного задля роботи не відлучався ніколи. Ігумен Никон же за велике добродійство й праведне життя поставив Алімпія священиком, і [святий] у чині священства богоугодно перебував.

Один із київських багатіїв хворів на проказу, й лікували його волхви та лікарі [навіть] іновірні люди, й не мав [одужання], а тільки погіршення. Один із друзів змусив його йти до Печерського монастиря й благи отців, аби ті помолилися за нього. Після прибуття в монастир ігумен звелів напоїти багатія з колодязя святого Феодосія, голову та обличчя йому помазали [тою водою]. І негайно скипів увесь гній за його зневіру так, що всі втекли від смороду. Він же повернувся додому, плачучи й нарікаючи, і не виходив звідти багато днів через сморід. І [так] перебував, повсякдень чекаючи смерті.

Опам'ятавшись, обдумавши свої гріхи й прийшовши до преподобного Алімпія, багатій покався. Блаженний сказав йому: «Чадю, добре сотворив єси, сповідавши Богові гріхи свої переді мною, недостойним». І, чимало повчивши багатія про спасіння душі, взяв вапницю й художньою фарбою, якою ікони писав, пофарбував його обличчя, замазав гнійні струпи. Алімпій привів хворого до Божественної Церкви Печерської, дав йому причаститися Святих Таїн та повелів умитися водою, якою священики вмиваються. І тут негайно спали його струпи й зцілювався [від прокази]. Багатій пішов додому, славлячи Бога й Пречисту Матір, Котра Того породила, й преподобних отців наших Антонія та Феодосія, й блаженного Алімпія. Це ж бо новий нам Єлисей, що Неємана Сиріянина від прокази зцілював.

Як Господь прокаженого зцілює і повелів йому показатися священикам і принести дарунок за очищення його, так й Алімпій, водою багатія обмивши, не лише від тілесної прокази очистив, а й від душевної. Каже ж преподобний: «Братіє! Послухайте сказане: «Не може раб на двох панів працювати». Так і цей наперед став рабом врага через чарівництво, наостанок же прийшов до Бога, бо раніше зневірився в спасінні своєму. Хвороба проказа напала на нього через невіру. Коли ж покався перед Господом і мене свідком зробив, то й хвороба зникла. Скорий на Милість його обдарував».

Запитання до художнього тексту:

1. Яким талантом прославився монах Алімпій?
2. Чи лікували проказу в ті часи?

3. Як монах Алімпій зцілив хворого на проказу?
4. Через що, на твою думку, проказа уразила людину?
5. Як ти вважаєш: чи можна нині зцілитися вірою?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Ти любиш кататися на скейтборді. Але від знайомих ти почув, що це вже давно не популярно, більше того – що займатися цим нині просто соромно. Як ти поступиш: відмовишся від заняття, яке тобі подобається, чи і далі виділятимеш на нього час? Чому твоє рішення буде таким?

2. Ти дізнався, що в пристойного й відомого митця є твори, які висміюють Божі ідеї про світ, творіння, а Самого Творця зображають у карикатурному світлі. Що, на твою думку, привело митця до таких творів? Чи може він досягнути високих результатів у мистецтві без допомоги Бога?

3. Твій брат постійно грає у World Of Tanks. Однак йому не вдається досягнути бажаних результатів. Ти помічаєш, що він завжди чимось не задоволений, сердиться, не може ні на чому зосередитись, з кожним днем все більше часу проводить за комп'ютером. Він уже навіть готовий платити гроші за те, щоб перемагати у грі, яка захопила його повністю.

Як ти можеш допомогти братові? Чи викликає у нього ця онлайн-гра відчуття неповноцінності й слабкості, чи порушує вона його гідність і самоповагу?

• Завдання 5. Робота в парах

У кожної людини є свій ідеал, своя програма-максимум. Це означає, зокрема, що до певного часу людина хоче досягнути достатньо високих результатів у якійсь сфері, чи справі.

Склади перелік справ, які ти хочеш реалізувати, якостей, які хочеш у собі сформувати, тощо. Обміняйтесь записами із сусідом за партою та проаналізуйте свої плани і способи їх реалізації.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Роби собі ім'я ввічливої та люб'язної людини. Дякуй своїм рідним за кожен виконуваний ними домашню справу, за кожен дописаний тобі, кажи їм теплі слова. Склади перелік порад, як саме це можна робити.

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Талант повинен служити людям.
2. Прагнущому досягнення найкращих результатів.
3. Постійно тренуватиму свої природні задатки та здібності.
4. Буду терпимим до людських недоліків.
5. Людина може з Божою поміччю прославити своє ім'я.

6. ...
7. ...
8. ...

УРОК 11. ДЕНЬ СУБОТНІЙ ЗА СТАРИМ ЗАПОВІТОМ

• Біблійні вірші

«Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість день працею і роби всю працю свою, а день сьомий – субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ти й син твій, та дочка твоя, раб твій та невольниця твоя, і худоба твоя, і прихोждько твій, що в брамах твоїх. Бо шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив, тому поблагословив Господь день суботній і освятив його» (*Вих. 20:8–11*)

«І поблагословив Бог день сьомий, і його освятив, бо в нім відпочив Він від усієї праці Своєї, яку, чинячи, Бог був створив» (*Бут. 2:3*)

• Запам'ятай значення слів

Відпочинок – перерва в буденній праці, коли людина може подумки звернутися до Бога.

Лінь – вада характеру, яка проявляється в небажанні працювати.

Праця – діяльність людини, спрямована на підтримку щоденних потреб – власних і суспільства.

Творчість – діяльність, спрямована на створення високоморальних і художньо цінних робіт.

Трудоголізм – вада характеру, яка проявляється, зокрема, в ігноруванні свят і вихідних днів.

Настановні запитання:

1. Який день тижня потрібно святкувати – суботу чи неділю?
2. Чи треба працювати в цей день?

• Завдання 1. Вступний текст

Працюючи з матеріалом, порівнюй пояснення автора зі своїми відповідями на настановні запитання.

За єпископом Олегом Ведмеденком

Суботу чи неділю святкувати?

Відомо, що в нашому суспільстві деякі християни, що почали трактувати Святе Письмо на новий лад, святкують суботу за Божим наказом. Відбувається також ідеологічний пресинг так званих «суботників» – представників протестантських конфесій, що сповідують святкування суботи як сьомого дня тижня у єврейському календарі. Проте в українському суспільстві історично склалося так, що християни святкують неділю. Яка традиція більш правомірна – святкування суботи чи неділі? А раптом святкування неділі виявиться гріхом? Ці та подібні запитання, мабуть, задавав собі кожен. Дехто впадає в буквализм, по букві трактує Святе Письмо, забуваючи слова апостола Павла: «Буква вбиває, а дух оживляє» (*2 Кор. 3:6*). Таке тлумачення Писання й призвело до хибного розуміння акту творення.

Слово, яке в нашій Біблії записане як «субота», в дійсності – «шабат», і означає воно – «спокій». Насправді потрібно лише перекласти це слово українською мовою – і все стане на свої місця! Бо перекладачі Біблії на різні

мови світу, зокрема й на українську, перебуваючи в полоні букви, тобто уявляючи шість днів творення як буквальный тиждень, залишили гебрейське «шабат» («день спокою») в календарній інтерпретації – «субота». Як же насправді формулюється Четверта Заповідь українською мовою? «Пам'ятай день спокою, щоб святити його. Шість днів працой і роби всю працю свою, а день сьомий – день спокою – для Господа, Бога твого».

Тепер зрозуміло, що навіть у буквальному значенні Четверта Заповідь каже не про єврейську календарну суботу, а про сьомий день. Якщо в Україні першим днем тижня є понеділок, то сьомим – неділя. Це і є церковна субота Господня, гебрейською – «шабат», українською – «день спокою». І в цей день ми відпочиваємо від праці, присвячуємо його Богові. Якби ми жили в Ізраїлі, де робочий тиждень починається з неділі (неділя за єврейським календарем – перший день тижня), то сьомий день випадав би на суботу. Але ми живемо в країні, де перший день тижня – понеділок, то й сьомий день у нас – неділя.

Підтвердженням того, що мовою Святого Письма «субота» – не день тижня, а день спокою, є й те, що в старозавітній Церкві існували поняття «суботнього місяця» (сьомого місяця року) і «суботнього року» (сьомого року, року прощення, відпущення). Поняття «єврейська календарна субота» й «субота Господня» далеко не тотожні. Уперше буквально святкування суботи згадано в книзі «Вихід», у якій описано події, що відбувалися відразу після виходу народу Ізраїлю з єгипетського полону.

А якщо поглянути по букві на день Воскресіння Христового, то який же це день за єврейським календарем? Коли буквально це сталося? У перший день єврейського тижня, який нині називають неділею, тому для християн він став днем спокою – суботою Господньою!

Єврейська календарна субота по букві була встановлена для стародавнього Ізраїлю, звільненого з єгипетського рабства Господом. Але духовно вона провіщала новозавітну Пасху – звільнення людства від рабства диявола. Ісус Христос звільнив людей від влади сатани і врятував їх Своїм Воскресінням. Цей день – день Воскресіння Христового – є днем духовного звільнення людства від рабства гріха, тому й наказав нам Господь, Бог наш, святкувати цей день спокою...

У ті давні часи ортодоксальні юдеї докоряли першим християнам за недотримання старозавітної суботи. Цей докір з уст юдеїв звучить і нині. Але чи варто брати його собі на карб?

Запитання до вступного тексту:

1. Звідки бере початок традиція святкувати суботу?
2. Чому православні християни в Україні святкують неділю?
3. Прообразом чого стала єврейська субота?
4. Чи замислювався ти раніше над тим, який день тижня доцільно святкувати – суботу чи неділю? Чому?
5. Чим є для тебе свято Воскресіння Христового?

• Завдання 2. Біблійний текст

Запам'ятай, що означає вираз «день спокою»

Бут. 2:1–15

День спокою Бога

І були скінчені небо й земля, і все війнство їхнє. І скінчив Бог дня сьомого працю Свою. І Він відпочив у дні сьомім від усієї праці Своєї, яку був чинив. І поблагословив Бог день сьомий, і його освятив, бо в нім відпочив Він від усієї праці Своєї, яку, чинячи, Бог був створив.

Це походження неба й землі, коли створено їх, у дні, як Господь Бог створив небо та землю. І не було на землі жодної польової рослини, і жодна ярина польова не росла, бо на землю дощу Господь Бог не давав, і не було людини порати землю. І пара з землі підіймалась, і напувала всю землю.

І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, і стала людина живою душею. І насадив Господь Бог рай ув Едемі на сході, і там осадив людину, яку Він створив. І зростив Господь Бог із землі кожне дерево, принадне на вигляд і на їжу смачне, і дерево життя посеред раю, і дерево Пізнання добра й зла.

І річка з Едему виходить, щоб поїти рай, розділюється і стає чотирма початками. Імення одному – Пішон, він оточує землю Хавіла, де є золото. Ім'я другої річки – Гіхон, який оточує весь край Ефіопії. А ім'я третьої річки – Тигр, вона протікає на сході Ашшуру. А річка четверта – Ефрат. І взяв Господь Бог людину, і в едемському раї вмістив був її, щоб порала його та його доглядала.

Запитання до біблійного тексту:

1. На що були спрямовані дії Бога сьомого дня творення?
2. Чи підходить тут заміна виразу «сьомий день» на «день спокою»? Чому?
3. Чи міг Бог за шість календарних днів створити світ, а в сьомий – поблагословити?
4. Чому Буттеписьменник згадує ще раз усе, створене Богом?
5. Чи доцільно, на твою думку, відпочивати в неділю (сьомий день) від усіх справ? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

Із Києво-Печерського патерики.

Переклад Ірини Жиленко

Праця братії в монастирі

Преподобний же Антоній, котрий звик жити сам і не терпів шуму та розмов, закрився в одній із келій печери, поставивши замість себе блаженного Варлаама, сина боярина Іоана. І звідтіля по тому переселився на інший пагорб і, викопавши печеру там, де й донині чесне його тіло лежить, жив, не виходячи назовні. Невдовзі ж блаженний Варлаам поставив над печерою малу церковку в ім'я Святої Богородиці, аби братія туди збиралася на Божественне славослов'я. Звідтоді вже стало місце те відоме, бо раніше про нього багато хто не знав.

Спершу монахи жили в печері. Скільки скорботи та печалі прийняли вони через тісноту місця цього – тільки Богу відомо, а людськими вустами оповісти неможливо. До того ж і їжа їхня була – тільки хліб і вода. У суботу ж

та в неділю кашу вживали. Часто ж і на ті дні не було круп, а [тому] лише овочі варили й так їли.

Ще ж і руками своїми працювали: взуття плели чи шапки, чи іншим рукоділлям займалися. Несли вироблене до міста, продавали, а за те зерно купували й ділили, щоб кожен уночі частку свою змолот для випічки хліба. По тому, відслуживши вранішню службу, далі займалися рукоділлям. Інші ж у городі копалися, вирощуючи овочі, доки не настане час Божественного славослов'я, коли, зійшовшись усі до купи в церкві, співали, Святу Службу правили. І [по тому], поївши трохи хліба, знову за діло своє бралися. І так щодня трудилися, перебуваючи в любові Божій.

Запитання до художнього тексту:

1. На що був спрямований і чим керований побут монахів?
2. Як монахи відзначали неділю?
3. Чи допомагають самовіддана праця й молитва наблизитися до Бога?
4. Чи можна сказати, що монахи перебували в любові Божій? Чому?
5. Чи замислювався ти над необхідністю перебувати в любові Божій?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. У тебе є знайомі, які наполягають на святкуванні суботи. Чи погодишся ти з ними? Чому? Як виразиш свою думку?
2. Ти хотів би в неділю відпочити, але набралось чимало невідкладних справ, і ти знаєш, що вільного дня наступного тижня тобі не випаде. Яке рішення приймеш: почекати буднього дня чи зробити все, що вже не бажано відкладати, в неділю?
3. Тобі відомо з переказів, що стародавні ізраїльтяни нічого не робили в сьомий день. Чи вважаєш ти доцільним такий звичай? Чому?

• Завдання 5. Робота в групах

Якими справами люди зазвичай займаються у вихідні? Складіть два якнайповніші переліки таких справ, керуючись тим, які з них личать християнину, а які – ні.

• Завдання 6. Робота в парах

Склади для себе план на вихідний день. Обміняйтесь записами із сусідом за партою та обговоріть свої плани.

• Дізнайся більше, а саме...

... як подано Четверту Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість день працюй і роби всю працю свою, а день сьомий – субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ти і син твій, та дочка твоя, раб твій та невістка твоя, і худоба твоя. І прихосько твій, що в брамах твоїх. Бо шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив, тому поблагословив Господь день суботній і освятив його» (Біблія в перекладі проф. Івана Огієнка)

- ✓ «Пам'ятай суботній день, щоб його святити. Шість днів працюватимеш і робитимеш усі свої діла, а сьомий день – субота – Господу Богові твоєму. Не робитимеш в цей день жодного діла – ні ти, ні твій син, ні твоя дочка, ні твій раб, ні твоя рабиня, ні твій віл, ні твій осел, ні будь-яка худоба, ні чужинець, який в тебе живе. Адже за шість днів Господь створив небо, землю, море і все, що в них, а сьомого дня Він спочив. Тому Господь поблагословив сьомий день і освятив його» *(Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка)*
- ✓ «Помни день субботний, чтобы святить его. Шесть дней работай, и делай всякие дела твои, а день седьмой – суббота Господу Богу твоєму: не делай в оный никакого дела ни ты, ни сын твой, ни дочь твоя, ни раб твой, ни рабиня твоя, ни скот твой, ни пришлец, котрый в жилищах твоих. Ибо в шесть дней создал Господь небо и землю, море и все, что в них: а в день седьмой почил. Посему благословил Господь день субботний и освятил его» *(Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)*
- ✓ «Помни день субботный, еже святити его: шесть дней дѣлай, и сотвориши вѣ нихъ вся дѣла твоя, вѣ день же седьмой, суббота, Господу Богу твоєму» *(«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)*
- ✓ «Помни день субботный, чтобы проводить его свято: шесть дней работай и совершай вѣ нихъ всѣ дѣла твои, а день седьмой – день покоя (суббота) да будетъ посвященъ Господу Богу твоєму» *(«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)*
- ✓ «Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість днів працею і роби всю працю свою, а день сьомий – субота (свято) Господу Богу Твоєму» *(«Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, виданий у перекладі українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)*

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Як я проводжу святковий день.
2. Чи можуть бути навчання та праця святами.
3. Недільний день у дзвони б'є.
4. Піст у житті людини.
5. Свята державні та релігійні. Як святкувати?

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Не слухай, де кури кудкудакають, а слухай, де Богу моляться!
2. Ніхто нам не допоможе, тільки Бог Святий, лиш трудися та молися, чи дорослий, чи малий.
3. Свято пам'ятай, а будні знай.
4. Хто хоче зігрітися – йде до сонця, хто хоче жити – до Бога Живого.
5. У будинку рятуйся, а до церкви ходи.

6. Хто рано встає, тому Бог дає.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір себе, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Допоможи батькам підготуватися до вихідного дня, організувати сімейний відпочинок.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Знаю свята, встановлені на честь Бога Отця, Сина й Святого Духа.
2. Милосердні діла в неділю робити дозволяється.
3. Знаю, в чому полягають гріхи проти Четвертої Божої Заповіді.
4. Буду виконувати Четверту Заповідь Божу.
5.
6.

УРОК 12. ІСУС І СУБОТА

• Біблійні вірші

«А ти промовляй Ізраїлевим синам, говорячи: Тільки суботи Мої будете пильнувати, бо це знак поміж Мною та поміж вами для ваших поколінь, щоб ви познали, що Я – Господь, що освячує вас!» (Вих. 31:13)

«Шість день буде робитись робота, а дня сьомого – субота повного відпочинку, святі збори, жодної роботи не будете робити. Це субота відпочинку для Господа по всіх оселях ваших!» (Лев. 23:3)

• Запам'ятай значення слів:

Субота – сьомий день тижня за єврейським календарем.

Неділя – сьомий день тижня за православним календарем.

Настановні запитання:

1. Як називають вірян, які святкують суботу?
2. Чи має значення те, який день тижня святкувати? Чому?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на загрозах трудоголізму для людини.

За інтернет-виданням:

<http://psy.passion.ru/v-ladu-s-soboi/psikhologicheskaya-pomoshch/trudogolizm-kogda-rabota-kak-narkotik.htm>

Трудоголізм та інші порушення робочого часу

Деяким людям складно змусити себе працювати, і вони постійно марнують час, придумуючи все нові й нові способи привчити себе до праці. Усілякі органайзери, нагадування – дехто витрачає на пошуки мотивації до праці навіть більше часу, ніж на саму працю. Але є й такі люди, для яких проблема полягає не в тому, щоб розпочати роботу, а в тому, щоб її закінчити. Їх називають трудоголіками.

Свято увірувавши в ідею Бенджаміна Франкліна про те, що лідь роз'їдає організм швидше, ніж його зношує праця, вони готові безупинно трудитись 24 години на добу 7 днів на тиждень. У відпустку? Яка відпустка? Вони вже не пам'ятають, що це таке, бо, на відміну від нормальних людей, беруть відгули та вихідні тільки в крайніх випадках – таких як смертельно небезпечна хвороба, похорон або власне весілля... Правда, останнє, зважаючи на особливості трудоголізму, – малоімовірно.

Що таке трудоголізм? Як зрозуміти, що людина – трудоголік? Чим він загрожує людині, адже праця, здавалось би, є цілком позитивним феноменом? Такі питання не тільки все частіше стають темами психологічних досліджень – вони все більше цікавлять пересічних людей, які безпосередньо переживають надмірний потяг до праці.

У лютому 2002 року на заводі Toyota Motor Corp під час робочого дня раптово помер Кенічі Ючин (Kenichi Uchino). Йому було всього 30 років, і всі вважали його зразковим працівником, прикладом для наслідування. Кенічі ніколи не брав відгулів, завжди охоче залишався після роботи, щоб завершити

чергове завдання шефа. Упродовж років його робочий день тривав близько 12 годин, а в останній місяць перед смертю – майже 14. Він буквально днював і ночував на роботі, поки його серце раптом не зупинилося. Як зазначили медики, причина була саме в регулярних перенавантаженнях і в буквальному сенсі – в смертельній утомі.

У Японії смерть від роботи має навіть спеціальну назву – «кароші» та вважається страховим випадком, тобто родині померлого від перевантаження належить компенсація (і родині Кенічі її виплатили).

Історія Кенічі Ючина – не поодиноким випадок, і не єдиний із тих, які набули розголосу. 2000 року від перевтоми помер прем'єр-міністр Японії Кейдзо Обути: його робочий день становив 12 годин. За майже два роки роботи в нього було всього три вихідні.

Запитання до вступного тексту:

1. Що таке трудовголізм?
2. Чим загрожує трудовголізм? Знайди підтвердження в інтернет-виданнях.
3. Чи узгоджується надмірне захоплення людини роботою з Біблією?
4. Чи спостерігав ти за собою стан, коли потрібно виконати роботу, але ти все відкладаєш її та відкладаєш? Чим викликається такий стан? Як діяти в таких ситуаціях?
5. Чи є в тебе хобі, якому приділяєш увесь вільний час?
6. Чи допомагають людині новітні технології організовувати свою роботу й працювати результативніше?

• Завдання 2. Біблійні тексти

Визнач головну думку кожного уривка.

Господь – Господь і суботі

Ів. 9:1–38

А коли Він проходив, побачив чоловіка, що сліпим був із народження. І спитали Його учні: «Учителю, хто згрішив: чи він сам, чи батьки його, що сліпим він родився?» Ісус відповів: «Не згрішив ані він, ні батьки його, а щоб діла Божі з'явилися на ньому. Ми мусимо виконувати діла Того, Хто послав Мене, аж поки є день. Надходить он ніч, коли жоден нічого не зможе виконувати. Доки Я в світі, Я Світло для світу». Промовивши це, Він сплюнув на землю, і з слини грязиво зробив, й очі сліпому помазав грязивом, і до нього промовив: «Піди, умийся в ставку Сілоам (це означає “Посланий”)). Тож пішов той і вмився, і вернувся видючим...

Люди здивувалися неймовірному зціленню сліпого, й доправили його до фарисеїв. А було то в суботу, як грязиво Ісус учинив і відкрив йому очі. І знов запитали його і фарисеї, як видючим він став. А він розповів їм усе, як було. Тоді деякі з фарисеїв казали: «Не від Бога Оцей Чоловік, бо суботи не держить». А інші казали: «Як же чуда такі може грішна людина чинити?» Ще інші сперечалися, чи Цей Чоловік часом не має в собі демона – бо ж суботи не шанує. І почалися між ними суперечки. Знову звернулися до сліпого: «Що ти кажеш про Нього, коли очі відкрив Він тобі?» А той відказав: «Він Пророк!»

Юдеї проте йому не повірили, що незрячим він був і прозрів, аж поки не покликали батьків того прозрілого. Батьки сказали, що це справді їхній син, і що він народився сліпим, проте не знають, хто відкрив йому очі. Його батьки говорили обережно, бо боялися юдеїв: юдеї вже змовилися відлучати від синагоги тих, хто визнає Його за Христа.

Лк. 13:10–17

І навчав Господь народ в одній із синагог у суботу. Там була одна жінка, що вісімнадцять років мала духа немочі, й була скорчена, й не могла ніяк випростатися. А Ісус, як побачив її, то покликав до Себе. І сказав їй: «Жінко, звільнена ти від недуги своєї». І руки на неї поклав, і вона зараз випросталася, й стала славити Бога!

Озався ж старший синагоги, обурений, що Ісус уздоровив у суботу, і сказав до народу: «Є шість днів, коли працювати належить, приходьте тоді та зцілюйтеся, а не дня суботнього». А Господь відповів: «Лицеміре, хіба ж не відв'язує кожен із вас у суботу свого вола чи осла від ясел, і не веде напоїти? Чи ж цю дочку Авраамову, яку сатана був зв'язав вісімнадцять ось років, не належить звільнити її суботнього дня від цих пут?» А як Він говорив це, засоромилися всі Його супротивники. І тішився весь народ усіма славними вчинками, які Він чинив!

Мр. 2:23–28

Коли Господь переходив ланами в суботу, Його учні дорогою йшли, та й стали колосся зривати. Фарисеї ж казали Йому: «Подивися, чому роблять у суботу вони, чого не годиться?» А Він їм відказав: «Чи ж ви не читали ніколи, що зробив був Давид, як потребу він мав та сам зголоднів був і ті, що були з ним? Як він увійшов був до Божого дому за первосвященика Авіятара, й спожив хліби показні, яких їсти не можна було, тільки священикам, і дав він і тим, хто був із ним?» Фарисеї не знайшлися що відповісти. Тоді Господь сказав до них: «Субота постала для людини, а не людина для суботи, а тому-то Син Людський – Господь і суботі».

Запитання до біблійних текстів:

1. Як Ісус Христос ставився до суботи?
2. Чи порушував Господь якісь настанови в загальнолюдському сенсі?
3. Чому фарисеї мали зло на Ісуса?
4. Чому християни святкують усе-таки неділю?
5. Чи можна, на твою думку, робити важливі справи сьомого дня у тиждні? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач для себе морально-ціннісні аспекти духовного очищення

За Леонідом Чупрієм

Святкування неділі духовно збагачує людину

Чому в нинішніх умовах свободи, прогресу, вільного доступу до інформації, збільшення кількості церков духовний стан суспільства залишається на низькому рівні? За результатами опитування на тему «Мораль і

життєві цінності українського суспільства», проведеного Інститутом Горшеніна, найбільше турбують українців такі фактори впливу на суспільну мораль, як вживання наркотиків (62,4 %), алкоголізм (61,9 %), грубість (58,7 %) і хабарництво (56,1%).

Заповіді «Не вбивай!», «Не кради!» знають усі, тому що вони виходять із природного права людини на життя та на приватну власність. Інші Заповіді Божі – не менш важливі, але часто люди ними відверто нехтують, зокрема – Четвертою Заповіддю, перетворюючи день відпочинку на день прання, інших домашніх справ і завдань.

Порушення Божих моральних Законів, у тому числі Четвертої Заповіді, призводить до незадоволення життям, тобто до духовного голоду й смерті. Тому так багато навколо нас фізично живих духовних мерців... Вони шукають духовної поживи, та не знаходять, бо віднайти справжнє єднання з Богом можна лише у Церкві. Здавалося б, Церкві є заміни в сучасному світі – різноманітні клуби, центри, дискотеки. Але наповнення духовного світу, духовне єднання людини з Богом можливе лише у церкві... Крім того, мало яке світське зібрання людей обходиться без шкідливих «домішок» сучасного життя – алкогольних напоїв, цигарок та інших гріховних спокус. Тож у вихідні переважна більшість людей не тільки не живиться духовно, але й спокушається на гріх.

Господа треба шанувати завжди, але сьомий день – особливий, бо саме на сьомий день Бог завершив творення світу й відпочивав. Шануючи Бога в цей день, ми віддаємо Йому подяку за створений Ним світ, за нас самих, бо ми є також частинкою Господнього творіння. Дякуючи Йому, посилаючи Йому свою любов, ми відчуваємо єдність із Ним через ту любов, яку він дав нам, творячи світ, і якою наділяє сьогодні, підтримуючи світ у гармонії. І тому, пам'ятаючи про велич світу – творіння Божого, ми повинні шанувати Господа й у міру своїх сил підтримувати гармонію у світі. Забуваючи про Бога, люди нищать створений для них богом світ, а отже – знищують і себе, бо не зможуть жити без природи.

Коли Господь каже, що сьомий день повинен бути днем спокою, це не означає, що потрібно провести його в неробстві. Цей день призначений для урочистої зустрічі зі своїми братами у вірі. Цього дня ми повинні поклонитися нашому Творцю, присвячувати Йому свій час, прагнучи стати ближчими до Нього. Сьомий день призначений для того, щоб забути на якийсь час про рутину й подумати про духовне очищення. Бажано в цей день читати Біблію, інші духовні книги, відпочивати серед природи, милуючись творінням Божим, допомагати людям, які потребують допомоги.

Запитання до художнього тексту:

1. Яких заповідей Божих люди часто не дотримуються? Як вони пояснюють таку свою поведінку?
2. Що важливіше: святкувати неділю чи віддавати шану Богові? Чому?
3. Чому «день спокою» в наш час перетворився на день для побутових справ?
4. Який зміст ти вкладаєш у вислів „духовний голод”? До чого він призводить?

5. Як проводити «дні спокою» з користю для себе?
6. Чи можна вважати якісь сучасні заклади заміною Церкви?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Проаналізуй і запропонуй способи розв'язання.

1. У неділю ти маєш вихідний і вирішив добре виспатися й відпочити. Однак зателефонував товариш і повідомив, що в центрі твого міста (села) люди збираються на спільну молитву за воїнів, загиблих на Донбасі. Він пропонує тобі допомогти з організацією цього заходу. Що ти відповіси на таку пропозицію? Чи приєднаєшся до спільної молитви? Чи така твоя діяльність угодна Богові?

2. Нині багато дорослих беруть роботу додому й працюють у вихідні. Чи правильно вони чинять?

3. З телеекранів часто лунає заклик: «Більше відпочивай та розважайся!» У яких випадках він може схилити людину до лінощів?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть переліки можливих негативних наслідків надмірної праці та лінощів і зазначте для кожного наслідку способи уникнення, запобігання та подолання.

• Завдання 6. Робота в парах

Склади перелік закладів, які можна відвідати у вихідні. Обміняйтесь записами із сусідом за партою. Разом продумайте та запишіть поряд з кожним варіантом, позитивні та негативні наслідки відвідування цих закладів.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір себе, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Підготуй своїм батькам (бабусям, дідусям, сестрам, братам) сюрпризи до вихідного дня.

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Віднайти справжнє єднання з Богом можна лише у Церкві.
2. Неділя – день відпочинку та духовного збагачення.
3. І лень, і трудоголізм духовно ослаблюють людину.
4. ...
5. ...

УРОК 13. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

Перевір, як ти засвоїв матеріал, викладений у розділі «Моральні настанови для єднання людини з Богом» (у дужках вказано кількість балів за кожну правильну відповідь).

1. Відтвори біблійний вірш (по 1 балу).

«Дивні діла Твої, і душа моя вельми про це» (Пс. 138:14)

«Ісус відданий за гріхи наші, і воскрес для» (Мр. 1:15)

2. Встав пропущені слова (по 0,5 бала).

Варіант 1

«Чи тобі не казав Я, що як будеш ти, – Божу побачиш?» (Ів. 11:40)

«Хай не буде тобі інших передо!» (Вих. 20:3)

Варіант 2

«Зверніться до мене й, всі кінці землі, бо Я – Бог, і нема» (Іс. 45:22)

«Не роби собі і всякої з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею» (Вих. 20:4)

Варіант 3

«Не Імення Господа, Бога твого,, бо не помилує Господь того, хто Його Імення» (Вих. 20:7)

Серцем та Ти, Боже!» (Пс. 50:19)

Варіант 4

«...навчіться від Мене, бо Я і серцем, – і знайдете душам своїм» (Мт. 11:29)

«А ти промовляй Ізраїлевим синам, говорячи: Тільки Мої будете пильнувати, бо це знак поміж Мною та поміж вами для ваших поколінь, щоб ви poznали, що Я – Господь, що освячує вас!» (Вих. 31:13)

3. Дай визначення понять (по 0,5 бала).

Варіант 1

Дуалізм –

Пантеїзм –

Варіант 2

Забобони –

Матеріалізм –

Варіант 3

Служіння –
Смирення –

Варіант 4
Здібності –
Трудоголізм –

4. Дай аргументовані відповіді на запитання, користуючись знаннями, почерпнутими зі вступних текстів (по 1 балу).

Варіант 1

Як було створено світ? Чи правомірно вважати, що Господь створив світ з уже існуючої матерії?

Чому ізраїльтяни грішили ідолопоклонством, маючи Бога?

Варіант 2

Чи існує ідолопоклонство сьогодні? Чому?

У чому проявляється простота Ісуса Христа? Як Йому вдалося за три роки дати людям нове вчення про Бога?

Варіант 3

Чи можна визначити Господні якості якимось одним іменем? Чи можна осягнути сутність Творця всього сущого?

Чи під силу людині самотійно досягнути слави, успіхів? Чому?

Варіант 4

Суботу чи неділю потрібно святкувати? Чому?

Назви відхилення у ставленні до праці. Як вони впливають на життя людини?

5. Опиши, як це було (за біблійними текстами) (по 3 бали – за вичерпне викладення).

Варіант 1

Як Господь докоряв Йову за зневіру? Чому він зневірився в Богові?

Варіант 2

Як саме впадав у гріх стародавній Ізраїль? Чи можна нині спостерігати гріхопадіння у світі? Наведи аргументи.

Варіант 3

Якою була сила Господнього Імені, прикликаного пророком Іллею?

Варіант 4

У який день «... були скінчені небо й земля, й усе воїнство їхнє»? Це була субота чи неділя? Поясни свою відповідь.

6. Виклади свої думки із зазначених питань (за художніми текстами) (по 3 бали за вичерпну відповідь).

Варіант 1

Як блаженний Феодосій допоміг монахові подолати сумніви? Чому святий обрав такий радикальний спосіб?

Варіант 2

Як святий Алімпій Печерський зцілював людей?

Варіант 3

Як відзначають день спокою Бога в монастирях?

Варіант 4

Якою пропагандою займаються атеїсти? Наведи приклади з літературних джерел.

РОЗДІЛ III. МОРАЛЬНІ ПІДВАЛИНИ ЗАПОВІДЕЙ БОЖИХ ДЛЯ ПОШАНИ ДО БЛИЖНЬОГО

УРОК 14. З ПОШАНОЮ ДО БАТЬКІВ

• Біблійні вірші

«Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!» (Вих. 20:12)

«Діти, будьте слухняні в усьому батькам, бо це Господеві приємне!» (Кол. 3:20)

«Знаєш Заповіді: Не чини перелюбу, не вбивай, не кради, не свідкуй неправдиво, шануй свого батька та матір» (Лк. 18:20)

• Запам'ятай значення слів:

Батьківство – юридично визначений зв'язок із дитиною як батька, так і матері.

Материнство – юридично визначений зв'язок дитини й матері, що встановлюється за фактом народження матір'ю дитини.

Пошана – чеснота, яка виражається в почутті глибокої поваги до людини, місця, предмета.

Благоговіння – чеснота, яка виражається в почутті глибокої пошани до Бога, та притягує Божу благодать.

Настановні запитання:

1. Чому Бог окремою Заповіддю наказав шанувати батьків?
2. Чому батьківство – один із найщедріших дарів Господа людям?
3. Як потрібно шанувати батьків?

• Завдання 1. Вступний текст

Визнач ознаки та прояви любові й пошани до батьків і наслідки відсутності цієї чесноти.

Архімандрит Кирило (Павлов)

Про пошану до батьків

Одна з найбільших християнських чеснот – пошана до своїх батьків. Це перший обов'язок дітей. Ще в дохристиянські часи в усіх народів було правило: молодші завжди поважають і шанують старших. Але попри усю важливість і природність такої чесноти нині, на превеликий жаль, багато людей нехтує цією Заповіддю Божою. Доволі часто трапляється, що діти не поважають батьків, дозволяють собі ображати їх.

Поваги до батьків потребує природа, адже завдяки батькам діти покликані до життя. Батьки їх доглядають, виховують, навчають, допомагають у всьому, переносять у своєму серці найбільші скорботи своїх дітей, труднощі та хвороби, уболівають за них. Усе це спонукає шанувати своїх батьків.

Є багато прикладів, коли батьківське благословення давало благодать душам дітей. І навпаки – коли батьківське прокляття піддавало непокірних дітей жакливим стражданням і мукам. Батьківська любов готова все вибачити. Коли дитина страждає, то батьки страждають удвічі важче. Діти не повинні

забувати про це. На батьківську любов вони мають відповідати взаємністю та ніжністю.

Господня Заповідь містить у собі обітницю Божу: за шанобливість дітям обіцяється довголіття й благоденство, за неповагу – життя, сповнене бідувань і нещасть. Численні приклади з життя із прадавніх часів переконують нас у силі й справедливості Божих слів. Люди, які з повагою ставилися до своїх батьків, піклувалися про них, доживали до глибокої старості, а життя своє проводили добробуті та благоденстві. А багато зухвалих, нешанобливих дітей доживали тільки до переполовиння своїх днів. І життя проводили в усіляких бідуваннях і нещастях, будучи позбавленими благословення й милості Божої.

Ми повинні дуже обережно та уважно ставитися до своїх батьків, які нас народили, виховали, яким ми зобов'язані своїм життям. Адже батьки в нашому ранньому дитинстві ніби замінюють нам собою Господа. Усяка влада заснована на владі Божій, затверджена Ним, тим більше – влада батьківська. Тому при порушенні дитиною батьківського слова Господь виконує волю батьків. Намагаймося ж у своєму житті виконувати цю Заповідь Божу.

Запитання до вступного тексту:

1. У чому полягає зміст П'ятої Заповіді Божої? У чому її сила?
2. На якій обітниці, що її містить у собі П'ята Заповідь Господня, акцентує увагу архімандрит Кирило?
2. Чому діти повинні шанувати батьків?
3. Що каже архімандрит Кирило про владу батьків над дітьми?
4. Чому шанобливе ставлення до батьків вважається людською чеснотою?
5. У чому полягає сутність і сила батьківського благословення?
6. У чому виявляється твоя повага до батьків?

• Завдання 2. Біблійні тексти

Поясни, як ти розумієш зміст спільного заголовка до наведених уривків

Господь – Великий Батько

Лк. 18:15–17

До Ісуса Христа деякі батьки приносили й немовлят, щоб до них доторкнувся, а учні, побачивши, їм докоряли. А Ісус їх покликав та й каже: «Пустіте дітей, щоб до Мене приходили, і не забороняйте їм, бо таких Царство Боже. По правді кажу вам: Хто Божого Царства не прийме, як дитя, той у нього не ввійде!»

Еф. 6:1–10

Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це – справедливе! «Шануй свого батька та матір» – це Перша Заповідь з обітницею, «щоб добре велося тобі, й щоб ти був на землі довголітній!» А батьки, не дратуйте дітей своїх, а виховуйте їх у на поминання й остереженні Божому! Раби, слухайтеся тілесних панів зо страхом і тремтінням у простоті серця вашого, як Христа! Не працюйте тільки про людське око, немов чоловіковгодники, а як раби Христові, чиніть від душі волю Божу, служіть із зичливістю, немов Господеві, а не людям! Знайте, що кожен, коли зробить що добре, те саме одержить від Господа, чи то раб, чи

то вільний. А пани, чиніть їм те саме, занегайте погрози, знайте, що для вас і для них є на небі Господь, а Він на обличчя не дивиться! Нарешті, мої брати, зміцняйтеся Господом та могутністю сили Його!

Запитання до біблійних текстів:

1. Які почуття Ісуса Христа проявляються у його ставленні до немовлят?
2. Як ти розумієш слова Ісуса Христа: «Хто Божого Царства не прийме, як дитя, той у нього не увійде!»?
3. Кого навчав послуху апостол Павло?
4. Чи згадує апостол Павло старозавітну Заповідь? Чому?
5. Що каже апостол про пошану людей одне до одного?
6. Як ти розумієш слова апостола Павла: «...зміцняйтеся Господом та могутністю сили Його!»?
7. Чи може пошана до всіх людей замінити пошану до батьків?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач провідну душевну ознаку кожного із персонажів оповідання

Уривок із Києво-Печерського патерики.

*Переклад Ірини Жиленко,
переказ Валентини Зоринської*

Варлаам, син боярина та монах

Був у той час перший боярин у князя на ім'я Іоан. Його син часто приходив до преподобних, щоб натішитися медоточивими словами, які злітали з уст отців тих. Полюбив їх дуже, так, що аж захотілося йому й жити з ними, все зневажити в житті цьому, славу та багатство за ніщо маючи. Повідав одному лиш Антонію думки свої. Благодетельний старець зрадів, однак застеріг юнака, щоб той після постригу не повертав назад до мирського життя, не кидав монастиря. Ще багато про що розмовляв старець з отроком, і тому серце ще більше розпалалося до Любові Божої, і так пішов він додому.

Наступного дня отрок поїхав до монастиря. Старець Антоній відказав йому: «Пам'ятай, дитя, Кому обіцянку даєш і Чиїм воїном хочеш бути! Бо тут невидимо предстоять Янголи Божі, приймаючи обіт твою. А що, коли батько твій, прийшовши з великою силою, забере тебе звідсіля? Ми-бо не зможемо допомогти тобі, ти ж станеш перед Богом брехуном та відступником». І говорить йому отрок: «Вірую Богові Моєму, отче, й коли навіть мучити мене почне батько мій, не скорюся, повернувшись до миру! Молю тебе, отче, пострижи мене швидше!» Тоді повелів преподобний Антоній великому Никону постригти його й убрати в чернецький одяг. Той же, як належить за звичаєм, помолився й постриг його, і в чернечі ризи убравши, нарік йому ім'я Варлаам.

Іоан-боярин, дізнавшись, розпалився на них гнівом за сина свого і, взявши багато воїнів, пішов до монастиря. Розігнавши їх, увірвався до печери, захопив сина свого, блаженного Варлаама, витяг його назовні. Здерши з нього святу мантию, кинув її в рів глибокий, як і шолом спасіння, який був у нього на голові. Одягнув сина свого в багаті шати. Той же зірвав їх та кинув долу. Це повторювалося не раз. Тоді повелів батько зв'язати руки синові й одягнути в той самий одяг, і так іти містом до обійстя свого.

Коли прийшли вони додому, повелів батько трапезувати з сином. Син відмовлявся від їжі та від гарного одягу, не звертав уваги на свою молоду жінку, бо вже відрікся від мирського життя. Істинний Христів угодник Варлаам почав безперестанку молитися в таїні серця свого Всемиловитому Богові, Котрий міг порятувати його від тієї спокуси.

Так минуло три дні. Преподобний Антоній із блаженним Феодосієм та іншими печалилися за ним і молилися за нього Богу. Бог же почув молитву їхню [і] навернув жорстоке серце батькове на милість до сина свого. Звістили Іоанові слуги, сказавши: «Ось уже четвертий день не їсть він й одягатися не хоче». Почувши це, пожалів батько сина, злякавшись, аби не помер із голоду й холоду. Покликав його й, поцілувавши, відпустив до монастиря. Плакали за ним усі, ніби за мертвим. Слуги й служниці плакали за паном, гірко ридала й жона, яка втрачала чоловіка; батько й мати – за сином, що лишав їх. І так усі з плачем провели його. Так блаженний Варлаам повернувся до монастиря.

Запитання до художнього тексту:

1. Від чого і чому печерський старець застерігав боярського отрока?
2. Чому батько забрав сина з монастиря додому? Чому зрештою він змірився з вибором сина?
3. Чи порушив син П'яту Божу Заповідь, ставши монахом проти волі батька?
4. Чи доводилося тобі суперечити батькам? Як ти діяв у таких ситуаціях? Хто знаходив розв'язання конфліктів?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Батьки кажуть тобі йти спати, бо завтра треба рано прокинутися, щоб їхати в гості до бабусі. Але товариш позичив тобі DVD із грою, яку треба скоро повертати. Рівнів у грі чимало, а тобі кортить пройти всі. Яке ти приймеш рішення? Чому?

2. Ти переглянув телепередачу «Вагітна в 16», що транслюється на телеканал «СТБ». Чому юні матері зазвичай дуже знервовані й неблагополучні, чому їх супроводжує багато проблем? Чи готові вони до материнства, а їхні супутники – до батьківства? Чому? Який ти запропонуєш найкращий християнський вихід із такої ситуації?

3. Один хлопець випадково дізнався, що батьки його усиновили. І дуже тяжко переживає образу через те, що вони не розповіли йому правду. Хлопець вважає батьків винними. Як ти думаєш, що могло спонукати їх до усиновлення дитини? Як жилося би хлопцеві без батьків? Чому батьки не розказали йому про усиновлення? Як хлопцеві примиритися з батьками?

• Завдання 5. Робота в групах

1. Складіть переліки якостей, характерних для ідеальних батьків та ідеальних дітей. Як розвивати у собі такі якості?
2. Наведіть і проаналізуйте приклади шанобливого ставлення дітей до батьків і порушення цієї Заповіді з реального життя та художньої літератури

• Завдання 6. Робота в парах

Постав у зошиті галочки навпроти пунктів, які ти завжди виконуєш, чим радуєш своїх батьків. Доповни перелік своїми позиціями. Обміняйтесь зошитами із сусідом за партою. Чи збігаються ваші правила спілкування з батьками? Що із зазначеного ви вважаєте потрібним виконувати, але не завжди так дієте? Дайте одне одному поради.

1. Ніколи не перечу батькам.
2. П'ю ліки, які виписав лікар, хоча б тому, що батьки на цьому наполягають.
3. Не гуляю далеко від дому, бо батьки забороняють.
4. Не ховаю свого шкільного щоденника від батьків.
5. Для мене важливіша думка моїх батьків, ніж думка моїх друзів.
6. Із вдячністю їм усе, що приготують батьки.
7. Погоджуюся одягати шапку на прохання батьків.
8. Дивлюся телепередачі та сиджу за комп'ютером стільки, скільки мені дозволяють батьки.
9. Повертаюся з прогулянки, як тільки мене кличуть.
10. Батьки мають рацію, коли кажуть, що я повинен слухати їх і поважати.

• Дізнайся більше, а саме...

... як подано П'яту Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!» (Біблія в перекладі проф. Івана Огієнка)
- ✓ «Шануй свого батька і матір, щоб добре тобі було і щоб ти був довголітнім на добрій землі, яку Господь, твій Бог, дає тобі» (Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка)
- ✓ «Почитай отца твоего и мать твою, чтобы продлились дни твои на земле, которую Господь, Бог твой, дает тебе» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Чти отца твоего и мать твою, да благо ти будеть, и да долголетье будещи на земли» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Почитай отца своего и мать свою, чтобы тебѣ хорошо было и чтобы ты долго жилъ на землѣ» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Шануй батька твого і матір твою, щоб тобі було добре і щоб продовжувалися дні твої на землі» («Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, виданий у перекладі українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)

• Темі для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків

1. Моє родовідне дерево.
2. Невдячні діти – сором для батьків.
3. Цінність «Повчання дітям» Володимира Мономаха.
4. Батьківщина, як і батьки, – одна.

5. Що я знаю про своїх батьків? За що я їх поважаю? У чому виявляється моя любов до них?
6. Закони держави щодо батьків.

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Все на світі можна придбати, тільки не батька й матір.
2. Шануй батьків – і тебе шануватимуть.
3. Нема у світі цвіту цвітнішого над маківочку, нема ж і роду ріднішого над матіночку.
4. Мати – сонце ясне, й у нічку не гасне.
5. Шануй отця-матір – довгий вік проживеш.
6. Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько.
7. Добрі діти – батькам вінець, а злі діти – кінець.
8. Бог прикрасив небо сонцем, а хату – батьками.
9. Добрі діти доброго слова послухають, а лихі й дрючка не бояться.
10. Хто звеличує матір, той скарби збирає.
11. Хто шанує батька й неньку, той гріхів позбувається.

• **Повчальне оповідання**

Зосередься на людських якостях, почуттях і переконаннях автора листа

*Лист Ворона (уривок з роману
«Залишенець. Чорний Ворон» В. Шкляра)*

«Добрий день, мої рідні!

Низький уклін Вам, тату, мамо й тобі, моя люба сестро Маріє!

Пишу цього листа в сумному передчутті, що ми більше не побачимось. Адже ви й самі знаєте, що додому мені вороття немає.

Я вже просив вас і зараз прошу відмовитися від мене хоча б перед більшовицькою владою, аби вона не цькувала вас усеньке життя за те, що ваш син і брат був “бандитом”. Оце їхнє “бандит” допікає мені найдужче, знаю, що й вам воно каменем лежить на душі, бо “бандитом” я став тільки тому, що мав щире й любляче серце. Я понад усе любив свій край і народ, а тому, не вагаючись, пішов боронити його від московського окупанта.

Не журіться за мною тяжко. Мені зовсім не жаль мого молодого життя, бо кладу його за нашу святу ідею, яка ніколи не вмере навіть у поневоленій Україні. Один мій товариш, такий, як я, недавно сказав прості слова, які мене досі гріють, тому повторю їх і вам: “Історія колись скаже, хто я був і де подівся”. Але мені щиро жаль вас, мої рідні, бо страждаєте через мене. Тому я поспішаю сказати Вам, тату, що коли піду з цього життя, то понесу з собою до небес велику любов до Вас. Я й Там пам’ятатиму, як Ви, мій дорогий тату, витяглися в нитку, щоб дати мені освіту, й як тішилися, що колись із мене будуть люди. Маю сподіванку, тату, що Вам ніколи не буде за мене соромно.

Простіть і Ви мене, моя мамо, знаю, що Вам найтяжче. Та хочу, аби Ви знали, що в найчорнішу годину я згадую, як Ви мене, ще зовсім малого,

привели на лісову галявину, всіяну суницями, і не торкнулися жодної ягідки, поки я не визбирав їх усіх до одної.

Може, забули? А я часто згадую те суничне свято. Тепер, на відстані, припадаю до Ваших рук, що гойдали мою колиску. Не плачте, мамо, я ще живий і, дасть Бог, житиму довго наперекір нашій долі-мачусі. Шкода тільки, що жодна з моїх стежок не веде до вашого порога.

А ти, сестро моя найдорожча, Марусенько моя золота! Знаю, що на твою бідну голову впаде найбільше лиха через брата твого. Бо ти ще зовсім молода, а ця чужинська влада ніколи не забуде, чия ти сестра, й ганьбитиме не тільки тебе, але й твоїх діточок. Та якщо зможеш, прости й ти мені, сестро, й діткам: своїм скажи хоч пошепки, що їхній дядько ніколи не був бандитом, що він воював за Україну. Гірко мені згадувати, як я, дурний, був підняв шаблю на тебе, коли ти умовляла мене покинути ліс, але ж ти, Марусенько, знаєш, що я тебе ніколи й пальцем не торкнув і швидше руку собі відрубав, ніж скривджу тебе. Знаю і те, що ти мене висповідала за моє лісове життя тільки з жалю до мене. Спасибі тобі, моя золота. Чи пам'ятаєш, як я від'їжджав до Москви на навчання, а ти плакала за мною й бігла за возом трохи не до самісінької станції, бо думала, що я більше не повернуся? Так воно, бач, і вийшло. Я повернувся, але не під рідну стріху. Твоє серденько чуло все наперед.

Спасибі вам усім, мої рідні, за розуміння. Гаряче цілую вас. Прощайте й не журіться за мною, бо я свідомо обрав цей хрест.

Ваш син і брат.

19 квітня 1923 року».

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Напиши, що ти можеш зробити впродовж тижня, щоб допомогти батькам. Виконай це на практиці.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки :**

1. Мій найперший обов'язок – шанувати своїх батьків. Прагнутиму пронести через усе життя любов і пошану до них.
2. Розумію обітницю Божу, вкладену в Його П'яту Заповідь.
3. Знаю, в чому полягають гріхи, проти П'ятої Божої Заповіді.
4. Буду виконувати П'яту Заповідь.
5.
6.
7.

УРОК 15. УЧИТЕЛЬСТВО ТА НАСТАВНИЦТВО. ДУХОВНІ БАТЬКИ

• Біблійні вірші

«І не звіťся наставниками, – бо один вам Наставник, – Христос» (Мт. 23:10)

«Навчання послухайте й мудримися станьте, і не відступайте від нього!» (Пр. 8:33)

«Бо хоч би ви мали десять тисяч наставників у Христі, та отців не багато...» (1 Кор. 4:15)

• Запам'ятай значення слів:

Батьківство духовне – єднання душ учителя й учня, внаслідок якого учень отримує непохитні основи для життя й немов народжується духовно, «батьком» при цьому стає вчитель або наставник.

Наставництво – система стосунків, у якій той, хто навчає, не тільки дає навчальну інформацію, але й допомагає учневі, ділиться з ним таємницями, розвиває його особистість.

Учительство – система стосунків учителя й учня, які взаємодіють тільки з метою засвоєння навчального матеріалу.

Настановні запитання:

1. Чи можна вважати вчителів духовними батьками? Чому?
2. Хто є для людини духовним наставником і яку роль він виконує в її житті?
3. Якими мають бути стосунки учня з учителем?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності процесів описаних процесів

*В. Білий
(за Г. Сковородою)*

Григорій Сковорода про наставництво та виховання

Щоб легше прийти до щастя, треба людину виховувати з дитинства. Справа виховання почесна, але важка. Потрібно в дитині розвинути її природні здібності. Дитина повинна народитися в етично здоровій сім'ї – і тоді їй, родженій на добро, не важко буде вже прищепити знання й етику. Тут головне зробить природа. А наука сама зародиться з природних здібностей. Виховувати дітей повинні батьки. Суть виховання дитини полягає в тому, щоб 1) «благодарить»; 2) «сохранить птенцеви младое здравие»; 3) «благовоспитать й научить благодарности».

«Благодарить» – це дати дитині поняття розуміння добра. Без цього жодне виховання їй не допоможе. Процес виховання буде не справжнім вихованням, розвитком здібностей, закладених природою, а «обузданием». Діти ж щодо батьків мусять пам'ятати: батьки – це Божий портрет. Потрібно шанувати й любити батьків. Хто батьків не шанує, той не шанує й Бога.

Що ж до «благовиховання», то воно полягає в розвитку зародженого почуття добра – навчити вдячності, яка є основним завданням виховання.

Національний момент у вихованні, за Григорієм Сковородою, зводиться до того, щоб вихованець усвідомив себе представником певної нації. Виховання мусить бути не багатим, а спасенним. А вихователь має пам'ятати, що він – слуга природи, і повинен бути таким, що вже себе пізнав. Вихователь має полегшити пошуки свого вихованця щодо вибору професії. Правильно вихований учень буде готовий ступити на шлях самопізнання, пройде його й потім з'єднається з Богом, досягне справжнього блаженства.

Самопізнання має ще одне значення: воно дає можливість пізнати ще й третій світ, третій елемент Всесвіту – Біблію. Саме з неї почалося формування філософської системи Григорія Сковороди. Він її дуже добре знав, вільно цитував. Біблія – світ символів, який відкривається тільки перед обраними. «Біблія – стріла, яка летить прямо до Бога; подібна вона ще й до мудрої й хазяйновитої людини, яка своєчасно запаслася зерном для посіву», – так говорить письменник про Біблію. Той, хто себе вже пізнав, повинен пам'ятати, що вона – це світ символів, і тому розуміти її дослівно не можна. Кожне біблійне слово має приховане значення, зрозуміле тільки тим, хто пізнав себе. Так робив і Григорій Сковорода.

Правильно розуміти Біблію важко, тому письменник рекомендує обрати наставника, наприклад: Василя Великого, Івана Златоустого, Григорія Назіанзина, Августина Блаженного, Григорія Великого. Між наставником й учнем повинно бути взаєморозуміння. Читати Біблію потрібно в міру, добре роздумуючи над кожним словом.

Філософська наука Григорія Сковороди – це її поєднання з богослів'ям в оригінальну мудрість, заради якої людина все життя не сходила з дороги, прямо йдучи за своєю ідеєю. Така гармонія життя й науки, слова й діла була в нього. Нехтуючи особистими вигодами, мудрець усе життя присвятив своїй ідеї. Ця тверда, наче скеля, людина самостійно йшла своєю дорогою й переможцем пройшла своє життя.

Запитання до вступного тексту:

1. У чому полягає етичне здоров'я сім'ї?
2. Які принципи виховання пропонує Григорій Сковорода? Як їх дотримуватись?
3. У чому полягає основне завдання виховання за Григорієм Сковородою?
4. Навіщо потрібен наставник?
5. Чим відрізняється учительство від наставництва, у розумінні Григорія Сковороди?
6. Як філософ радить вивчати Біблію?
7. Чим була Біблія для Г. Сковороди? Чим є ця Книга для тебе?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач основні принципи, якими керувалися у житті персонажі біблійного оповідання

2 Цар. 2:1–18

Пророк Ілля полишає свого учня Єлисея

Бог відкрив пророку Іллі, що його земний шлях завершується і що Він хоче взяти пророка живого на небо. Ілля хотів приховати Божу волю як таємницю й вознестись на небо без свідків. Тому пророк Ілля сказав до свого учня Єлисея:

– Сиди тут, бо Господь послав мене аж до Бет-Елу.

– Як живий Господь і жива душа твоя, я не залишу тебе! – відказав Єлисей.

І зійшли вони до Бет-Елу. І повиходили бет-ельські пророки до Єлисея та й запитали його:

– Чи ти знаєш, що сьогодні Господь бере пана твого від тебе?

– Я також знаю, мовчить! – відказав він.

Згодом сказав Ілля до Єлисея, що Господь посилає його до Єрихону. Та Єлисей і тут не полишив свого вчителя. Єрихонські пророки підійшли до Єлисея й запитали його:

– Чи ти знаєш, що сьогодні Господь бере пана твого від тебе?

– Я також знаю, мовчить! – відказав він.

Потім Ілля сказав йому, що Господь посилає його до Йордану, і Єлисей напросився з ним. І пішли вони обоє. І п'ятдесят пророків також пішли й стали навпроти здалека, а Ілля з Єлисеєм обидва стали над Йорданом. І взяв Ілля плаща свого, й згорнув, і вдарив по воді, й вона розділилася пополювині – туди та сюди... І сталося, як вони перейшли, то Ілля сказав до Єлисея:

– Проси, що маю зробити тобі, поки я буду взятий від тебе!

– Нехай же буде на мені подвійний твій дух! – попросив Єлисей.

– Тяжкого зажадав ти! – відказав Ілля. – Якщо ти побачиш мене, коли буду взятий від тебе, буде тобі так, а якщо ні – не буде.

І сталося, як вони все йшли та говорили, аж ось з'явився огняний віз та огняні коні, й розлучили їх один від одного. І вознісся Ілля у вихрі на небо... А Єлисей це бачив, і закричав:

– Батьку мій, батьку мій, возе Ізраїлів та верхівці його!

Та вже не побачив його... Ілля вознісся на небо. Від жалю за вчителем Єлисей схопився сильно за свою одержу та й роздер її на дві частини. І підняв він плаща Іллі, що спав із нього, й вернувся, й став на березі Йордану. І взяв Єлисей плаща Іллі, й ударив по воді та сказав:

– Де Господь, Бог Іллі?

Він ударив по воді знову, й вода розділилася пополювини – туди та сюди!... І побачили його знавпроти єрихонські пророки, та й сказали:

– На Єлисеї спочив дух Іллі!

І пішли вони назустріч йому, й попадали перед ним до землі, та й сказали:

– Ось нас із твоїми рабами є п'ятдесят чоловік хоробрих, нехай вони підуть та пошукають твого пана, а ну ж забрав його Дух Господній і кинув на одну з гір або в одну з долин!

Вони так любили Іллю, що ніяк не могли повірити, що Господь забрав його. Єлисей спочатку протестував, а потім дозволив, бо вони сильно дошкуляли йому. Отже, пророки послали п'ятдесят чоловік, і шукали три дні, та не знайшли пророка Іллі. Тож вони повернулися до Єлисея (а він мешкав у Єрихоні) й мусили сказати, що не знайшли Іллі. Проте Єлисей сказав до них: «Чи ж не казав я вам: Не йдіть?»

Запитання завдання до біблійного тексту:

1. Чому пророк Ілля сказав неправду Єлисею?
2. Чому Єлисей не казав Іллі, що знає про Божий намір?
3. У чому полягало прохання Єлисея до Іллі?
4. Ким був Ілля для Єлисея? Аргументуй свою думку.
5. Чому Єлисей усюди супроводжував Іллю?
6. Чому пророки з Єрихону три дні шукали Іллю?
7. Які дії свідчать про відданість Єлисея та про його повагу до вчителя?
8. Чи правомірним, на твою думку, є твердження: «Пророк Ілля був для Єлисея більше, ніж учитель»? Чому?
9. Чи хочеш ти мати такого вчителя, як пророк Ілля? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач та оціни викладену в уривку життєву позицію князя Всеволода

Із Києво-Печерського патерика.

Переклад Ірини Жиленко

???Шануй батьків своїх

Одного ж дня благий і богоносний отець наш Феодосій прийшов до нього, і як увійшов до зали, де сидів князь Всеволод, бачить перед ним силу [людей], що розважали його: одні грали на гусях, а інші – на музиках грали, інші – на органах. І так усі грали й веселилися, як належить перед князем. Блаженний же сидів коло нього, долу зорячи, схилився й, ледь нагнувшись, каже:

– Чи буде так у той вік майбутній?!

І зразу князь зворушений був словами блаженного й просльозився трохи, [та] повелів тим перестати. Звідтоді, якщо коли й велів тим грати [то], зачувши про прихід блаженного Феодосія, наказував їм тихо стати й мовчати. Часто ж по тому лиш звістять йому про прихід блаженного, то, вийшовши, стрічав його, радіючи, перед дверима палацу, й удвох заходили до покоїв. [Одного разу князь] весело говорить преподобному:

– Ось, отче, істинно кажу тобі: якби звістили мене, що батько мій воскрес із мертвих, то [й тоді] не радів би так, як від твого приходу. І не так-бо боявся б я й благоговів, як же перед преподобною твоєю душею.

– То коли так страшишся мене, то сотвори волю мою й поверни брата свого на стіл, який передав йому твій благовірний батько, – відповів блаженний.

Той же промовчав, не маючи чого відповісти на те, настільки-бо враг розпалив гнівом його на свого брата, що й чути [про те] не бажав.

Отець же наш Феодосій усі дні та ночі молив Бога за христілюбця князя Ізяслава та ще й в ектенії велів його поминати, як стольного князя й найголовнішого, цього ж, котрий, як сказано, попри закон сів на столі тому, не велів поминати в своєму монастирі. І ледь-ледь бувши умовлений братією, наказав поминати з ним і того, але найперше – христілюбця, а тоді й цього, благовірного.

Великий же Никон, бачачи такі чвари між князями, пішов із двома чорноризцями на той самий острів, де монастир сотворив. Блаженний Феодосій його молив, аби не розлучатися їм, доки є у плоті, і аби не йшов од нього. Проте ж Никон, не послухавшись його, повернувся до свого місця.

Запитання до художнього тексту:

1. Чому князь Всеволод порівняв блаженного Феодосія з батьком?
2. Яку умову поставив князю Всеволоду блаженний Феодосій?
3. Чи помирився князь Всеволод із князем Ізяславом? Чому?
4. Чи повинен був, на твою думку, князь Всеволод послухатися блаженного Феодосія? Чому?
5. Чи можна блаженного Феодосія вважати наставником князя? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Тобі здається, що вчителька оцінила твою відповідь замалим балом, але при цьому визнаєш, що все-таки урок ти трохи недовчив. Які зробиш із цього висновки і якими будуть твої дії?
2. Твій товариш, за його словами, вже не витримує постійних зауважень учителів стосовно того, що він не хоче активно працювати на уроках і недостатньо старанно виконує домашні завдання. Ти згадуєш фразу: «Учися не для вчителів, а для себе». Як донесеш її зміст до свого товариша?
3. Ти отримав індивідуальне домашнє завдання, у якому для тебе дуже багато незрозумілого. На виконання роботи часу небагато, і ти розумієш, що не встигнеш все вияснити. Якими будуть твої рішення та дії?

• Завдання 5. Робота в групах

Охарактеризуйте вчителів ізраїльського народу: а) за Старим Заповітом (2 Хр. 35:2–3, Пр. 6:20); б) за Новим Заповітом (Лк. 17:13; Лк. 8:24). Визначте, чим учнівство в Ісуса відрізняється від учнівства у фарисеїв?

• Завдання 6. Робота в парах

Коли Бог діє як наставник у житті людини? А коли як учитель? Склади два відповідні переліки з аргументами до кожного пункту. Обміняйтесь записами із сусідом за партою та обговоріть їх.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Який зміст укладено в нижченаведені прислів'я?
Читання – найкраще навчання.
Не кажи «не вмію», а кажи «навчуся»!
Наука кожному придасться.
Розум більший за силу.
Школа – дорога до знань.
Добре того вчити, хто хоче все знати.
Кого хоч день мав за вчителя, поважай, як батька рідного.

5. Сумлінно виконуй завдання з усіх шкільних предметів.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Хто батьків не шанує, той не шанує й Бога.
2. Знаю, хто є моїм Головним Наставником у житті.
3. Знаю, що кожне біблійне слово має приховане значення, тому читатиму її вдумливо та звертатимусь за поясненнями до наставників.
4. Треба визначити у своєму житті правильну дорогу.
5. ...
6. ...
7. ...

8. УРОК 16. ПРАВО НА ЖИТТЯ. УБИВСТВО ФІЗИЧНЕ

• Біблійні вірші

«Не вбивай!» (*Вих. 20:13*)

«Винарі ж, як його вгледіли, міркували собі та казали: Це спадкоємець; ходім, замордуймо його, щоб спадщина наша була. І вони його вивели за виноградника, та й убили... Що ж зробить їм пан виноградника?» (*Лк. 20:14–15*)

• Запам'ятай значення слів

Аборт – убивство ще не народженої дитини.

Алкоголізм – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до алкогольних напоїв, як міцних, так і слабких.

Вбивство фізичне – насильницьке позбавлення людини життя. Залежно від ситуації та об'єкта виокремлюють такі види вбивства: з необережності, з недбалства, зі злого умислу, аборт тощо.

Евтаназія – вбивство смертельно хворої людини на її прохання, що вважається порушенням Божого плану життя.

Звички шкідливі – поведінка людини, що проявляються в пристрасті до речовин, які руйнують її фізичний або душевний стан.

Куріння – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до тютюну.

Наркоманія – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до наркотиків.

Настановні запитання:

1. Які ти знаєш різновиди фізичного вбивства?
2. Що означає право на життя?
3. Що таке смертний гріх?

• ***Завдання 1***

Вступний текст

Зосередься на сутності наслідків найтяжчого смертного гріха

За Пітером Сондерсом

Убивство – смертний гріх

Найбільш тяжким смертним гріхом, крайнім виявом порушення Шостої Заповіді Божої («Не убий») є убивство. Та чи тільки воно? У нинішньому світі є й інші смертні гріхи, такі як аборт, евтаназія, самогубство, наркоманія, пияцтво, бійки, внаслідок яких людське життя піддається ризику та небезпеці.

Християни вважають, що смертний гріх як винятково тяжке порушення Заповіді Божої руйнує любов у людському серці, відвертаючи людину від Бога, Який є кінцевою метою життя та блаженством. Гріх зі злого наміру, за вільним вибором – найтяжчий.

Смертний гріх – це вияв людської свободи, так само, як любов. Але він спричиняє позбавлення стану благодаті. Якщо каяттям і прощенням Божим такий гріх не спокутаний, його наслідком буде виключення з Царства Христа й вічна смерть у пеклі. Треба замислитися над тим, що каже Біблія про людське

життя та його позбавлення. Згідно з Біблією убивство – це «умисне позбавлення життя безневинної людини». Визначення убивства як «незаконного позбавлення людської істоти життя через злий намір» Біблія не дає.

Старий Заповіт застерігає, що навмисно вбивати невинну людину не можна. Вбивство із милосердя (евтаназія), нехай навіть на прохання самої людини позбавити її життя, не є винятком із Закону Божого, тому що людське життя належить Богові, а не є власністю людини. Самогубство – теж порушення Шостої Заповіді, бо тільки в Господа є право відняти життя. Наркоманію й інші шкідливі звички також можна розглядати як повільне й добровільне самогубство людини. У головних законах багатьох країн прописано, що початком людського життя вважається зачаття, тому аборт є убивством не тільки з точки зору Біблії, але й із позицій державного законодавства.

Високої думки про старозавітний моральний закон дотримувався Ісус Христос, Який велів Своїм учням слухатися фарисеїв, поки ті дотримуються Закону Мойсея. Учні повинні були втілювати принцип любові, на якому цей закон заснований. Наприклад, ненависть і хіть Христос вважав настільки ж серйозними гріхами, як убивство й перелюб.

Учення апостолів стверджує, що людина перебуває не під законом, а під Божою благодаттю, яку втрачає в результаті порушення Заповідей. Ми повинні жити за Духом, тобто за покликом совісті. Ми здобуваємо праведність через віру, а про її істинність свідчать добрі справи, які робимо, живучи за Духом.

Як у Новому Заповіті постають питання священної війни та смертної кари? В епоху Церкви сутність нашого протистояння та спосіб перемоги змінилися порівняно із ситуацією з Ізраїлем. Ми воюємо вже не проти «плоті й крові», а проти «духів злоби піднебесних». Тож спосіб нашої перемоги – не вбивство, а усвідомлення того, що Ісус Христос на хресті вже переміг наших ворогів. Що ж до смертної кари, то ці функції цілком покладені на державу, яка встановлена Богом. Отже, Новий Заповіт ставиться до Закону із ще більшою суворістю, ніж Старий, і заборона умисного вбивства невинних людей залишається в силі.

Запитання до вступного тексту:

1. Який смертний гріх вважається найбільшим?
2. Чому шкідливі звички прирівнюються до вбивства?
3. Чому аборт і евтаназію вважають убивством?
4. Чому Ісус Христос вважав хіть і гнів такими самими смертними гріхами, як зрада і вбивство?
5. Чому, на твою думку, вважають, що вчення Христа висуває суворіші вимоги до своїх вірян, ніж Старий Заповіт до своїх?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач головну думку повчання

І Іє. 3:4–18

Хто такий праведник

Кожен, хто чинить гріх, – чинить і беззаконня. Бо гріх – то беззаконня. І ви знаєте, що Він був з'явився, щоб гріхи наші взяти, а гріха в Нім нема. Кожен,

хто в Нім пробуває, – не грішить. Усякий, хто грішить, – не бачив Його, й не пізнав Його.

Діточки, хай ніхто вас не зводить! Хто чинить правду, – той праведний, як праведний Він! Хто чинить гріх, – той від диявола, бо диявол грішить від початку. Тому-то з'явився Син Божий, щоб знищити справи диявола.

Кожен, хто народився від Бога, не чинить гріха, бо в ній пробуває насіння Його. І не може грішити, бо від Бога народжений він. За цим пізнаються діти Божі та діти дияволові: кожен, хто праведности не чинить, – той не від Бога, як і той, хто брата свого не любить! Бо це та звістка, яку від початку ви чули, щоб любили один одного, не так, як той Каїн, що був від лукавого й брата свого забив. А за що він забив його? Бо лукаві були його вчинки, а брата його – праведні.

Не дивуйтеся, браття мої, коли світ вас ненавидить! Ми знаємо, що ми перейшли від смерті в життя, бо любимо братів. А хто брата не любить, – пробуває той у смерті. Кожен, хто ненавидить брата свого, – той душогуб. А ви знаєте, що жоден душогуб не має вічного життя, що в ній перебувало б.

Ми з того пізнали любов, що душу Свою Він поклав був за нас. І ми мусимо класти душі за братів! А хто має достаток на світі, й бачить брата свого в недостаті, та серце своє зачинає від нього, то як Божа любов пробуває в такому? Діточки, любимо не словом, але ділом та правдою!

Запитання й завдання:

1. Кого Іван Богослов вважає праведником?
2. Чим відрізняються праведники від грішників, на думку апостола?
3. До кого звернене послання? З чого це зрозуміло?
4. Як проявляється любов Ісуса Христа до вірян і до всього світу?
5. Як треба поводитися відповідно до науки Івана Богослова, щоб не піддаватися гріху?

• Завдання 3. Художній текст

Читаючи оповідання, записуй, які почуття і думки в тебе виникають

Із Києво-Печерського патерики.

Переклад Ірини Жиленко

Диво з розбійниками

Одної темної ночі прийшли в монастир на печерах розбійники. До них дійшла чутка, що в церкві на хорах майно монастирське заховане, а тому не пішли ні до однієї з келій, а попрямували до церкви. І раптом почули в храмі спів! Подумавши, що то братія співає вечірні молитви, пішли. Трохи переcheкавши в лісі, розбійники вирішили, що вже закінчилася служба. І знову прийшли до церкви. І тут почули ті ж голоси та побачили світло в церкві, й пахощі лилися з храму, янголи-бо співали. Розбійники ж подумали, що [це] братія всенічну служить, і знову одійшли, чекаючи, доки закінчиться молитва – тоді, зайшовши, заберуть усе, що є в ній. І так багато разів приходили вони й той же янгольський голос чули. Настав час утрєні, і пономар, за звичаєм виголосивши «Благослови, Отче!», почав клепати [в било] до заутрєні.

Розбійники ж одійшли недалеко в ліс і, сівши, кажуть: «Що нам робити? Здається, привиди були в церкві. Але тепер, коли зберуться всі до храму, то підемо й, двері заступивши, всіх переб'ємо й так майно їхнє візьмемо». То-бо враг на таке надихав їх, бажаючи таким чином викорінити святе стадо з того місця. Тоді розбійники, трохи зачекавши, доки монахи з блаженним наставником Феодосієм зібралося до церкви й заспівали ранкові псалми, кинулися на них, немов люті звірі. [Та] лиш розбійники наблизилися, як раптом сталося диво страшне: відірвалася од землі церква з усіма, хто був у ній, піднялася в повітря, аж не можна було до неї дострелити. Ті ж монахи, що були в церкві з блаженним, нічого не чули й не розуміли.

Розбійники ж, побачивши диво й перелякавшись, у трепеті повернулися додому. І звідтоді зареклися комусь зло чинити, й навіть отаман їхній прийшов із трьома іншими до блаженного отця нашого Феодосія покаятися й оповісти цю подію. Блаженний же, те почувши, прославив Бога, Який порятував їх од такої смерті. По тому, повчивши розбійників про спасіння душі, відпустив їх. Вони ж славили Бога й дякували Йому за те.

Запитання до художнього тексту:

1. Який намір мали розбійники і чому він не вдався?
2. Чому монахи та блаженний Феодосій не помітили дива, яке Господь здійснив заради них?
3. Чому Бог не допустив, щоб розбійники скривдили святу братію?
4. Чи можна вважати душі розбійників врятованими? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. В українському суспільстві узаконено аборти. Чим зумовлене таке рішення? Чи можна позбавляти життя ненароджену людину? Чому?
2. Твій товариш таємно від батьків і вчителів почав курити. Він каже, що куріння дає неймовірні відчуття і що тобі теж варто спробувати. Що ти йому відповіси і як аргументуватимеш свою відповідь? Що тобі відомо з Біблії про охорону власного здоров'я? Чому шкідливі звички можна вважати вбивством?
3. Ти прийшов привітати товариша з днем народження. Там зібралась весела компанія, і тобі запропонували поспробувати якісь пігулки «для гарного настрою». Якими будуть твої дії?

• Завдання 5. Робота в групах

Згадайте приклади історій (з Біблії та інших літературних джерел), пов'язаних з убивствами та шкідливими звичками, проаналізуйте їх.

• Завдання 6. Робота в парах

Що може спонукати людину до вбивства? Склади перелік таких факторів і ситуацій та зазнач способи запобігання. Обміняйтесь записами із сусідом за партою, порівняйте свої пояснення.

• **Дізнайся більше, а саме...**

... як подано Шосту Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не вбивай!» (Біблія в перекладі професора Івана Огієнка)
- ✓ «Не убивай» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Не убій» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Не вбивай» («Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, виданий у перекладі українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Твоє ставлення до смертної кари.
2. Не вбий ні словом, ні ділом.
3. Суд людський і суд Божий.
4. Високе право жити.
5. Не занапасти свою душу, не знищ себе.
6. Аборт – убивство за бажанням.
7. Кримінальна відповідальність за вбивство.

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Кров людська – не водиця, проливати – не годиться.
2. Кров і кров'ю не змиєш.
3. Від сварки до бійки – один крок.
4. Хто кривдить людей, той кривдить своїх дітей.
5. Підступне серце добра не знаходить.
6. У чорнім ділі честі не питай.
7. Хто меча підняв, від меча й загине.
8. Війна воює, а вдома жінка з дітьми горює.

• **Домашнє завдання:**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Напиши замітку до газети, почавши її так: «Людей позбавляють життя і кровопролитні війни, і шкідливі звички...» Опрацюй для висвітлення теми кілька джерел.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Знаю, яким є вплив шкідливих звичок на людину та її ближніх, і не піддаватимусь спокусам, які сприяють розвитку таких звичок.
2. Знаю, які гріхи, крім фізичного убивства, піддають людське життя небезпеці й навіть призводять до смерті.
3. Замах на життя людини – смертний гріх.

4. Треба захищати свою Батьківщину та свою віру від кровопролиття.
5. Буду виконувати Шосту Заповідь Божу.
6.
7.
8.

УРОК 17. ПРАВО НА ПОВАГУ. УБИВСТВО МОРАЛЬНЕ. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГІДНОСТІ

• Біблійні вірші:

«Бо хто хоче спасти свою душу, той погубить її, хто ж за Мене свою душу погубить, той знайде її» (Мт. 16:25)

«І не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтеся більше того, хто може й душу, і тіло вам занапастити в геєнні» (Мт. 10:28)

• Запам'ятай значення слів:

Вбивство моральне – доведення людини до самогубства моральними знущаннями.

Гідність – відчуття людиною своєї самозначущості й унікальності. Переконавання її в протилежному – злочин проти гідності.

Здоров'я фізичне – стан фізичного тіла, що визначається станом внутрішніх органів і систем, а також психічного й духовного світу людини.

Здоров'я психічне – стан психічних функцій людини, що залежить як від здоров'я фізичного, так і (більшою мірою) від здоров'я духовного.

Самогубство – свідомий вольовий акт, унаслідок якого людина позбавляє себе життя.

Суїцидоманія – свідоме, нав'язливе стійке прагнення до скоєння самогубства.

Травма душевна (травма психічна) – нервові потрясіння; психічний розлад внаслідок емоційної дії; шкода, завдана психічному здоров'ю людини через вплив несприятливих факторів середовища або інших людей на її психіку.

Настановні запитання:

1. Що таке моральне вбивство?
2. Чи можуть моральні страждання стати причиною фізичної смерті людини? Чому?
3. Що вважається злочином проти гідності людини?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності душевного травмування людини

Анна Ващенко

Доведення до самогубства як гра на гідності людини

У сучасній фаховій літературі немає чіткого відмежування умисного вбивства від доведення до самогубства за такою ознакою, як психічний стан потерпілого. Умисним опосередкованим убивством (один із видів умисного убивства) визнається використання для заподіяння смерті людині сил природи чи нанесення душевної травми, внаслідок якої людина позбавляє себе життя.

Терміни «душевна травма» і «психічна травма» – синоніми, вони означають нервові потрясіння, психічний розлад внаслідок емоційної дії, шкоди, завданої психічному здоров'ю людини через вплив несприятливих факторів середовища або інших людей на її психіку. Через спричинений насильницькими діями хворобливий стан психіки значно послаблюються здатність людини оцінювати свої дії та керувати ними. Такий стан може

виникати як реакція на події навколишнього світу або на поведінку особи. Закон розцінює його як тяжке тілесне ушкодження. Тяжкими психічними розладами є, зокрема, депресивні синдроми та суїцидоманія.

Депресивні синдроми характеризуються тим, що хворі скаржаться на слабкість, лінь, в'ялість, пригніченість, не вірять у свої сили, їм важко приймати рішення, у них можемо спостерігати, дратівливість, образливість, слізливість. У стані гіпотимічної депресії хворі часто здійснюють спроби суїциду.

Бажання позбавити себе життя може виникати і в стані імпульсивного потягу – так званої суїцидоманії, стійкого та нав'язливого прагнення до скоєння самогубства. Суїцидоманія є свідомим актом, тобто таким, коли воля людини не пригнічена ні частково, ні повністю. У випадках психічних розладів, унаслідок яких людина може позбавити себе життя, неможливо стверджувати, що потерпілий приймає це рішення цілком свідомо. На його волю впливають насамперед хворобливі суїцидальні ідеї та наміри.

Отже, якщо суб'єкт злочину свідомо викликав у людини такий хворобливий стан психіки чи скористався вже наявним у неї психічним розладом і це спричинило скоєння людиною самогубства, то такі дії винного потрібно розцінювати як умисне опосередковане вбивство. Для визнання у його вчинках ознак доведення до самогубства необхідно встановити, що потерпілий, приймаючи рішення позбавити себе життя, не знаходився в такому психічному стані, який ускладнював для нього об'єктивну оцінку його дій.

Запитання до вступного тексту:

1. Що означає завдання людині душевної травми?
2. Як виникає і в чому проявляється депресивний синдром?
3. Що таке суїцидоманія?
4. До чого може призвести гра на хворобливому стані людини?
5. Чому доведення до самогубства вважається злочином?
6. З чим може бути пов'язане виникнення суїцидального настрою?
7. Якою є біблійна позиція стосовно доведення людини до самогубства?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач суть завдання, що його дав Ісус Христос апостолам

Мт. 10:1–42

Христос благословляє учнів на служіння

Ісус Христос закликав Своїх дванадцятьох учнів й уповноважив їх на апостольське служіння. А ймення Дванадцяти апостолів: Симон, що Петром прозивається, та Андрій, брат його; Яків, син Зеведеїв, та Іван, брат його; Пилип і Варфоломій, Хома й митник Матвій; Яків, син Алфеїв, і Тадей; Симон Кананіт та Юда Іскаріотський, що й видав Його. Цих Дванадцятьох Ісус вислав і наказав їм:

– На путь до поган не ходіть і до самарянського міста не входьте, але йдіть радніш до овечок загинулих дому Ізраїлевого. Проповідуйте та говоріть, що наблизилося Царство Небесне. Зціляйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів. Ви дармо дістали, дармо й

давайте. Не беріть ані золота, ані срібла, ані мідяків до своїх поясів, ані торби в дорогу, ані двох одеж, ні сандаль, ані палиці. Бо вартий робітник своєї поживи.

Оце посилаю Я вас, як овець між вовки. Будьте ж мудрі, як змії та невинні, як голубки. Стережіться ж людей, бо вони на суди видаватимуть вас, та по синагогах своїх бичувати вас будуть. І до правителів та до царів поведуть вас за Мене, на свідчення їм і поганам. А коли видаватимуть вас, не журіться, як або що говорити: тієї години буде вам дане, що маєте ви говорити, бо не ви промовлятимете, але Дух Отця вашого у вас промовлятиме. І видасть на смерть брата брата, а батько дитину. І діти повстануть супроти батьків, і їх повбивають. І за Ім'я Моє будуть усі вас ненавидіти. А хто витерпить аж до кінця, той буде спасенний.

А коли будуть вас переслідувати в одному місті, втікайте до іншого. Але не лякайтеся їх. Немає нічого захованого, що воно не відкриється, ані потаємного, що не виявиться. І не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтеся більше того, хто може й душу, й тіло вам занепастити в геєнні. Отже, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я. Хто ж Мене відцурається перед людьми, того й Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм. Хто вас приймає, приймає Мене, хто ж приймає Мене, приймає Того, Хто послав Мене. Хто приймає пророка, як пророка, той дістане нагороду пророчу, хто ж приймає праведника, як праведника, той дістане нагороду праведничу. І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, по правді кажу вам, той не згубить нагороди своєї.

Запитання біблійного тексту:

1. До чого готував своїх учнів Ісус Христос?
2. Яку владу і з якими застереженнями дав Син Божий апостолам?
3. До кого насамперед повинні були йти апостоли й чому?
4. Як ти розумієш слова «не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може»?
5. Яку винагороду обіцяє Господь апостолам за служіння? Чи може таке служіння відбутися нині? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

Подумай над дією образливого слова на людину, якій воно сказано та якою це слово сказано

Василь Сухомлинський

Образливе слово

Одного разу Син розгнівався й згорячу сказав Матері образливе, грубе слово. Заплакала Мати. Схаменувся Син, жаль стало йому Матері. Ночей не спить – мучить його совість: адже він образив Матір.

Минали роки. Син-школяр став дорослою людиною. Настав час їхати йому в далекий край. Уклонився Син Матері низько до землі й каже:

- Простіть мені, Мамо, за образливе слово.
- Прощаю, – сказала Мати й зітхнула.
- Забудьте, Мамо, що я сказав Вам образливе слово.

Задумалася Мати, геть посмутніла. На її очах з'явилися сльози. Каже вона синові:

– Хочу забути, Сину, а не можу. Рана від колючки гоїться – й сліду не залишається. А рана від слова заживає, проте слід глибокий застається.

Запитання до художнього тексту:

1. Що відчувала Мати після образливого слова Сина?
2. Чому Мати, пробачивши Синові образу, сказала, що не може забути сказаного їй сином образливого слова?
3. Яку силу має слово?
4. Чому Син раніше не вибачився перед Матір'ю, хоча його й мучила совість?
5. А ти в подібних ситуаціях завжди відразу намагаєшся помиритися з батьками, друзями, близькими? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Ти помітив, що твоя подруга роздратована, часто плаче й нарікає на долю. Чи потрібно її заспокоїти, розпитати, що трапилося?
2. Однокласник зізнався тобі, що втратив інтерес до життя, тому що його всі принижують, і він готовий здійснити самогубство. Якими порадами, поясненнями та діями ти допоможеш йому вийти із такого стану?

• Завдання 5. Робота в групах

О. Ведмеденко виділяє «чотири випадки, коли Бог допускає нам страждання:

- 1) грішнику, аби навернути його до праведності;
- 2) праведнику, коли той збочує з путі, аби повернути його назад;
- 3) праведнику для вдосконалення, бо “сила Божа здійснюється в немочах” (2 Кор. 12:9);
- 4) святому праведнику, щоб засоромити сатану (приклад праведного Йова).

Утім, останній варіант – не для більшості з нас...».

Пригадайте приклади складних ситуацій зі Святого Письма і згрупуйте їх за цими ознаками.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Прочитай вірш. Які почуття переживає ліричний герой? Що можна порадити людині в такому стані? Чи врятує ліричного героя віра в Бога та сподівання на Його поміч?

Василь Стус

Немає Господа на цій землі:

не стерпів Бог – сперед очей тікає,
аби не бачити нелюдських кривд,

диявольських тортур і окрутенств.
В краю потворнім є потворний бог —
почвар володар і владика люті
скаженої — йому нема відради
за цю єдину: все трощити впень
і нівечити, і помалу неба
додолу попускати, аби світ
безнебим став. Вітчизною шалених
катованих катів. Пан-Бог — помер.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Гріх проти людської душі так само тяжкий, як і гріх проти тіла.
2. Ніколи не ображатиму своїх батьків і намагатимусь не спричиняти у них суму.
3. Буду уважним і толерантним у спілкуванні з людьми, які опинились у складних життєвих обставинах.
4. ...
5. ...
6. ...

УРОК 18. НЕ ЧИНИ ПЕРЕЛЮБУ!

• Біблійні вірші

«Не чини перелюбу!» (Вих. 20:14)

«А Я вам кажу, що кожен, хто на жінку подивиться з пожадливістю, той уже вчинив із нею перелюб у серці своїм» (Мт. 5:28)

«А Я вам кажу, що кожен, хто пускає дружину свою, крім провини розпусти, той доводить її до перелюбу. І хто з відпущеною побереться, той чинить перелюб» (Мт. 5:32)

• Запам'ятай значення слів

Зрада (див. Перелюб) – добровільні статеві зносини одруженої особи з особою протилежної статі, яка не є її подружнім партнером.

Блуд – добровільні статеві зносини неодруженої особи без укладання шлюбу.

Настановні запитання:

2. Яким є Боже ставлення до перелюбу та подружньої зради?
3. Чи осуджує українська народна мораль перелюб і подружню зраду?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності подружньої зради

Максим Бондаренко

Про перелюб

Життя в родині може бути повноцінним тільки тоді, коли в ній підтримується особливий духовний клімат, коли обоє з подружжя дбають не тільки про тілесне, але й про духовне задоволення своїх душ. Але нині багато молодих людей вступає в шлюб, з багажем невпорядкованих дошлюбних стосунків, що не найкращим чином позначається на майбутньому їхніх сімей. Спільне життя двох молодих людей починається з того, що зраджувати вони вже вміють, а любити – ще ні.

У юному віці безвідповідальне та невпорядковане статеве життя через відсутність справжньої любові шкодить природному розвитку шлюбних стосунків. На етапі дорослішання людини йдеться вже або про невміння відрізнити справжнє від несправжнього у шлюбних стосунках, або про невміння зберегти отримані духовні дари. Особа, яка прагнула прекрасної та вірної любові з дитинства, і за великим рахунком тому, що не мала в дитинстві любові та ласки від рідних, може зустріти її в подружжі. Але якщо вона не вміє берегти любов, то, отримавши, може або надуживати нею, або вести себе егоїстично. Одним із проявів такої поведінки є зрада – стосунки поза шлюбом.

Перед одруженими людьми часто постають питання про різні типи зради – не лише про фізіологічну. Щоб у дружини були підстави сказати чоловікові, що він її зраджує, не обов'язково, щоб у нього були стосунки поза шлюбом, не обов'язково дивитися порнографію, просиджуючи годинами за комп'ютером. Зраджувати – це віддавати свій вільний час розвагам із друзями, а не Богу та сім'ї. Це вважати пріоритетом тільки свою роботу. Це невміння розпізнати,

визначати найважливіше. В таких ситуаціях дуже важливо вчасно визнати свою помилку та попросити пробачення. виправити свою помилку людина повинна сама, але для цього їй потрібна підтримка найближчої особи.

Важливим у збереженні вірності є уникнення порнографії. Тілесної, політичної, шопінгової... Тілесна порнографія – це **профанація** інтимності, святості людини – тої чистоти, яка перед Богом не соромиться бути нагою. Світ нав'язує нам певні грішні образи, ми намагаємося їх копіювати – а в результаті лише позбавляємо себе гідності... Гріх вабить, залякує, шокує – і людина більше не має спокою, керується імпульсами. А якщо казати про віддану любов, то імпульси для неї особливо небезпечні.

Є ще порнографія споживацтва: постійно бажати більше, ніж ти маєш. Так, ми маємо право жити гідно. Але, щоби мати насправді потрібні для життя цінності, треба залишатися людиною навіть тоді, коли ти чогось позбавлений. «Бути, як усі», «мати, як усі» – це шлях до прірви. Ми ніколи не наздоженемо світ у всьому. Споживацтво призводить до розбещеності, адже спокуси проти чистоти часто приходять тоді, коли шлунок перенасичений. Натомість мудрість полягає в дотриманні міри та збереженні поваги. Саме це – шлях до відкриття багатьох прекрасних речей, зокрема, й у шлюбі. Людина, яка дбає про чистоту серця та спокійну совість, ніколи не зраджуватиме.

Запитання до вступного тексту:

1. Чому складається так, що людина вміє зраджувати, а не вміє кохати?
2. Чого треба уникати в шлюбі?
3. Що таке перелюб?
4. Чому зосередження на світському житті є духовним перелюбом?
5. Як підтримати людину, яка визнала свою помилку?
6. Які приклади «порнографії споживацтва» ти можеш навести з реального життя?

• Завдання 2. Біблійний текст ????

Подумай, чи заслуговує на прощення блудник

Єр. 3:1–20

Плач Єремії про блудницю ізраїльську

І було мені слово Господнє, говорячи: «Як відпустить хто жінку свою, й вона піде від нього, та стане за жінку для іншого чоловіка, чи вернеться ще він до неї? Чи ж не стане зовсім обезчещеною оця жінка? Ти ж перелюб чинила з коханцями багатьма, й тобі повертатись до Мене? – говорить Господь. – Зведи свої очі на гори порожні й дивися, де перелюбу ти не чинила? Ти для них по дорогах сиділа, немов той араб на пустині, й збезчестився край твоїм блудом та лихом твоїм! І дощі були стримувані, й не було дощу пізнього, проте мала ти чоло блудниці, й втратила сором...»

І сказав до мене Господь за днів царя Йосії: «Чи ти бачив, що зробила невірна дочка Ізраїлева? Вона ходила на кожну високу гору, й під кожне зелене дерево, й блудодіяла там...»

Я думав: як зробить вона все оце, то до Мене повернеться; та вона не вернулася, й бачила це сестра її зрадниця, Юдея. Збезчестила вона землю... Не

вернулася до Мене зрадлива сестра її, дочка Юди, всім своїм серцем, а тільки вдавала...

І промовив до мене Господь: «Невірна дочка Ізраїлева всправедливила душу свою більш від зрадливої дочки Юди. Тільки пізнай же провину свою, бо ти проти Господа, Бога свого повстала, й грішила з чужими під деревом кожним зеленим, і Мого голосу ви не почули». «Верніться, діти невірні, – говорить Господь, – бо Я вам Господар, та візьму вас по одному з міста, а з роду по два, й вас поведу до Сіону!» Того часу назвуть Єрусалима: Господній престол, і до нього, до Єрусалиму, згромаджені будуть народи всі ради Ймення Господнього, й більше не підуть вони за впертістю серця лихого свого...

«І Я був подумав: як поставлю тебе Я посеред синів і дам тобі край пожаданий, найкращу спадщину народів? І Я думав: ви будете звати Мене «Мій Отче», й не відвернетесь ви від Мене. Справді, як зраджує жінка свого чоловіка, так ви Мене зрадили, доме Ізраїлів, – каже Господь. – Чути голос на лисих горах, плач благальний синів Ізраїлевих, вони-бо скривили дорогу свою, забули про Господа, Бога свого. Верніться, невірні сини, всі ваші відступства Я вилікую!»

Запитання до біблійного тексту:

1. Через кого та про що говорить Господь?
2. Чи готовий Господь пробачити грішників-синів і дочку Ізраїлеву?
3. Що мається на увазі під «блудодіянням дочки Ізраїлевої»?
4. Яку, на твою думку, місію покладено на пророка?
5. Який гріх тут фактично прирівнюється до блуду? Чому Господь не гнівається, а докоряє та вмовляє?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач кількома словами душевний стан персонажів

Ліна Костенко

Зрадливий Гриць

(Уривок із поеми «Маруся Чурай»)

Відтак, уже не ставлений ніким,
Прийняв присягу Шибиліст Яким.

– Даруйте... я... незвичка промовляти,
Хотів сказати річ іще таку:
Марусю знаю ще із немовляти
І Гриця знаю ще у сповитку.

Он там сидить та бідна Чураїха.
Чи на суді була вона коли?
Повз їхній двір тоді я саме їхав,
Коли Грицька на цвинтар повезли,

Чи рвала мати так на собі коси,
Як задзвонили по його душі?
Та він же їй як рідний син і досі,

У них і виріс там на спориші.

Вона ж свою дитину годувала
Та вже й сусідську бавила, чужу.
Бобренчиха ж тим часом воювала —
За курку, за телицю, за межу.

Все ніколи. То в них і повелось:
Сьогодні ситий, бо учора їв.
То те дитя й на ноги зіп'ялося,
І розуму дійшло у Чураїв.

Коли ж у Гриця вибилось навусся
І Чураївна стала на порі,
То полюбилась хлопцеві Маруся, —
Могли б лише радіти матері.

Воно на те й заходилося спочатку.
Грицько пішов тим часом у похід.
Попідростали верби і дівчатка, —
Про це в суді, можливо б, і не слід, —

Але ж Маруся так його чекала,
Такі літа одна перебула!
Нікому ні руки не шлюбувала,
Ані на кого й оком не вела.

Грицько ж, він міряв не тією міркою.
В житті шукав дорогу непряму.
Він народився під такою зіркою,
Що щось в душі двоїлося йому.

Від того кидавсь берега до того.
Любив достаток і любив пісні.
Це як, скажімо, вірувати в Бога
І продавати душу сатані.

Ця дівчина... Обличчя, як з ікон.
І ви її збираєтесь карати?!
А що, як інший вибрати закон, —
Не з боку вбивства, а із боку зради?

Ну, є ж про зраду там які статті?
Не всяка ж кара має бути незбожна.
Що ж це виходить? Зрадити в житті
Державу — злочин, а людину — можна?!

Запитання до художнього тексту:

1. Як ставилася мати Марусі Чурай до Гриця?
2. Що сталося зі зрадливим хлопцем?
3. Яким був характер у Гриця?
4. Як можна було б, на твою думку, виправити характер Гриця?
5. Чи бувають у тебе відчуття, коли «щось у душі двоїться»? Якщо так, із чим це пов'язано?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Твій однокласник симпатизував одній дівчині, але вона не звертала на нього уваги. А тепер, коли почуття у хлопця вщухли, він почав цю дівчину цікавити. Як варто діяти кожному з них?
2. Ти дізнався, що твоя молода незаміжня сусідка зустрічається з одруженим чоловіком. Чи правильно вони чинять? Чому? Яку пораду можна дати молодій жінці? А одруженому чоловікові?
3. Чи схожа подружня зрада на зраду батьківщини? Чи є в Біблії слова про зраду батьківщини?

• Завдання 5. Робота в групах

Знайдіть у Старому Заповіті слова про перелюб за такими посиланнями: *Вих. 20:14; Повт. 5:18; Повт. 22:22–24; Числ. 5:11–31; Бут. 39:9; Мал. 3:5; Пр. 6:32–35; Єр. 3:8–9; 5:7–8; 9:1; 13:27; 23:10; Ос. 7:4.*

Знайдіть у Новому Заповіті слова про перелюб за такими посиланнями: *Мт. 5:32; Лк. 18:20; Рим. 13:9; 2:22; Мт. 5:27–28; 2 Петр. 2:14; Мр. 10:11–12; Рим. 7:2–3; Кор. 6:9,10; Євр. 13:4.*

Над чим змушують задуматись ці рядки зі Святого Письма? Кому і як ви порадите їх прочитати?

• Завдання 6. Індивідуальна робота

Уяви, що ти даєш клятву вірності людині, з якою вступаєш у шлюб. Запиши її. Які слова у такий момент ти хотів би почути від людини, яку кохаєш? Запиши свої бажання.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни, як ти розумієш вкладений у них зміст. Що вони значать для тебе?
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Поміркуй над своєю поведінкою: чи достатньо ти відданий і вірний людям, яких любиш і які люблять тебе?

• Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків

1. Дружбу та кохання не купиш за гроші.
2. Від любові до ненависті – один крок.
3. Дошлюбна чистота.
4. Моє ставлення до одностатевих шлюбів.

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Не потрібен і клад, коли в чоловіка з жінкою лад.
2. Два серця розуміються краще, ніж дві голови.
3. Не заглядайся на чужих жінок, бо свою загубиш.
4. Той сам себе губить, хто чужую жону любить.
5. Уся сім'я вмісті – так і душа на місці.
6. Де двоє – там рада, а де третій – там зрада.
7. Від Варки заблудив до Одарки.
8. Яку хто має, таку й обнімає.
9. Сім'я міцна – горе плаче!
10. Із добрим подружжям і горе розгорюєш.
11. Живуть між собою, як голубів пара.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Повноцінне життя в родині можливе тільки тоді, коли вся родина здорова духовно.
2. У шлюб треба вступати з почуттям любові, а не з досвідом зради.
3. Людина, яка дбає про чистоту серця та спокійну совість, ніколи не зраджуватиме.
4. Шлюб дається Богом, його потрібно берегти упродовж усього життя.
5. Жінок багато – дружина одна.
6. Знаю, в чому полягають гріхи проти Сьомої Божої Заповіді.
7. Буду виконувати Сьому Заповідь...
8. ...
9. ...

УРОК 19. ВІРНІСТЬ У ШЛЮБІ

• Біблійні вірші

«... Ревно від щирого серця любіть один одного» (1 Петр. 1:22)

«...і поведіться в любові, як і Христос полюбив вас...» (Еф. 5:2)

«Нову Заповідь Я вам даю: Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви!» (Ів. 13:34)

• Запам'ятай значення слів

Дружина – 1) одружена жінка стосовно свого чоловіка; 2) одружений чоловік стосовно своєї дружини (у другому значенні це слово вживається зазвичай у книжному й поетичному стилях. Те, що в Україні прийнято називати цим словом обох подружніх партнерів, підкреслює їхню рівноправність).

Подружжя – чоловік і жінка, що живуть у шлюбі.

Шлюб – офіційна реєстрація стосунків чоловіка та жінки у державній чи культовій інституції.

Настановні запитання:

1. Чи замислювався ти над своїм майбутнім сімейним життям?
2. Яким ти уявляєш свого подружнього партнера?
3. Якими Бог хоче бачити подружні стосунки молодої сім'ї?

• Завдання 1. Вступний текст

Визнач ризики ранніх та дошлюбних статевих стосунків

???Автор

Чи потрібні статеві стосунки до шлюбу?

У глибині душі кожна дівчина хоче, щоб чоловік, з яким вона житиме, захищав її, а не використовував. І дуже часто буває, що хлопець втрачає інтерес до дівчини, яка погодилася на статеві стосунки з ним. Багато хлопців кажуть, що не хотіли б вступити в шлюб із легкодоступною дівчиною. Звісно, така поведінка представників «сильної статі» дивує і навіть обурює дівчат. Ще б пак: учора симпатичний хлопець пропонував дружбу та любов, а сьогодні після інтимної близькості відвернувся та висміює. І такі випадки не поодинокі. Винні в цьому дівчата, які піддалися на вмовляння.

Підлітковий секс – заняття зовсім не таке привабливе, яким його презентують, зокрема, й різноманітних шоу. З позицій моралі, люди, які розпочинають статеве життя до шлюбу, втрачають цінні якості своєї душі, оскверняють себе. З фізіологічної точки зору це обтяжливо для організму, системи якого ще формуються. Сексуальне навантаження на несформований організм може негативно вплинути не тільки на дітородну функцію, але й на розвиток інших його систем. До того ж після сексу можна завагітніти, а випадки, коли вагітна школярка стає тягарем для своїх батьків і виявляється непотрібною суспільству загалом, не поодинокі. Та й ставлення обранця до дівчини після звістки про її вагітність може кардинально змінитись.

Крім того, підлітковий секс здатен зруйнувати стосунки молодої людини з Богом. Невже двоє людей, які люблять одне одного, будуть так ризикувати? Стримувати свої сексуальні бажання, не вступати у статеві стосунки до весілля – це означає мати мудрість і відчувати справжню любов до свого обранця, а

нестриманість свідчить про розпусту й розбещеність. І для дівчини, і для юнака особливо, стриманість є ознакою благополуччя й гарного виховання, а також благословення Господнього, чистої, непогрішної натури.

В українській традиції вірцевою дівчиною споконвіку вважалася та, що берегла цноту до шлюбу, не ризикуючи своєю репутацією. Якими є нинішні ідеальні образи хлопця й дівчини?

Одна із ознак відповідності цьому ідеалу – гармонійне поєднання загальнолюдських чеснот, які цінуються завжди: сили, мужності, інтелекту, життєвої активності, відповідальності, мудрості, ніжності, турботливості.

Для багатьох важливим критерієм у пошуках ідеалу є зовнішність людини. Але зміст цього критерію має полягати насамперед у наявності гарного смаку, умінні підібрати для себе одяг й аксесуари, знанні, як доглядати за собою. Охайність і чарівна посмішка – неодмінні атрибути зовнішньої привабливості.

Кожна дівчина оцінює хлопця, який їй подобається, як батька її майбутніх дітей. Тому вірець має вселяти впевненість і довіру. Але при цьому важливо усвідомлювати, що бездоганих людей не буває. Головне – любити й поважати партнера, а також удосконалювати свій характер, свою зовнішність, і свої душевні якості.

Запитання до вступного тексту:

1. Які риси притаманні ідеальним хлопцеві та дівчині? Якою є у цьому сенсі українська національна традиція?
2. Чого підсвідомо очікують від юнаків дівчата?
3. Чому хлопець після інтимних стосунків може відвернутися від дівчини?
4. Чому так багато дівчат піддається на вмовляння хлопців розпочати статеве життя до шлюбу?
5. Чим загрожує підлітковий секс? Обґрунтуй свою думку.

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач головну думку біблійного оповідання.

Рут 1:1–22

Вірна Рут

У часи, коли судді судили ізраїльський народ, настав голод. І пішов чоловік із Віфлеєму до Моаву з жінкою та двома синами. Чоловік звався Елімелех, а жінка його – Ноомі; сини його – Махлон і Кілійон. І прийшли вони на моавські поля, та й залишилися. І помер Елімелех, муж Ноомі, й залишилася вона та два їхні сини. І взяли вони собі за жінок моавітянок, ім'я одній – Орпа, а ім'я другій – Рут. І сиділи вони там близько десяти літ. І помирали й обоє синів, Махлон та Кілійон.

Залишилася Ноомі вдовою. І встала вона та невістки її, й вернулися з Моаву, бо почула Ноомі, що Господь дав хліба в Ізраїлі, щоб вернутися до Юдиного краю. Ноомі сказала до двох своїх невісток:

– Ідіть, верніться кожна до дому своєї матері. І нехай Господь зробить із вами милість, як ви зробили з померлими та зо мною. Нехай Господь дасть вам, і ви знайдете відпочинок кожна в домі свого мужа! – вона поцілувала їх, а вони заплакали й сказали до неї:

– Ні, з тобою ми вернемося до народу твого!

– Вертайтеся, дочки мої, чого ви підете зо мною? Ні, дочки мої, бо мені значно гірше, як вам, бо Господня рука знайшла мене.

Довго вмовляла своїх невісток Ноомі. І підняли вони голос, і заплакали ще. І поцілувала Орпа свою свекруху, а Рут пригорнулася до неї. Орпа попрощалася й пішла. Проте Рут ніяк не хотіла йти. І сказала до неї Ноомі:

– Ось зовиця твоя вернулася до народу свого та до богів своїх, вернися й ти за зовицею своєю!

А Рут відказала:

– Не силуй мене, щоб я покинула тебе, щоб я вернулася від тебе, бо куди підеш ти – туди піду й я, а де житимеш ти – там житиму й я. Народ твій буде – мій народ, а Бог твій – мій Бог. Де помреш ти – там помру й я, й там буду похована. Нехай Господь зробить мені так, і так нехай додасть, і тільки смерть розлучить мене з тобою.

І побачила Ноомі, що Рут настоює йти за нею, й перестала вмовляти її. І пішли вони вдвох до Віфлеєму. Коли вони входили у Віфлеєм, то багато людей упізнавали Ноомі й говорили: «Чи це Ноомі?» Проте ніяк не могли повірити, що Господь забрав усю сім'ю Ноомі до Себе, а її полишив удовою. Вернулася Ноомі з невісткою Рут до Віфлеєму на початку жнив ячменю.

Запитання до біблійного тексту:

1. Яке нещастя сталося з Ноомі?
2. Чому Ноомі вмовляла своїх невісток покинути її?
3. Чому Рут не захотіла розлучатися з Ноомі?
4. Чи важко тобі розлучатися з близькими людьми? Чому?
5. Що означає бути вірним?

• Завдання 3. Художній текст

Чим треба керуватися у виборі подружнього партнера?

Юлія Зельвінська

Він заміж кличе

(Притча)

Донька в піднесеному настрої ділилася з матір'ю радістю:

– Я закохалася. Він мене заміж кличе. Я згодна.

Мати спокійно та стримано промовила:

– Не квапся, донечко, спочатку треба пізнати людину.

Донька з любов'ю обняла матір і відповіла:

– А що тут пізнавати? Я щаслива, – посміхнулася вона.

Обличчя мами стало незвично серйозним.

– Щоб пізнати людину, треба з нею не один пуд солі з'їсти, а у вас поки що самий лише цукор. Адже ви зовсім недовго зустрічаєтесь! – сказала мама.

– Ну й що?! – дівчина ніяк не могла зрозуміти, чому мати не розділяє її почуттів.

– Донечко, не будь така нетерпляча. Не квапся робити вибір. Якщо це твоя доля, то вона нікуди від тебе не дінеться. А якщо ні, то навіщо тобі все життя потім страждати?

– Мамо, якщо чесно, то я боюся, що він передумає зі мною одружуватися. Він уже на мою подругу поглядає, – з тривогою в голосі сказала донька.

– Дурненька ти моя, він і після весілля на твоїх подруг дивитися буде. Одруження не змінює внутрішнього стану людини. Це тільки Богові під силу! Тому я кажу тобі: не поспішай, щоб не стати заручницею трагічної помилки.

– Що ж мені робити, мамо? Дуже боюся його прогавити. Мені так потрібна порада.

– Запроси свого обранця в церкву на недільну літургію. Помоліться разом, попросіть поради в Бога, – запропонувала мудра мати.

– Боюся, що йому там буде нудно...

– А з дружиною-християнкою йому не нудно буде? Він спокусився на твою зовнішню красу, а на внутрішню й не глянув...

– Так, мамо... Мені справді є про що подумати...

Запитання до художнього тексту:

1. Чим була викликана радість доньки? Що вона відчувала під час розмови з матір'ю?

2. Які настанови дала доньці мати, від чого і як застерегла?

3. Чи сподобався тобі метод перевірки майбутнього чоловіка? Чому?

4. Чи варто виходити заміж за першого, хто покличе? Чому?

5. Над чим задумався ти після опрацювання цієї притчі?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Друзі розповіли тобі про одного бізнесмена, який покинув дружину і двох дітей заради того, щоб одружитися з молодшою, бо це, мовляв, престижно – мати молоду гарненьку дружину. А що ти думаєш із цього приводу?

2. У європейських країнах надто раннім вважається шлюб у 20–25 років. В Україні ж одружуватися в 18–20 років – норма. А які твої міркування щодо шлюбного віку?

3. Твої знайомі сперечаються, чи варто одружуватися, якщо ти ще не закінчив навчання (у школі, університеті, на курсах)? Які думки і як відстоюватимеш ти? Яким аргументам друзів заперечуватимеш?

• Завдання 5. Робота в групах

Поділіться на дві групи: «Дівчата» й «Хлопці». Складіть описи ідеальної дівчини та ідеального хлопця. Обміняйтесь записами і з'ясуйте, як дівчатка уявляють ідеальну дівчину, а як – ідеального хлопця, а також – як хлопці уявляють ідеальну дівчину та ідеального хлопця. Обсудіть записи.

• Завдання 6. Робота в парах

Прочитай нижченаведені уривки. Напиши, які відчуття вони в тебе викликали. Обміняйтесь записами із сусідом за партою.

1. У будь-якому разі кожен із пари є морально відповідальним за міжособистісні стосунки. У шлюбі здійснюється ще й юридична відповідальність за людину, за дітей. Її якраз не хочуть брати на себе в цивільному шлюбі. Моральна відповідальність чоловіка в такому шлюбі розвинена в тій мірі, у якій він є совісною людиною. Якщо совісті у чоловіка немає, то й моральна відповідальність для нього – ніщо. А юридична

відповідальність підкріплена шлюбом. При розлученні в такому разі становище жінки є достатньо забезпеченим: чоловіка змусять платити аліменти на дітей або ділити квартиру.

2. Філософ Михайло Бахтін про таїнство вінчання: «Величезне значення у формуванні "однієї плоті" з двох різних половинок відіграє одне із семи християнських таїнств – таїнство вінчання. Найбільш глибинний сенс його полягає в присутності Самого Господа в момент з'єднання подружжя. Освячені Святим Духом, сповнені Божественної благодаті молодята починають шлях зрощування один з одним, перетворення один в одного. Якщо погано одній половині, інша це відчуває; зрада одного відбивається на стані іншого й т. д.».

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Опиши, якими ти хочеш бачити ідеальні стосунки у своїй майбутній сім'ї, взявши за епіграф такі слова Ф. Достоевського: «Любов – це означає бачити людину такою, якою її задумав Бог».

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Треба бути вірним у всьому людині, яка тебе любить і яку ти любиш.
2. Шлюб тримається на любові, розумінні, вірності, щирості, ..., ..., ...
3. Глибинний сенс таїнства вінчання полягає в присутності Господа в момент з'єднання подружжя.
4. Знаю, чим загрожує секс у підлітковому та юному віці.
5. Знаю, які ризики містять дошлюбні статеві стосунки.
6. Виховуватиму в собі якості, необхідні для створення щасливої сім'ї.
7. ...
8. ...

9. УРОК 20. ГРОМАДЯНСЬКИЙ ШЛЮБ

• Біблійні вірші

«А над усім тим зодягніться в любов, що вона – союз досконалости!»
(Кол. 3:14)

«Діточки, любімо не словом, ані язиком, але ділом та правдою!» (1 Ів. 3:18)

• Запам'ятай значення слів:

Співжиття – форма взаємин двох людей, коли вони живуть разом, не реєструючи шлюб ні в церкві, ні в органах реєстрації актів цивільного стану. Іноді співжиття помилково називають громадянським шлюб.

Шлюб громадянський, офіційний – зареєстрований в установі реєстрації актів цивільного стану (РАЦСі). Він гарантує забезпечення прав чоловіка та дружини державою. Іноді цим терміном називають співжиття двох людей.

Шлюб церковний – освячений Богом, оформлений із проведенням ритуальної церковної церемонії вінчання. Саме під час вінчання сім'я отримує Божу благодать.

Настановні запитання:

1. Чи схвалюється громадянський шлюб Богом?
2. Чи достатньо відданості та вірності одне одному, щоб щасливо жити в шлюбі?
3. Життя сім'ї складається з великого щастя чи з постійних клопотів і турбот? Обґрунтуйте свою думку.

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності співжиття та громадянського шлюбу

Протоієрей Ігор Гагарін

(за матеріалами онлайн-ресурсу:

<http://www.realove.ru/main/myth?id=118>)

Оманлива легкість «громадянського» шлюбу

Деякі люди не усвідомлюють, як державна реєстрація може вплинути на їхні взаємини. Зараз багато дівчат і юнаків не бажають укласти законний шлюб, бо так їм зручніше: мовляв, «цивільний шлюб» ні до чого не зобов'язує. Але для більшості жінок такі стосунки перетворюються на депресію. Взаємини і не розриваються, і не розвиваються. Звідси – стан постійної незадоволеності. Співжиття – не надто міцний союз. Головне питання – чому люди, особливо чоловіки, бояться офіційно зареєструвати сім'ю, тобто взяти на себе відповідальність? Невпевненість? Швидше – безвідповідальність!

Здебільшого чоловік не пропонує реєструвати стосунки через небажання брати на себе відповідальність за народження дітей. Ще більше його лякає перспектива дбати про дитину, утримувати її матеріально. Чоловік з егоїстичними прагненнями бере жінку для своїх утіх, яка в співжитті позбавлена всяких прав, їй спокійно можуть вказати на двері. Але простота таких взаємин – це ілюзія. За все доведеться розплачуватись не тільки поверховістю взаємин, недовірою та розчаруванням совісті...

Без реєстрації шлюбу жінка не може почувати себе повноцінно, незалежно й вільно і перед собою, і перед близькими, рідними, знайомими, знаючи, що вона цілком залежить від чоловіка. Це може тривати роками. Величезної шкоди таке співжиття батьків завдає дітям. Ще більше обмеженими є життєві перспективи дітей, які ростуть, не знаючи своїх батьків. Хлопчик може вирости інфантильним, безпомічним, розбещеним матір'ю. Дівчина без батька розгублюється на етапі вибору нареченого, тому що багато в чому батько дає зразок чоловічої поведінки, з якого донька формує свій ідеал.

Важливо зберігати любов, закріплювати її шлюбом, тому що тільки тоді виникає приналежність одне одному чоловіка й дружини. Виникає почуття відповідальності одне за одного й одне перед одним, за вірність, відданість своїм почуттям.

Якщо ж продовжувати співжиття, щось втрачається, розсіюється, починається пошук нових партнерів. Чи не відбувається заміна термінів у такому співжитті? Державна реєстрація шлюбу – це підміна церковної реєстрації, й саме вона називається громадянським шлюбом. Такий шлюб визнають і держава, й церква. Взаємини ж неодружених людей правильніше називати не цивільним шлюбом, а співжиттям. Якщо немає ніякої реєстрації, то чим тоді люди відрізняються від тих, хто займається банальним блудом?

Шлюб має бути союзом від Господа. Є відповідальність моральна, є юридична, а є відповідальність перед Богом. Але її дуже важко дотримуватись, якщо немає любові. Ні штамп у паспорті, ні обряд, ні навіть понадстарання дотримуватись даного чесного слова не забезпечать щасливого шлюбу, якщо любові немає.

Запитання завдання до вступного тексту:

1. Чому деякі люди не хочуть офіційно реєструвати свої стосунки?
2. Чим відрізняється церковний шлюб від громадянського та від співжиття?
3. Як тобі хотілось би жити з коханою людиною: у співжитті, в громадянському чи церковному шлюбі? Чому?
4. Чи правильно, на твою думку, чинить той, хто вибирає співжиття? Чому?

• Завдання 2. Біблійний текст

Сформулюй визначення любові за уривком із біблійного послання

1 Кор. 13:1–8

Любов довготерпить

Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любові не маю, – то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий! І коли маю дар пророкувати, й знаю всі таємниці й усе знання, й коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю – то я ніщо! І коли я роздам усі маєтки свої, й коли я віддам своє тіло на спалення, та любові не маю – то пожитку не матиму жодного!

Любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не

рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, все зносить, вірить у все, сподівається всього, все терпить! Ніколи любов не перестає! Хоч пророцтва й існують – та припиняється, хоч мови існують – замовкнуть, хоч існує знання – та скасується.

Запитання до біблійного тексту:

1. Милостиня, знання й пророкування – чи цінніші ці дари й плоди Святого Духа за любов?
2. Чи є користь від самопожертви без любові?
3. Які ознаки та риси любові називає апостол?
4. Чи багато людей здатні на таку любов?
5. Чи знаєш ти по-справжньому люблячих людей?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач найбільший недолік особистості із нижчеописаним синдромом

Зенон Вальдемар Дудек

Пітер Пен і вічна дівчинка

Сучасна людина – як заблудла овечка: кмітливість плутає з хитрістю, мудрість – із маніпулятивністю, справедливість – із насильством і бюрократією, почуття – з примхами, гордість – із гідністю, шляхетність – із пихою. Люди відваги, здорової дисципліни й чоловічої гордості та жіночої відданості нині в меншості. Вони «не пасують до епохи». Етос чоловіка як відповідального батька потребує нового синтезу, так само, як етос жінки – самовідданої матері.

Західна культура живе у міфі вічної молодості, який знецінює не тільки старість і смерть, але й фазу дорослості. Тому люди живуть – як діти, відмовляючись від прийняття обов'язків дорослих. Синдром Пітера Пена й вічних дівчаток набуває все більшого поширення у суспільному житті й культурі.

Він проявляється у тому, що дорослі люди затримуються на дитячій стадії розвитку. Вочевидь людина має соціальні навички, чітко орієнтується у світі, здатна спілкуватися, але при цьому розуміє його та свою роль у ньому як егоцентрист – як маленька дитина. Вона може знехтувати тим, що їй не подобається або не відповідає її потребам. Якщо робить помилки – вважає, що знайдеться хтось, хто їх виправить. Винен хтось інший: мама, тато, брат, дружина, Бог, держава. У скрутному становищі Пітер Пен та вічна дівчинка впевнені в доброму фіналі, як ніхто інший. У шлюбі на Пітера Пена не можна розраховувати, бо він не дбає ні про жінку, ні про дітей. Вічні дівчатка підносять значення свого тіла, сексуальності, розуму, креативності до рівня міфу, ідеалу, місії. Вірять у свою чудесність, красу й за будь-яку ціну намагаються залишитися молодими. Материнство вічної дівчинки – це гра в ляльку замість відповідальної підготовки дитини до подальшого життя.

Що більше така людина незріла, то більше вона шукатиме підтримки в алкоголі, наркотиках, самореалізації в азартних іграх, захоплюватиметься дивними релігіями, енергіями, ворожбитами, вбачаючи в гурі образ батька. Такі люди піддаються маніпуляціям реклами, вірять у все, що написано на упаковці.

Бути Пітером Пеном чи вічною дівчинкою – це не хвороба, а дитяча фаза розвитку. Вилікуватися від синдрому означає подорослішати, набути здатності відповідального й самостійного мислення, вчинків і поведінки, спілкування на партнерських принципах: скільки прав – стільки й обов'язків. Це внутрішня зміна, а не поверхове покращення, що виникає зі страху перед соромом, самотністю, карою, ув'язненням тощо.

Синдром вічної дівчинки в жінок трапляється рідше, ніж синдром Пітера Пена у чоловіків. Це пов'язано з фізіологічними передумовами. Переживаючи місячний цикл, виношуючи й народжуючи дитину, жінка мимоволі вчиться обмежень, покори. Хлопець же набуває досвіду в боротьбі, змаганні. А сучасна цивілізація «консервує» дитячий, ігровий стиль мислення як норму.

Запитання до художнього тексту:

1. На які помилкові уявлення про людські якості та життєві сентенції звертає увагу автор?
2. Як ти розумієш вислів: «Етос чоловіка як відповідального батька потребує нового синтезу, так само, як етос жінки – самовідданої матері»?
3. Які риси притаманні дорослому чоловікові із синдромом Пітера Пена?
4. Які риси притаманні вічній дівчинці в дорослому житті?
5. Яких ти знаєш літературних героїв та реальних людей з такими рисами?
6. Чи може бути щасливим сімейне життя з із чоловіком – Пітером Пеном або жінкою – вічною дівчинкою? Чому?
7. Яким чином людина з дитячим розумом може подорослішати?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Тебе зачепила позиція кіногероя, який уникає тривалих стосунків із дівчатами, бо вважаєш, що так бути не повинно. А твій товариш запевняє, що така модель поведінки нормальна. Як ти пояснюватимеш свою точку зору товаришеві? Що про це сказано в Біблії?

2. Нині багато людей вважають, що жити разом без офіційного оформлення стосунків – це модно. А як ти вважаєш?

3. Ти наводиш прихильникам «вільних стосунків» очевидні докази із життя, на що вони висловлюють заперечення. Наприклад, ти кажеш: «Коли народжується дитина, її потрібно зареєструвати». І чуєш у відповідь: «А навіщо матері папірець з іменем, хіба мати не запам'ятає без цього, як її дитину звати?» Як ти відстоюватимеш свою позицію і переконуватимеш людину у помилковості її думки? Наведи приклади інших ситуацій.

• Завдання 5. Робота в парах

Опишіть разом із сусідом за партою християнську модель сім'ї. Що Господь приготував для Своїх вірян, які дотримуються таких принципів?

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Напиши твір-мініатюру «Дорослість – це насамперед відповідальність».

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Шлюб має бути союзом від Господа.
2. Знаю, що в сімейному співжитті криється багато ризиків і для партнерів, і для дітей, які в них народяться.
3. Людина повинна брати на себе відповідальність за своє життя і життя людей, які від неї залежать.
4. Любов проявляється не у словах, а в поведінці, справах, ставленні.
5. Знаю, що означають слова «любов довготерпить».
6. ...
7. ...

УРОК 21. «НЕ КРАДИ» (ВИХ. 20:15)

• Біблійні вірші

«Хто крав, нехай більше не краде, а краще нехай працює та чинить руками своїми добро, щоб мати подати нужденному» (Еф. 4:28)

«...Ні злодії, ні користолюбці, ні п'яниці, ні **злоріки**, ні хижаки – Царства Божого не впадкують вони!» (1Кор. 6:10)

«А коли збідніє твій брат, а його рука неспроможною стане, то підтримаєш його, приходько він чи осілий, і житиме він із тобою. Не візьмеш від нього лихви та прибутку, і будеш боятися Бога свого, і житиме брат твій з тобою» (Лев. 25:35–36)

«Не будете чинити кривди в суді, у мірі, у вазі та в мірі рідини» (Лев. 19:35)

• Запам'ятай значення слів

Вандалізм – руйнування чужого майна.

Власність – майно людини, яким вона може вільно розпоряджатися.

Власність інтелектуальна – здобутки та ідеї людини, які є результатом її інтелектуальної праці, ніким не були заявлені раніше, сформульовані людиною за її життя та на які поширюється авторське право.

Власність матеріальна – рухоме та нерухоме майно, набуте людиною в процесі праці.

Власність приватна – та, на яку має природне право тільки одна особа, з огляду на її гідність, максимум – сім'я.

Грабунок – насильницьке відбирання чужого майна під загрозою побиття, каліцтва або смерті.

Затримка заробітної плати – різновид трудового шахрайства, який полягає в тому, що роботодавець не віддає найманому працівникові зароблені ним гроші або інші ресурси.

Крадіжка – потаємне привласнення чужого майна.

Лихва – вигода з надлишком, грошові позички під завищені відсотки.

Майно особисте – те, чого набула людина в результаті чесної праці.

Обман (див. Шахрайство) – маніпуляції, спрямовані на добровільне передання людиною свого майна шахраєві.

Плагіат – крадіжка інтелектуальної власності, таємне використання чужих ідей під своїм іменем, порушення авторського права.

Шахрайство трудове – маніпуляції, пов'язані з обманом працівників, яких наймають нібито для праці, а потім намагаються розірвати трудові відносини з ним із будь-якого приводу, не заплативши.

Настановні запитання:

1. Чому люди крадуть матеріальні цінності? Про що це свідчить?
2. Чи лише на щось матеріальне поширюється крадіжка? Які ще існують види крадіжки?
3. Що можна сказати про моральні риси злодія?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься сутності права людини на приватну власність

Право власності

Із волі Господньої людина стала царем природи. А щоб вона могла вільно та спокійно користуватися Божими дарами на Його славу та для свого добра, то на сторожі приватної власності Господь поставив Сьому й Десяту Заповіді. Від їх дотримання залежить добробут людей – особистий, родинний і суспільний. Власність – це виключно особисте право вільно розпоряджатися своїм майном. Приватна власність – природне право, закорінене в гідності людини як особи.

Церква навчає, що приватна власність базується на природному праві, що всі людські права випливають з природи людської особи, з її гідності. Природний закон – достатня запурука недоторканності приватної власності. Однак Господь Бог доцільно надав йому більшу силу, тому дав Сьому й Десяту Заповіді. Отже, приватна власність має подвійну запуруку: право природне й Закон Божий.

Приватна власність для людини важлива, корисна та необхідна, вона цінує її, береже, для неї працює, за потреби – боронить і важко з нею розлучається. Приватна власність необхідна також для забезпечення повноцінного життя родини. Без неї сім'я не в силі успішно виконувати відповідальні обов'язки та виховувати дітей. Власність буває матеріальна (у вигляді матеріальних благ) та інтелектуальна – у вигляді ідей та винаходів.

Право власності можна набути різними способами. Насамперед – чесною й кропіткою роботою. Працювати наказав сам Господь Бог Адамові під час вигнання з раю. Власність набуваємо або збільшуємо через купівельні угоди (рухоме чи нерухоме майно). Право власності переходить також у спадок або шляхом дарування. Його охороняє держава, яка є не надвласником усього майна, а сторожем й охоронцем приватної власності людей. Не тільки народ має обов'язки щодо держави, але й вона має важливі обов'язки щодо своїх громадян. Отже, держава, щоб їх виконувати, накладає різні податки та використовує їх для добра населення: споруджує школи, шпиталі, інтернати, будинки пристарілих, дороги, мости, дбає про страхування життя, здоров'я тощо. У деяких випадках вона може викупляти приватну власність у громадян за відповідну винагороду.

Запитання до вступного тексту:

1. На чому базується приватна власність?
2. Що таке право власності?
3. Як людина може його набути?
4. Чому, на твою думку, право власності забезпечується природою, Бог і державою?
5. Що є першим й основним джерелом власності? Чому?

• Завдання 2. Біблійний текст

Чи можна вкрати благословення?

Бут. 27:1–46

Витончений обман Якова

Ісав був братом-близнюком Якова, проте народився раніше від нього на кілька хвилин, і тому вважався перворідним. За правом первородства він спадкував кращі стада й землі. А вже молодший син підбирав те, що залишилося після старшого.

Така ситуація не влаштовувала Якова, бо він планував отримати все найкраще з батьківського спадку. Для цього треба було тільки обманути батька – видати себе за Ісава й забрати батьківське благословення. Яків знав, що його батько на старості літ почав недобачати. Відомо, що незрячу людину набагато легше обманути, аніж зрячу.

І задумав Ісак поблагословити Ісава, щоб він вступив у своє право первородства. Для того покликав до себе сина й попросив, щоб той уполював дичини та зготував її, а після ввечері мав учинити благословення для сина. А Яків це все почув.

Поки Ісав ганявся за мисливською здобиччю, Яків заколов двох козенят зі своєї отари, зготував і приніс батькові, щоб той поїв. Крім того, Яків одягнув одягу свого брата Ісава та обтулив своє тіло шкурами козенят, щоб батько не впізнав, бо його брат мав волохате тіло, а Яків же мав гладеньке. Скінчивши свої приготування, Яків показався на очі батькові.

Ісак довго перевіряв Якова: певне, підозрював якийсь обман: «Підійди-но, і нехай я обмацаю тебе, сину мій, чи ти це син мій Ісав, чи ні». І підійшов Яків до Ісака, батька свого. А той обмацав його та й сказав: «Голос – голос Яковів, а руки – руки Ісавові». І не впізнав батько його, бо були руки Якова, як руки Ісава, волохаті, й поблагословив його. І промовив до нього Ісак, його батько: «Підійди ж, і поцілуй мене, сину мій!» І він підійшов, і поцілував його. А той понюхав запах убрання його, й поблагословив його, кажучи: «Дивися, запах сина мого, немов запах поля, що його Господь благословив! І хай Бог тобі дасть із роси Неба, й із ситости землі, й збіжжя багато, й вина молодого! Нехай тобі служать народи, й народи нехай тобі кланяються! Будь паном для братів своїх, і нехай тобі кланяються сини матері твоєї. Хто тебе проклинає – проклятий, а хто поблагословить тебе – благословенний!»

І сталося, як закінчив Ісак благословляти Якова, й тільки-но вийшов Яків від Ісака, батька свого, аж Ісав, його брат, прийшов із полювання... Він також приготував наїдок смачний, і приніс батьку. Ісав сказав до батька: «Нехай устане мій батько, й хай їсть зі здобичі мисливської сина свого, щоб душа твоя благословила мене!» Й озвався до нього Ісак: «Хто ти?» А той відказав: «Я син твій, твій перворідний Ісав». Й Ісак затремтів тремтінням аж надто великим, та й сказав: «Хто ж тоді той, що мисливську здобич зловив, і до мене приніс, а я попоїв від усього, поки прийшов ти, й я поблагословив його? І він буде благословенний!» Як Ісав почув слова батька свого, то закричав криком сильним та вельми гірким: «Поблагослови також мене, батьку мій!» А той відказав: «Обманом прийшов був твій брат, та й забрав благословення твоє!» Й Ісак, батько його, промовив до нього: «Ото буде садиба твоя без ситости землі, й без роси небесної згори. І зо свого меча будеш жити, й будеш служити ти брату своєму. Та коли постарієшся, то зламаєш ярмо його з шиї своєї...»

І зненавидів Ісав Якова через украдене в батька благословення. Він вихвалявся перед слугами, що вб'є Якова після смерті батька. Проте мати Ребека вчасно відправила Якова до свого брата Лавана в долину Харану, де

Яків пробув близько 25 років, ховаючись від гніву Ісава. Лаван, дядько Якова, був людиною непростою та своєрідною, й усе намагався, щоб Яків йому працював задарма. Так Яків на власному досвіді переконався, що зайві хитрощі завдають багато клопоту, й дуже сумував за домом.

Запитання до біблійного тексту:

1. Як вдалося Якову отримати батькове благословення, що призначалось його старшому братові? Чому Яків так поступив?
2. Чи змирився Ісав зі своєю участю?
3. Якими були наслідки обману для Якова?
4. Чому люди вдаються до обману?
5. А ти обманюєш? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

О. Юліан Катрій

Гріхи проти чужої власності

Люди часто допускають гріхи проти своєї та чужої власності. Вони полягають у порушенні Восьмої Заповіді «Не кради» та Десятої – «Не заздри». Які ж гріхи проти цих Заповідей найпоширеніші?

Що таке крадіжка? Це таємне відбирання чужого добра проти волі власника. Нині це поширений гріх, бо чуже добро не одне око манить. Господь застерігає, що гріх крадіжки – перешкода до неба. У США він щорічно завдає шкоди на суму 25 млрд доларів. Окреме місце посідає викрадення автомобілів. Кожних 36 секунд в Америці крадуть одне авто, за рік – близько одного мільярда автомобілів.

Грабунок – це насильне відбирання чужого добра зі зброєю в руках під загрозою побиття, каліцтва, навіть смерті. Часописи постійно подають інформацію про напади вдень і вночі на невинних людей на вулицях міст. Кожних дві хвилини у світі скоюється злочинний напад.

Лихва буває тоді, коли хтось тому, хто у великій біді, позичає гроші за дуже високі, невідповідні відсотки. Святе Письмо Старого Заповіту забороняє позичати гроші на лихву. В книзі «Вихід» читаємо: «Коли позичиш гроші комусь із мого народу, вбогому, що при тобі, то не станеш для нього лихварем» (22:24). Також апостол Іван у своєму «Об'явленні» зазначає, що лихварі (серед інших несправедливих людей) Царства Божого не впадкують.

Ще одним злочином проти майна є вандалізм – бездумне руйнування людського майна, й не тільки на кладовищах, як прийнято вважати, а й будинків, обійсть. Згадки про вандалізм є в історичних книжках Романа Іваничука, де описано поведінку працівників КДБ та «червоних агітаторів», які насаджували комунізм на території України. В Америці це часті злочини підлітків.

Обман і шахрайство – це маніпуляції, спрямовані на те, щоб людина добровільно віддала своє майно шахраєві, сподіваючись на вигоду для себе. Так, непоодинокими є «зняття порчі» циганами, які за це беруть із людини гроші та коштовності. Існують і фінансові піраміди, які з настанням комп'ютерної ери успішно перекочували в інтернет. Під час купівлі товарів у мережі можна надіслати гроші, а речей так і не дочекатися. Різними

маніпуляціями займаються також фірми, які нібито беруть людей на роботу: Потенційному працівникові заявляють, що він повинен пройти випробувальний термін: попрацювати півмісяця – місяць безкоштовно. Потім його звільняють і беруть іншого «потенційного».

Частим видом трудового шахрайства є затримка заробітної плати – основного ресурсу, який стимулює найманого працівника трудитися чесно, заробляючи собі засоби для існування. Для роботодавців така затримка вигідна, тому що дає змогу розпоряджатися великими коштами. А ще в книзі «Левит» про це написано: «Не затримуй у себе наймитової платні до ранку» (19:13).

Проти інтелектуальної власності тяжким гріхом є плагіат – переписування чужих ідей і подання їх під власним іменем.

Запитання до художнього тексту:

1. Які гріхи скоюють люди проти чужого майна?
2. У чому полягає складність виявлення шахрайства?
3. Що переживає людина, стосовно якої скоєно грабунок, шахрайство, маніпуляцію, інші несправедливі дії, пов'язані з її власністю? Наведи приклади з літератури, життя відомих людей, твоїх знайомих, близьких, свого власного.
4. Яку позицію щодо різних способів маніпуляції з майном людини викладено в Біблії?
5. Що тягне за собою зловживання чужим майном?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання

1. Повертаючись ввечері з товаришем із ковзанки, ви помітили в автобусі на сидінні книжку та гаманець. Товариш запропонував забрати знайдені речі собі. Якою буде твоя відповідь? Як в такому разі треба діяти згідно з Біблією?

2. Фермер із сином крадуть на чужому полі кукурудзу. Батько наказує синові тримати мішок, а сам насипає кукурудзу, увесь час озираючись, чи хтось не йде. Нарешті син каже: «Тату, ви забули ще в одне місце подивитися». «А куди, сину?» – запитує батько. Й у відповідь чує: «На небо, чи Бог вас не бачить». Засоромлений батько пішов додому й відтоді більше не крав.

Чому батько дозволяв собі чинити гріх і призводив сина до гріха? Чому після синових слів одразу перестав красти? Як ти пояснив би людині, яка дозволяє собі чинити такий гріх, що Бог охороняє чужу власність?

3. Святий Іван Злотоустий каже: «Велике діло – милостиня. Полюбім її, вона не має нічого собі рівного. Вона може змити гріхи й охоронити від засуду. Ти мовчиш – а вона стоїть і тебе охороняє. Як ти мовчиш, тисячі уст дякують за тебе».

Чи ти потрібно давати милостиню? Чому?

• Завдання 5. Робота в групах

Знайдіть у Біблії приклади витонченого обману (крім історії, вміщеної в підручнику). Сформулюйте коротко (кількома словами) їхню суть і зазначте в дужках, з якої книги кожна зі знайдених вами історій.

• Завдання 6. Робота в парах

Заповни таблицю.

Завдання уроку	Головна думка	Питання, які виникли при опрацюванні
Біблійні вірші		
Вступний текст		
Біблійний текст		
Художній текст		

Проаналізуйте свої записи із сусідом за партою.

• **Дізнайся більше, а саме...**

... як подано Восьму Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не кради!» (Біблія в перекладі професора Івана Огієнка)
- ✓ «Не кради» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Не укради» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Не воруй» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Не кради» («Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського у перекладі українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Чим небезпечний хабар?
2. Що таке плагіат?
3. Сьогодення й корупція.
4. Обікрати можна людину, обікрати можна й народ.
5. Сплата податків – обов'язок громадянина.
6. Краденим добром багатий не будеш.

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. На чужі пожитки беруть заavidки.
2. Хто за чуже хапається, свого позбувається.
3. Злодієва дорога далека від Бога.
4. Із нечесної справи добра не буде.
5. Злодій і вночі добре бачить, але боїться всякої тіні.
6. Краще своє старе, як чуже нове.
7. Чуже завжди смачніше.
8. Краденим добром не збагатієш.
9. Того шукав, що не поклав.
10. Хто вміє красти, той вміє й набрехати.
11. Випадково моя рука у вашу кишеню потрапила.
12. У нас такі ночували, що сокиру вкрали.
13. Не гостри зуби на чуже.

14. Не бери чужого нічого – не будеш боятись нікого.
15. Працювати не соромно – соромно красти.
16. Зароблена гривня душу гріє, а вкрадена – спопеляє.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Напиши твір-роздум на тему: «Яке майно є найціннішим?»

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Злодій повинен бути покараний.
2. Знаю, в чому полягають гріхи проти Восьмої Божої Заповіді.
3. Буду виконувати Восьму Заповідь.
4. До чужої власності треба бути так само бережним, як до своєї.
5. Чужа власність – недоторканна.
6. ...
7. ...

УРОК 22. КРАДІЖКА: МОЖЛИВІСТЬ ВІДШКОДУВАННЯ

• Біблійні вірші

«Не кради!» (Вих. 20:15)

«І як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть їм і ви» (Лк. 6:31)

• Запам'ятай значення слова

Реституція – повернення або відшкодування незаконно набутої чужої власності. Обов'язок реституції ґрунтується на природному праві, Божих і цивільних законах.

Настановне запитання

Чи можна відшкодувати крадіжку? Якщо так, то чином?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності реституції.

Отець Юліан Кампій

Обов'язок реституції – відшкодування

Що таке реституція? Гріхи проти Восьмої та Десятої Божих Заповідей накладають на винуватця особливі зобов'язання, а саме: вимагають реституції, тобто повернення незаконно набутої чужої власності. Її обов'язок ґрунтується на природному праві, Божих і цивільних законах. Іншими словами, будь-яка незаконно набута чужа власність ніколи не перестає бути майном попереднього господаря і мусить бути повернена, а заподіяна комусь кривда – виправлена. Церква вчить, що людина, яка не має наміру віддати чуже добро або компенсувати завдану шкоду, не матиме від Бога прощення гріхів. Несправедливо набуту річ треба повернути власникові, а якщо він помер – його спадкоємцям. Якщо нема нікого з родини, то її треба віддати вбогим або на добротність.

Євангеліє подає чудовий приклад того, як виконувати обов'язок реституції. Гостина Ісуса Христа так подіяла на сумління знаного митаря Закхея, що він сам вирішив вчинити реституцію: «А Закхей устав і до Господа промовив: «Господи, ось половину майна свого даю вбогим, а коли чимсь когось і покривдив, поверну вчетверо». Ісус похвалив його, кажучи: «Сьогодні на цей дім зійшло спасіння» (Лк. 19:8).

Як робити реституцію, щоб не наразити себе на сором і втрату честі? Відшкодування не має на меті знеславити того, хто кається, воно спрямоване на те, щоб виправити заподіяну шкоду чи кривду. Тому реституцію можна зробити і таємно – через пошту або через довірених осіб. Гріхами проти Восьмої та Десятої Божих Заповідей ми не тільки ображаємо Господа й обтяжуємо власне сумління, але й беремо на себе обов'язок реституції. І доки шкоду чи кривду не буде виправлено, постійно матимемо докори сумління.

У чому полягає користь від реституції? Завдяки їй з душі людини знімається важкий тягар провини, дається можливість відновити спілкування з Богом та повторного набуття частки у Вічному Житті. Важливо не тільки компенсувати шкоду, заподіяну майну або репутації іншої людини й отримати

від неї прощення, але й очистити свою совість перед Богом, щоб надалі духовно зростати.

Запитання до вступного тексту:

1. З дотриманням яких законів пов'язаний обов'язок реституції?
2. Чи переходить украдене майно злодієві?
3. Як потрібно відшкодувати вкрадене?
4. Чому потрібно не просто повернути, а компенсувати вкрадену власність?
5. Запропонуй способи реституції, які можна застосувати у твоєму оточенні.

• Завдання 2. Біблійний текст

У чому ще, окрім братовбивства, полягав гріх Каїна?

Бут. 4:14–24

Відшкодування Каїновим нащадкам

І сказав Каїн до Господа: «Більший мій гріх, аніж можна знести. Ось Ти виганяєш сьогодні мене з цієї землі, і я буду ховатися від лиця Твого. І я стану мандрівником та заволокою на землі, й кожен, хто стріне мене, той уб'є мене!»

І промовив до нього Господь: «Через те кожен, хто вб'є Каїна, семикратно буде пімщений». І вмістив Господь знака на Каїні, щоб не вбив його кожен, хто стріне його. І вийшов Каїн з-перед лиця Господнього, й осів у країні Нод, на схід від Едену.

І Каїн пізнав свою жінку, й стала вона вагітна, й уродила Еноха. І збудував він місто, й назвав ім'я тому містові, як ім'я свого сина: Енох. І народився в Еноха Ірад, а Ірад породив Малелеїла, а Малелеїл породив Метушаїла, а Метушаїл породив Ламеха. І взяв собі Ламех дві жінки, ім'я одній – Ада, а ймення другій – Цілла. І породила Ада Явала, – він був батьком тих, що сидять по наметах і мають череду. А ймення брата його Ювал, – він був батьком усім, хто держить у руках гусли й сопілку. А Цілла також породила Тувалкаїна, що кував усіляку мідь та залізо. А сестра Тувалкаїнова – Ноема.

І промовив Ламех до жінок своїх: «Адо й Цілло, послухайте ви мого голосу, жони Ламехові, почуйте ви слова мого! Бо якби я мужа забив за уразу свою, а дитину за рану свою, й як буде всемеро пімщений Каїн, то Ламех у сімдесятеро й семеро!»

Запитання до біблійного тексту:

1. Що було вкрадено Каїном у його нащадків?
2. Чому Бог дав Каїнові знака? Про що він свідчив?
3. Яку клятву виголосив Ламех, нащадок Каїна?
4. Чи можна розцінювати клятву Ламеха достатньою для вигнанців?
5. Чи є клятва Ламеха відшкодуванням від Бога, щоб чужинці не заподіяли кривди нащадкам Каїна?

• Завдання 3. Художній текст

Відстеж зміни в душевному стані розбійника і поясни їх причини.

Велику силу мають сльози покаєння

Колись давно жив на світі один розбійник. Маючи жорстоке серце й лиху вдачу, він убивав, кривдив, грабував без найменшої уяви про милосердя. Якось прийшов він до багатого, але дуже богочестивого чоловіка. Бажаючи обікрати його, розбійник прикинувся бідним смиренним подорожнім. Господар прийняв його по-християнськи: нагодував, напоїв, запросив на нічліг і навіть постелив йому у своїй кімнаті. А сам, запаливши свічку біля ікони Божої Матері, де сам завжди молився, пішов спати в іншу.

Лик Діви Марії, осяяний полум'ям, привернув увагу розбійника. Він пригадав рідну матір, дитинство, яким щасливим був колись. І подумав, яким він став тепер. Ненька рано померла, а тут біля розбійника була інша Мати, Мати Божа, яка дивилася йому в душу. І сталося диво – у нього пробудилася совість. Розбійник упав перед іконою на коліна й почав щиро молитися, він каявся у своїх гріхах, гірко ридав, утираючи хустинкою сльози.

У той час господар будинку довго роздумував про свого гостя, й не міг заснути. Під ранок він задрімав, і йому наснився дивний сон. Він побачив душу розбійника, яка стояла перед терезами. Чорні ангели поклали на одну шальку всі його гріхи: вбивства, насильства, грабунки, вкрадене золото й срібло. Душа стоїть і тремтить зі страху. З іншого боку стоять добрі ангели, але нічого не можуть вдіяти. Вони поклали на свою шальку одну монету, яку розбійник кинув колись жебракові. Чорні ангели радіють, а білі сумують і плачуть. Їм шкода нещасної душі, але допомогти їй не можуть, бо немає добрих справ. Розбійник не зробив нічого доброго, що могло б свідчити на його користь. Але раптом один з ангелів ніби пригадав щось і швидко полетів на землю. Невдовзі повернувся з мокрою від сліз хустинкою та поклав її на вагу. І сталося диво – вона переважила шальку з гріхами...

Господар прокинувся від цього дивного сну. Надворі світало. Наляканий він пішов у кімнату, де ночував гість. Перед іконою Божої Матері догорала свічка. Розбійник лежав перед іконою зі складеними на грудях руками. Він уже не дихав, а на грудях лежала мокра від сліз хустинка.

Запитання завдання до біблійного тексту:

1. Що спонукало розбійника до каяття?
2. Чому господареві будинку наснився дивний сон?
3. Яку силу мають сльози покаєння?
4. За яких умов, на твою думку, навіть великому грішникові можуть відчинити двері до Царства Божого?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Проаналізуй і зроби висновки

1. Чи можна трактувати Заповідь Божу «Не кради» як «повеління не брати щось, що тобі не належить, без дозволу особи-власника цієї речі». Чи вважатиметься крадіжкою поступок, коли ти візьмеш річ, покористуєшся нею, а потім повернеш власнику?

2. Проаналізуй приклад реституції: «...газети подали інформацію, що один чоловік у Західній Німеччині отримав з Америки бандероль з годинником, який у нього забрав під час війни американський комендант табору полонених. Мабуть, совість не давала чоловікові спокою, тому він вирішив надіслати годинник власникові й попросити в нього прощення за колись заподіяну кривду» (Ю. Катрій). Які ще ти можеш навести приклади реституції?

3. Про американського президента Авраама Лінкольна розповідають таку легенду. У молоді роки він деякий час працював помічником у крамниці. Одного разу прийшла жінка, купила дещо, й Авраам Лінкольн виписав їй чек на 2 долари та 25 центів. Після того, як вона вийшла, побачив, що помилився, взявши на 25 центів більше. Наприкінці робочого дня він пішов до тієї жінки, й повернув гроші, попросив вибачення за свою помилку та з чистою совістю повернувся додому.

Чому Авраам Лінкольн так учинив? Чи можна мимовільну помилку вважати крадіжкою?

• Завдання 5. Робота в групах

Поділіться на групи і дайте вичерпні відповіді на запитання:

1. Як плагіатор може відшкодувати присвоєну працю?
2. Кому повертати вкрадену річ, якщо її власник помер?
3. У чому полягає суть подавання милостині? Як змінювалась ситуація з милостинню упродовж століть?

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Які різновиди крадіжки є найгіршими з погляду Біблії та з погляду суспільства. Як їх можна компенсувати? Напиши тези для виступу з цієї проблеми.

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Будь-яку несправедливо набуту річ треба обов'язково повернути власникові, а якщо він помер – його спадкоємцям. А якщо нема нікого з родини, то її треба віддати вбогим або на добротинність.
2. Завдяки реституції з душі людини знімається тягар провини та дається можливість відновити спілкування з Богом.
3. Щоб духовно зростати, совість людини має бути чистою перед Богом.
4. Каяттям можна заслужити прощення.
5. ...
6. ...
7. ...

УРОК 23. НАКЛЕП І КРИВОПРИСЯГА

• Біблійні вірші

«Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!» (Вих. 20:16)

«І не будете присягати Моїм Іменем на неправду, бо зневажиш Ім'я Бога свого. Я – Господь!» (Лев. 19:12)

«Не клянися неправдиво, але виконуй клятви свої перед Господом. А Я вам кажу не клястися зовсім: ані небом, бо воно престол Божий; ні землею, бо підніжок для ніг Його це; ані Єрусалимом, бо він місто Царя Великого; не клянись головою своєю, бо навіть однієї волосинки ти не можеш учинити білою чи чорною» (Мт. 5:33–36)

• Запам'ятай значення слів

Ім'я добре – стан людини, який свідчить про її суспільну повагу та високу гідність.

Клятва – обітниця, обов'язкова для виконання.

Кривоприсяга – підтвердження під присягою чийось вигадок і брехні, що має тяжкі духовні та юридичні наслідки.

Критика – аналіз, оцінка, зауваження щодо виконаної роботи, поведінки, тощо. Може бути справедливою та несправедливою, публічною та приватною.

Лицемірство – манера поведінки, коли одна людина переконує іншу в своїх дружніх почуттях, випитує сокровенне, а позаочі поливає її брудом.

Наклеп – відверто брехливі факти про ту чи ту людину, поширювані з метою очорнити її репутацію.

Обмова – поширення неправдивої або частково правдивої інформації про людину, що завдає шкоди її репутації.

Осуд – реакція суспільства на негідні вчинки людини.

Підозра – почуття недовіри, яке виникає в людини на підставі думок про нечесні наміри інших людей щодо будь-чого.

Присяга – обітниця вірності, яку дають державі.

Слово честі – обітниця, обов'язкова для виконання присяга честю, порушення якої вважається втратою честі.

Настановне запитання:

Яку ціль переслідує той, хто когось обмовляє?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності доброго імені.

Валентина Зоринська

Бережімо своє добре ймення

Кожна людина хоче, щоб про неї говорили тільки хороше, намагається зберегти своє добре ім'я, яке означає позитивний імідж, гарну репутацію в суспільстві, але не в кожного і не завжди так виходить.

Від чого залежить авторитет? Від того, наскільки людина чесна, справедлива, добра, любляча, безкорислива та готова допомогти ближньому. Сила авторитетної людини полягає і в тому, що вона завжди виконує свої обіцянки. За великим рахунком, більшість людей має добру репутацію.

Часто друзі хочуть узяти з нас обіцянку, що в певній ситуації ми будемо діяти на їхню користь. Існують і більш серйозні форми обіцянки – присяга й клятва. Іноді людину спокушають присягтися, поклястися чимсь, що для неї справді дороге, рідне – така присяга вважається гріхом. Адже Ісус Христос заборонив це: «Не клянїться й волоссям своїм, бо жоден із нас не може вчинити своєї волосини ані чорною, ані білою». Так що досить і простої обіцянки, яка називається «словом честі». Чи можна порушити клятву, присягу, обіцянку? Якщо ми зобов'язуємося й не виконуємо – це обман. Тому в народі кажуть: не давши слова – кріпись, а давши – держись.

До свідомих дій, які можуть завдати репутації порядної людини непоправної шкоди, належать обмова, наклеп і кривоприсяга. Якщо обмова й наклеп – це розповіді про справжні чи вигадані погані вчинки іншої людини, то кривоприсяга – це брехня в суді під присягою з метою засудити іншого.

Чи правильно чинять особи, які свідомо завдають шкоди репутації добрих і праведних людей? Звісно, ні. Тоді чому вони так роблять? Це залежить і від манери поведінки, і від способів спілкування, проявляється і в словах, і в діях. Часто люди, які полюбляють словами спотворювати репутацію інших, багато разів застосовують проти ближніх один і той самий прийом. Такі індивіди позбавляють знеславлювану особистість її чеснот, принижують її перед іншими й за рахунок цього відчують власну значущість, неначе виростають у своїх очах. Бог може й таких «заблудлих овечок» у будь-яку хвилину обдарувати чеснотами – після того, як вони покаються та попросять пробачення в людей, яким бездумно завдали шкоди.

Неважко помітити, що люди, які постійно критикують інших і вигадують про них щось неймовірне, не мають доброї репутації в суспільстві. Більше того, до них ставляться з підозрою, їх стороняться, боячись потрапити їм «на язик». Вийти з такої ситуації нелегко, але можливо. Навіть якщо ми пам'ятаємо про власні вчинки, які псували репутацію інших людей, навіть якщо впізнаємо в описаних прикладах свою манеру поведінки – це не кінець життя. Потрібно покаятися Богу в цих гріхах і надалі уникати такої поведінки. Справжня спокута характерна тим, що людина знаходить того, кого образила, й вибачається перед ним. Так і треба чинити для уникнення подальшого життя в гріху. І пам'ятати, що Бог на нашому боці, тому ми зобов'язані виправити заподіяну кривду.

Запитання до вступного тексту:

1. Що таке обмова, наклеп, кривоприсяга? Наведи приклади.
2. Що таке манера поведінки? Яка манера поведінки пов'язана зі шкодою для чийої репутації?
3. Як можна виправити шкоду, завдану репутації ближніх?
4. Що Ісус Христос каже про обмовників і наклепників?
5. Чи траплялося тобі давати обіцянку й не виконувати її? Що перешкоджало? Поділися досвідом.

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач принципи, якими керувалися у житті кожен із персонажів оповідання.

1 Царів 21:1–19

Кривоприсяга

У їзреелянина Навота, що в Їзреелі, був виноградник при палаті самарійського царя Ахава. Ахав просив Навота: «Дай мені свого виноградника, й він буде мені за яринного города, бо він близький до мого дому. А я дам тобі замість нього виноградника ліпшого від нього. Якщо це добре в очах твоїх, я дам тобі срібла, ціну його». Навот відповів Ахаву: «Заборонено мені Господом, щоб я дав тобі спадщину моїх батьків».

Ахав пішов додому гнівний, незадоволений, навіть не вечеряв. До нього прийшла жінка Єзавель і почала розпитувати, що трапилося. Ахав пояснив. Єзавель пообіцяла Ахавові, що сама дасть йому виноградника Навота. Єзавель понаписувала листи від імені Ахава й порозсилала ті листи до старших та до вельможних міста, що сиділи з Навотом. Вона понаписувала: «Оголосіть піст і посадіть Навота на чолі народу. І посадіть двох негідних людей навпроти нього, нехай свідчать на нього, кажучи: Ти зневажив Бога й царя. І виведіть його, й вкаменуйте його, й нехай він помер».

Мужі його міста, старші та вельможні, зробили так. Оголосили піст, і посадили Навота на чолі народу. І прийшли два чоловіки негідні, й сіли навпроти нього, й свідчили на нього перед народом, говорячи: «Навот зневажив Бога й царя!» І вивели його за місто, й убили камінням, і він помер... І послали вони до Єзавелі, говорячи: «Навот укаменований і помер».

Як почула Єзавель, що Навот укаменований і помер, то сказала до Ахава: «Устань, посадь виноградника їзреелянина Навота, що відмовив дати його тобі за срібло, бо Навот не живий, а помер». І як почув Ахав, що Навот помер, то устав, щоб посісти виноградника їзреелянина Навота. Згодом пророк Ілля викрив Навота, що свідчить про те, що все таємне рано чи пізно стає явним.

Запитання до біблійного тексту:

1. Чи міг Навот продати виноградник Ахаву? Чому?
2. Як Єзавель домоглася виконання свого підступного рішення?
3. Якою є міра вини кожного учасника змови та кривоприсяги.
4. Чи стаються подібні історії в нашому житті?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач прояви почуттів кожного із персонажів притчі.

???Автор

Яким повинен бути лікар?

(Притча)

Дзвонить телефон лікаря-хірурга. Він бере слухавку:

– Так, слухаю вас.

– Будь ласка, терміново приїжджайте, тут хлопець при смерті, терміново потрібна операція! – повідомили з лікарні.

– Я вже їду! – відповів лікар.

Хірург відразу сів у машину й за кілька хвилин примчав до лікарні. У коридорі його зустрів сердитий батько хворого хлопця:

– Чому ви спізнюєтеся? Мій син помирає! Якби це був ваш син, ви б теж не поспішали?

Хірург, сумно посміхнувшись, відповів:

– Як тільки я дізнався про вашого сина, так відразу і приїхав.

Лікар пішов до операційної. Втручання було важким і довгим. Закінчивши свою роботу, він вийшов у коридор і, нічого не сказавши батькові прооперованого хлопця, пройшов повз нього. Потім вийшов асистент і підійшов до чоловіка:

– Ваш син житиме.

Батько зрадів, але, не подякувавши, виголосив асистентові своє обурення:

– Який же паршивець цей лікар... Вийшов і навіть не сказав, як пройшла операція.

На це асистент хірурга тихо промовив:

– Його син три дні тому потрапив в автокатастрофу й загинув на місці. Сьогодні похорон. Цей лікар – чудова людина. Він відлучився з похорону свого сина, щоб урятувати вашого.

Батько хворого хлопця не мав що сказати, тільки розвів руками. Бо зрозумів, що не треба судити людей, керуючись своєю думкою про них, нічим не підтвердженою.

Запитання до художнього тексту:

1. Чому хірург погодився зробити операцію але не підійшов до батька прооперованого хлопця, щоб заспокоїти його?
2. Що обурило батька хворого хлопця?
4. Яким був лікар насправді?
5. Чи залишилась збереженою репутація лікаря?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Ви з подругою говорите про своїх близьких. У вашу розмову втручається незнайома дівчина і зауважує, що обмовляти людей негарно. Чи має вона рацію? Що ти їй відповіси?

2. У пресі опублікували статтю про кривоприсягу, внаслідок якої постраждали невинні люди, зокрема, у них було відібрано майно. Як можна відновити справедливість у такому випадку?

Завдання 5. Робота в групах

Поміркуйте, як можна:

- а) заслужити добре ім'я;
- б) відновити свою репутацію, зруйновану самотійно;
- в) відновити свою репутацію, зруйновану іншими людьми;
- г) якими діями та словами можна нашкодити репутації людини і як їм протистояти.

Складіть відповідні переліки із зазначенням аргументів.

• Завдання 6. Робота в парах

Склади перелік рис та ознак:

- а) недовірливої, схильної до підозр людини;
- б) довірливої та доброзичливої людини.

Обмінюйтесь записами із сусідом за партою, порівняйте та проаналізуйте характеристики.

• **Дізнайся більше, а саме...**

... як подано Дев'яту Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!» (Біблія в перекладі професора Івана Огієнка)
- ✓ «Не даватимеш неправдивого свідчення проти свого ближнього» (Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка)
- ✓ «Не произноси ложного свидетельства на ближнего твоего» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Не послушествуй на друга твоего свидетельства ложна» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Не произноси на другого ложнаго свидетельства» («Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской)
- ✓ «Не свідчи неправдиво на ближнього свого» («Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, переклад українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета)

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Чого не знаєш, того й не кажи.
2. Суд і милосердя.
3. Людська брехня – липка принада.
4. Ненависть і заздрість гублять душу й тіло людини.
5. Смертна кара – помилка судді.

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Брехнею світ пройде, а назад не повернешся.
2. Про себе дбай, але про інших не забувай.
3. Стався до людини так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе.
4. Коли люди до тебе ласкаві, то й ти будь ліпшим.
5. Не лізь у чуже, щоб не втратити своє.
6. Не побачивши оком, не бреши язиком.
7. Треба знати, що й де сказати.
8. Умій сказати, вмій змовчати.
9. П'ять разів подумай, а один раз скажи.
10. Бог любить праведника, а суддя – ябедника.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.

4. Поміркуй, чому злочини проти людського імені такі численні. Склади перелік цих причин.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки :**

1. Дбатиму про збереження свого доброго імені.
2. Завжди буду діяти чесно й правдиво.
3. Плітки мене не цікавлять.
4. Заподіяну людині кривду обов'язково треба відшкодувати.
5. Не можна осуджувати людей, керуючись своєю думкою про них, нічим не підтвердженою.
6. Знаю, у чому полягають гріхи проти Дев'ятої Божої Заповіді.
7. Буду виконувати Дев'яту Божу Заповідь.
8. ...
9. ...

УРОК 24. ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

• Біблійні вірші

«Не сварися з людиною дармо, якщо злого вона не вчинила тобі» (Пр. 3:30)

«Не будемо більше осуджувати один одного, але краще судить про те, щоб не давати братові спотикання та спокуси» (Рим. 14:13)

«А Господь Саваот випробовує праведного, бачить нирки та серце» (Єр. 20:12)

• Запам'ятай значення слів

Жовта преса – видання, спеціалізацією якої є чутки та плітки про відомих людей, здогади та припущення, що можуть коштувати їм репутації.

Мас-медіа – засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, інтернет), створені людьми для поширення різних відомостей у суспільстві.

Правдомовність – чеснота, яка полягає в умінні визнавати й казати тільки правду, навіть із загрозою для власного життя.

Настановне запитання:

Чому в пресі, на радіо й телебаченні щодня розповсюджується так багато некорисної, неправдивої, фальшивої, інформації?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності та ролі критики.

???Автор

Мас-медіа творить сенсацію ціною репутації

Ми вже працювали над питаннями, пов'язаними з добрим іменем, і розуміємо, наскільки воно важливе для людини. Але ми зосереджувались тільки на проблемах особистості – без урахування її взаємодій у суспільстві, які нині стають навіть важливішими, ніж приватне життя. До сфер публічної взаємодії належать і такі засоби та канали масової комунікації, як радіо, телебачення, преса, інтернет. Ще їх називають мас-медіа, з їхньою допомогою люди можуть розважитись, дізнаватись нову інформацію, при цьому не завжди об'єктивну, про відомих людей – неначе розглядаючи крізь призму, крізь збільшувальне скло.

На вишукуванні сенсацій про негідну поведінку знаменитостей базують свою діяльність «жовта преса» і хроніки світського життя на телебаченні та в інтернеті. Якщо преса чи телебачення ще можуть оприлюднити спростування інформації або додати зауваження, що відомості взято з ненадійних джерел, то в інтернеті це майже неможливо. Безумовно, кожен учинок публічної людини має бути прикладом для наслідування, й прикро, коли такі особи про це забувають, але безпідставно поливати їх брудом – не вихід. Роздуванням скандалу довкола відомої людини підвищується рейтинг інформаційного каналу, але це не найкращим чином позначається на його репутації.

Журналісти – майстри сенсаційних програм – виносять на люди виворіт своєї душі. Звісно, більшість із них є професіоналами, які кожне слово підкріплюють вагомими доказами. Але декому легше викопати дешеву

сенсацію. Якщо ж знаменитості вдасться її спростувати, видання може публічно вибачитися або навіть сплатити встановлений законодавством штраф.

Особливим видом діяльності засобів масової інформації (ЗМІ) є критика. У більшості випадків вона справедлива. Наприклад, коли професіонали у сфері моди вказують на переваги й недоліки молодих дизайнерів. Існують різні її галузі: кінокритика, огляд преси, огляд нових літературних надходжень, огляд досягнень якогось актора чи публічного діяча тощо. Несправедливу критику як різновид політичної боротьби ЗМІ реалізують у край рідко, тому що кожен намагається підтримувати репутацію, дбати про інтереси своєї аудиторії.

Деякі критикани, перебільшуючи реальні недоліки людей або й вигадуючи уявні хиби, розгортають на неправдивих фактах свою діяльність. Захиститися від таких оцінок важко, як і спростувати недостовірні повідомлення, тому що вони зазвичай логічно продумані, з вдало підібраними аргументами.

Прикладом об'єкта такої злої і несправедливої критики може бути творчість російського письменника Бориса Пастернака, який 1958 року змушений був відмовитися від Нобелівської премії за роман «Доктор Живаго», щоб задовольнити упереджених критиків, які, й приблизно не володіючи талантом, яким був наділений цей автор, висували надто високі вимоги. Престижна світова нагорода принесла Пастернаку сором і безчестя: мовляв, якщо роман видали за кордоном, значить, автор зраджує вітчизну. Критики не могли зрозуміти, що справжнє мистецтво не має батьківщини і є універсальним. Ісус Христос про таких сказав: «Помічаєш скалку в оці брата свого, а колоди у власному оці не бачиш». Тож не можна псувати репутацію людини несправедливою критикою. Необхідно дбати про те, щоб зауваження були доброзичливими й тактовними.

Запитання до вступного тексту:

1. Через які канали сучасна людина отримує інформацію?
2. Як повинні поводитися публічні люди?
3. На чому базується діяльність «жовтої преси»?
4. Чому, на твою думку, провідним жанром комунікації є критика?
5. Як на тебе впливають засоби масової комунікації? У чому це проявляється?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач суть описаної в уривку обмови.

Ів. 9:1–38

Фарисеї хочуть обмовити Ісуса

Після дивовижного зцілення сліпонародженого жебрака біля Сілоамської купелі сусіди та знайомі чоловіка ледве впізнали його. Колишній незрячий радісно підтверджував, що це він, що Ісус його зцілив. Колишнього сліпця вирішили привести до фарисеїв, які були релігійними провідниками єврейського народу й керувалися законами Мойсея. Вони почали допитувати чоловіка, й виявили, що Ісус його зцілив у суботу. А субота, за єврейським звичаєм, була священною. Тоді дехто з фарисеїв виніс вердикт:

– Не від Бога Оцей Чоловік, бо суботи не держить.

– Як же чуда такі може грішна людина чинити? – заперечували інші, аж доходило до сварок. Тоді запитали самого чоловіка, що він думає про Ісуса, й почули відповідь, що Ісус – праведник і пророк. Проте фарисеї не повірили. Вони й далі думали, що хтось їх намагається обдурити.

Вони викликали батьків того сліпонародженого, щоб підтвердили, чи справді їхній син був незрячим і прозрів. Батьки відповідали дуже обережно, щоб не розгнівати фарисеїв: «Ми знаємо, що це наш син і що він народився сліпим. Але, як тепер він бачить, не знаємо, і хто йому очі відкрив, ми не відаємо. Поспитайте його, він дорослий, хай сам скаже про себе».

Фарисеї вдруге покликали того чоловіка та сказали йому:

– Віддай хвалу Богові. Ми знаємо, що грішний Отой Чоловік.

– Чи Він грішний, не знаю. Одне тільки знаю, що я був сліпим, а тепер бачу! – відповів він.

Почали його втретє допитувати, як це сталося, що грішний на вигляд Ісус подарував людині зір. Вони сердито докоряли колишньому сліпому, що вони, мовляв, учні Мойсея, а ніякого Ісуса не знають і не бажають звеличувати Його. На це зцілений чоловік відповів:

– То ж воно й дивно, що не знаєте ви, звідки Він, а Він мені очі відкрив! Та грішників Бог не послухає; хто ж богобійний і виконує волю Його, того слухає Він. Відвіку не чувано, щоб хто очі відкрив був сліпому з народження. Коли б не від Бога був Ісус, Він нічого не міг би чинити.

– Ти ввесь у гріхах народився, й чи тобі насчити? – заlementували фарисеї та вигнали його геть.

Ісусові переказали, що фарисеї жорстко сперечалися зі зціленим чоловіком. Господь розшукав колишнього сліпого й почав допитуватися:

– Чи віруєш ти в Сина Божого?

Чоловік із готовністю відповів:

– Хто ж то, Пане, Такий, щоб я вірував у Нього?

– Ти бачив Його, й Той, Хто говорить із тобою, – то Він! – засвідчив Ісус.

– Я вірую, Господи! – відказав чоловік і вклонився Йому.

Запитання до біблійного тексту:

1. Чому фарисеї не повірили у зцілення сліпонародженого? Як вони діяли і чому?
2. Чому фарисеї прогнали зціленого?
3. Чому Ісус розшукав зціленого Ним чоловіка?
4. Чому фарисеї намагалися очорнити Ісуса? Як вони хотіли вплутати в свої наміри зціленого чоловіка?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач спільну рису персонажів притчі, які зустрічалися на шляху батька і сина

За матеріалами інтернет-видання:

https://vk.com/feed?w= wall-48975194_105482

Як батько із сином на ослі їздили (Притча)

Якось батько із сином вирішили проїхатися вулицями міста в полуденну спеку на ослі. Батько сидів верхи, а син вів віслюка за вуздечку.

– Бідний хлопчик, – сказав перехожий. – Його маленькі ніжки ледь встигають за ослем. Як ти можеш сидіти верхи, коли бачиш, що хлопчик зовсім вибився із сил?

Батько прийняв ці слова близько до серця. Коли вони завернули за ріг, він, злізши з осла, звелів синові сісти на нього. Скоро на дорозі їм трапився інший чоловік, який голосно сказав:

– Як не соромно! Малий сидить верхи, як султан, а його старий батько біжить слідом!

Хлопчик засмутився від цих слів і попросив батька сісти на ослика позаду нього.

– Люди добрі, бачили ви де-небудь подібне? – заголосила жінка. – Так мучити тварину! У бідного віслюка вже хребет провис, а ці ледарі сидять на ньому, наче на дивані! Несчасна тварина!

Не кажучи ні слова, батько й син, засоромлені жінкою, злізли з осла. Ледве зробили кілька кроків, як на шляху трапився чоловік, який став насміхатися над ними:

– Чого це ваш віслюк нічого не робить? Не дає ніякої користі – навіть не везе кого-небудь із вас на собі?

Повернувшись додому, батько дав ослові соломи й поклав руку на плече сина:

– Що б ми не робили, – сказав він, – обов'язково знайдеться той, хто буде з нами незгоден. Думаю, ми самі повинні вирішувати, як нам жити.

Запитання до художнього тексту:

1. Для чого батько із сином використовували осла?
2. За що їх критикували зустрічні люди?
3. Як реагували на критику батько з сином?
4. До якого висновку дійшов батько?
5. Чи були у твоєму житті ситуації, коли не вдавалося комусь вгодити? Як ти із них виходив?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Святий Ісак Сирін каже: «Не наважся Бога назвати справедливим, бо яка ж це справедливість – ми згрішили, а Він Сина Єдинородного віддав на хрест?»

Чому любов Господня та християнська вважається набагато вищим релігійним почуттям, аніж справедливість? Як ти донесеш цю позицію до людей, які її спростовують?

2. Людина-невірник сказала: «Бог зовсім несправедливий, бо допускає страждання». Що казатимеш на такі слова?

3. У газеті ти натрапив на неправдиву інформацію про відомого місцевого діяча, хорошу людину. Яким буде твоє ставлення до опублікованого?

- **Завдання 5. Робота в групах**

Прочитайте Псалом 36 (37) повністю. Що в ньому сказано про неправедних людей? Випишіть усі кари, які на них очікують.

- **Завдання 6. Робота в парах**

Уяви, що ти журналіст. Вигадай цікаве бліц-інтерв'ю з відомою особою. Обміняйтесь зошитами із сусідом за партою. Проаналізуйте роботи одне одного. Наскільки цікавими і правдивими вам вдалося зобразити своїх персонажів?

- **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Поміркуй над настановою катехизму: «Злих книжок і часописів не читати». Які книжки та часописи, на твою думку, можна вважати злими? Підготуй повідомлення на цю тему.

- **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Дбатиму про свою репутацію і репутацію ближнього.
2. Не можна псувати репутацію людини несправедливою критикою, зауваження мають бути доброзичливими й тактовними.
3. Знаю, яких покарань заслуговують неправедні люди.
4. ...
5. ...
6. ...

УРОК 25. НЕ ЗАЗДРИ

• Біблійні вірші

«Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!» (Вих. 20:17)

«Нехай серце твоє не завидує грішним, і повсякчас пильнуй тільки страху Господнього» (Пр. 23:17)

«Бо де заздрість та сварка, там безлад та всяка зла річ!» (Як. 3:16)

• Запам'ятай значення слів

Заздрість – почуття смутку й ревності від того, що інша людина чогось досягла або щось має.

Ілюзія – хибне уявлення про що-небудь.

Методика – конкретні принципи, форми та способи використання методів, глибокого пізнання та розв'язання різноманітних проблем і виконання завдань.

Нереалізованість – ознака невикористання людиною свого душевного, інтелектуального, фізичного потенціалу.

Самооцінка – комплекс уявлень людини про себе, свій ідеальний образ, потенційні можливості та здібності.

Настановне запитання:

Чи можна вважати почуття заздрості ознакою сформованого характеру? Чому?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на впливі заздрості на людину.

За матеріалами інтернет-видання:

<http://megasite.in.ua/109619-zazdrist-psihologiya-zazdrosti.html>

Психологія заздрості

У нескінченних розмовах про людей, спостереженнях за ними, порівняннях із собою та оцінках їхньої діяльності, на жаль, ми ризикуємо втратити сенс власного життя й стати заздрісниками. Співіснування людей у суспільстві й тісні контакти породжують чимало приводів для розвитку заздрості. Деякі люди виокремлюють «чорну» й «білу» заздрість, але чи є в цьому сенс? Заздрість завжди боляче ранить і того, хто заздрить, і того, кому заздять. Це почуття забирає духовні сили, породжує зневіру та невпевненість у собі.

Чому люди заздять? Що є причинами цього руйнівного почуття? Одна з найперших – нестабільна (завищена чи занижена) самооцінка: людина інших оцінює позитивно, а себе – ні. Заздрість у цьому разі пов'язана з тим, чи досягла людина чогось, чи наштотхнулася на труднощі невдачу. Друга можлива причина – нереалізованість, коли бажане розходиться з реальністю. В інших людина бачить те, чого хоче собі. Така заздрість пригнічує, озлоблює, ставить внутрішні бар'єри, впоратися з якими важко. Третя причина – небажання діяти.

Мовляв, у когось із самого початку були кращі умови для розвитку! Людина сидить і заздрить замість того, щоб діяти. Четверта причина – ілюзія. Людині здається, що в неї все гірше, ніж в оточуючих, а насправді вона не може оцінити ситуацію реально. Заздрість іншим – яскравий показник того, що у твоєму житті щось не так, щось розладналося й потрібна термінова допомога.

А якщо заздрять тобі? Подумай, чому люди тобі заздрять. Можливо, своєю поведінкою ти демонструєш перевагу, успішність? Якщо твої друзі – гарні люди, такий прояв з їхнього боку – тривожний сигнал. Не прибідняйся, але й не пишайся досягненнями, не підігривай заздрість. Вона знищує заздрісника, вводить його в стан безсилля та бездіяльності, аж доки не знесилить його.

Найкращий спосіб боротьби із заздрістю – поставити собі цілі. Не ті, що стоять перед іншими і яких домагаються вони, а власні. Кожна людина щаслива по-своєму. Допоможе складання плану. Не порівнюй себе ні з ким, намалюй свій образ. Коли план складено, виконуй його і не дивись, як інші рухаються до своїх цілей.

З'ясуй причини заздрості. Зізнайся собі в цьому гріхові. Випиши на аркуші паперу причини своєї заздрості, але вже з погляду своїх цілей. Наприклад: хочу гарну фігуру, квартиру й машину. Подумай, як отримати бажане, абстрагувавшись від особистостей, у яких це вже є. Іноді похвалитися – не так уже й погано, але тільки своїм рідним і близьким, які порадіють твоїм успіхам. Їхні посмішки та щирі вітання допоможуть.

Загалом ліків від заздрості мало, але вони дієві. Потрібно лише думати, аналізувати й оцінювати свою індивідуальність... Навчитися не заздрити людям, а радіти їхнім умінням, захоплюватися їхніми та своїми досягненнями. Ти зможеш багато чого досягти самостійно! Без заздрості!

Запитання до вступного тексту:

1. На чому базується почуття заздрості?
2. Чому виникає заздрість?
3. Які ти знаєш способи боротьби із заздрістю?
4. Чи заздрять тобі люди? Чому?
5. Чи застосуєш ти для свого розвитку методику, викладену в тексті? Чому?

• Завдання 2. Біблійний текст

Подумай, як побороти наслідки заздрості, якщо не були усунені її причини

Бут. 4:1–16

Убивство через заздрість

Перші діти Адама й Єви – Каїн і Авель. Авель – пастух отари, а Каїн – рільник. Коли вони були юнаками, Каїн приніс Богові жертву від плоду землі, Авель – перворідних овечок з отари та їхнього лою. І зглянувся Господь на Авеля й на жертву його, а на Каїна й на жертву його не зглянувся.

І сильно розгнівався Каїн, й обличчя його похилилося. І сказав Господь Каїнові: «Чого ти розгнівався, й чого похилилося обличчя твоє? Отож, коли ти добре робитимеш, то підіймеш обличчя своє, а коли недобре – то в дверях гріх підстерігає. І до тебе його пожадання, а ти мусиш над ним панувати».

І говорив Каїн до Авеля, брата свого. І сталося, як були вони в полі, повстав Каїн на Авеля, брата свого, й убив його.

– Де Авель, твій брат? – сказав Господь.

– Не знаю. Чи я сторож брата свого? – відказав Каїн. І сказав Господь:

– Що ти зробив? Голос крові брата твого взиває до Мене з землі. А тепер ти проклятий від землі, що розкрила уста свої, щоб прийняти кров твого брата з твоєї руки. Коли будеш ти порати землю, вона більше не дасть тобі сили своєї. Мандрівником та заволокою будеш ти на землі.

І сказав Каїн до Господа:

– Більший мій гріх, аніж можна знести. Ось Ти виганяєш сьогодні мене з цієї землі, й я буду ховатися від лиця Твого. І я стану мандрівником та заволокою на землі, й буде, кожен, хто стріне мене, той уб'є мене.

– Через те кожен, хто вб'є Каїна, семикратно буде пімщений, – промовив до нього Господь. І вмістив Господь знака на Каїні, щоб не вбив його кожен, хто стріне його. І вийшов Каїн із-перед лиця Господнього, й осів у країні Нод, на схід від Едену.

Запитання до біблійного тексту:

1. На ґрунті чого між Авелем і Каїном виникла неприязнь?
2. Від чого Бог застерігав Каїна?
3. Чому Каїн убив Авеля?
4. Чи можна сказати, що Каїн заздрив тому, що Бог вибрав не його жертву, а жертву Авеля?
5. Чи є раціональним твердження про те, що заздрість може спонукати людину до інших гріхів? Обґрунтуй свою відповідь.

• Завдання 3. Художній текст

Чи добре живеться людям, які сіють зло заради свого блага?

Протоієрей Олег Ведмеденко

Не треба заздрити злочинцям

Інколи з уст недосвідчених іще християн-початківців можна почути запитання, чому часто-густо людям, які сіють зло, добре живеться на світі? Вони накопичують за чужий рахунок багатство, стараються втримати в будь-який спосіб владу, здатні обманювати, вдаються до наклепів, а Бог їх тримає на землі... Невже це справедливо, коли чесні люди, які у своєму житті керуються законом справедливості, нерідко страждають, а ці живуть і потішаються? І чому не завжди зло карається (не державним законом, а Богом)? То Господь милостивий чи справедливий?

Проте банальна істина «не в грошах щастя» не стає менш істинною. Тож, по-перше, тим людям, які сіють зло, зовсім не добре на світі! Це збоку так здається, бо ми не можемо увійти в їхнє серце. А якби увійшли, то не знайшли б там ні миру, ні радості, ні щастя, а лише пекельний вогонь ненависті та гріха, та невсипущу черву вічного невдоволення. Зовнішність оманлива, й за маскою успішності та потішання завжди приховується обличчя страждання. Кожна пристрасть – злість, заздрість, жадібність, владолюбство, лицемірство, неправдомовство чи інша пристрасть душевна чи тілесна – неодмінно є

джерелом руйнації, а отже, й страждання (тому вона й «пристрасть» – від «страх», «страждання»). Як висловився святий отець Церкви Григорій Богослов, ми «сластолюбством купуємо собі пошкодження». У самій суті пристрасті гріховної потенційно вже закладена ідея страждання – руйнації, поневолення (рабства гріха) та смерті. Тому «раб гріха» не може бути щасливим за визначенням, бо не може мати справжнього, несурогатного задоволення своїх духовних та фізичних потреб.

По-друге, хто сказав, що зло не карається? Господь довготерпить, дає нам шанс на покаяння! І це стосується як кожного грішника, так і людства загалом. Тому не звинувачуймо Його у вселенському злі – у наших бідах та стражданнях. Це ми сіємо зло! Це з нашої ласки – через гордість, лінивість та лукавство – князем світу цього й богом віку цього є не Бог, а сатана!

Дехто запитує, Який за Своєю суттю Бог – милостивий чи справедливий? Відповідь однозначна: і милостивий, і справедливий, бо Він є Любов. Бог безпристрасний, але не байдужий. Він любить, шкодує, співчуває, радіє. Однак справедливий Він не в нашому людському розумінні цього слова. Господь справедливий у сенсі вселенської любові, яка доступна тільки тим, хто присвятив своє життя Йому та живе за Його Законами. Тому не треба заздрити злочинцям, бо вони не мають ні щастя, ні спокою, ні Божої любові.

Запитання до художнього тексту:

1. Як, на перший погляд, живуть люди, що сіють зло?
 2. Чому до пори до часу злочинні задуми втілюються благополучно?
 3. Що відбувається в серці злочинця?
 4. Чи хотів би ти бути заможним, маючи неспокій у серці? Чому?
 5. Чи добрим в очах Божих є наживання багатства неправедним шляхом?
- Обґрунтуй свою думку.

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Твій товариш прийшов до класу з дорогим планшетом, який поцупив у батьків. Усю велику перерву він бігав із ним коридорами школи й вихвалявся. Як ти думаєш, яким буде результат таких дій твого друга? Що порадиш йому робити?
2. Ти спостерігаєш, що деяких твоїх однолітків батьки постійно підвозять до школи й забирають додому автомобілями. Чи маєш ти таке бажання? Чому?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть плани, як треба працювати, щоб:

- 1) через 10 років стати відомим співаком;
- 2) через 20 років купити квартиру;
- 3) найближчим часом стати відомим бізнесменом.

• Завдання 6. Робота в парах

Д. Щедровицький, відомий богослов, стверджує, що все починається з бажання. Напиши, які бажання ведуть до порушення Божих Заповідей?

Обмінюйтесь записами із сусідом за партою та проаналізуйте думки одне одного.

• **Дізнайся більше, а саме...**

... як подано Десяту Господню Заповідь у різних перекладах Слова Божого

- ✓ «Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його. Ані всього, що ближнього твого!» (Біблія в перекладі професора Івана Огієнка)
- ✓ «Не жадатимеш дружини свого ближнього, не жадатимеш дому свого ближнього, ні його поля, ні його раба, ні його рабині, ні його вола, ні його вола, ні його осла, ні будь – якої його худоби, ні будь чого, що є у твого ближнього» (Біблія в перекладі ієромонаха о. Рафаїла – Романа Турконяка)
- ✓ «Не желай дома ближнего твоего; не желай жены ближнего твоего; ни раба его, ни осла его, ничего, что у ближнего твоего» (Біблія в російському перекладі, передрукованому із Синодального видання)
- ✓ «Не пожелай жены искреннего твоего, не пожелай дому ближнего твоего, ни села его, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осла его, ни всякого скота его, ни всего, елика суть ближнего твоего» (*«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской*)
- ✓ «Не желай жены ближнего твоего, не желай дома ближнего твоего, ни поля его, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осла его, ни какого скота его, и вообще ничего, что принадлежит ближнему твоему» (*«Законъ Божій», протоієрей Серафимъ Слободской*)
- ✓ «Не бажай дому ближнього твого, не жадай дружини ближнього твого, ні поля його, ні раба його, ні рабині його, ні вола його, ні осла його, нічого, що у ближнього твого» (*«Закон Божий» протоієрея Серафима Слобідського, у перекладі українською мовою, з доповненням, під загальною редакцією Патріарха Філарета*)

• **Теми, рекомендовані для обговорення, написання творів, рефератів, аналітичних висновків**

1. Чи поділяєш ти заздрість на «білу» й «чорну»?
2. Заздрість – доля ледачого.
3. Щедрий душею не знає заздрощів.
4. Не відбирай здобутку ближнього.
5. Чому в Біблії заздрість виокремлено як один із тяжких гріхів людини?

• **У народі кажуть...**

Поясни зміст народних висловів

1. Беруть завидки на чужі позитки.
2. Злий прибуток не йде на пожиток.
3. Заздренному боком вилізе.
4. Заздрість роз'їдає людину, як іржа залізо.
5. Заздрість в інших цілиться, та себе ранить.

6. Не заглядай до сусіда – може бути з того біда.
7. Сусід спати не дає: добре живе.

- **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку поняттями з опрацьованих текстів.
4. Проаналізуй свої думки і зроби висновки, чи заздриш ти комусь.
5. Склади список рис характеру, які ти хотів би мати. Що для цього потрібно робити? Склади план.

- **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Буду задоволений тим, що маю.
2. Не треба заздрити людям, які досягли достатку злочинним шляхом.
3. Найкращий спосіб побороти у собі заздрість – поставити собі мету й працювати для її досягнення.
4. Заздрість призводить до ще тяжчих гріхів.
5. Знаю, в чому полягають гріхи проти Десятої Божої Заповіді.
6. Буду виконувати Десяту Божу Заповідь.
7. ...
8. ...
9. ...

УРОК 26. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

Перевір, як ти засвоїв матеріал, викладений у розділі «Моральне підґрунтя заповідей божих для пошани ближнього» (в дужках біля завдань вказано кількість балів за кожну правильну відповідь).

1. Відтвори біблійний вірш (по 1 балу).

«Не чини, не, не, не свідкуй, шануй» (Лк. 18:20)

«А Я вам кажу, що кожен, хто на жінку подивиться з, той уже вчинив із нею у серці своїм» (Мт. 5:28)

2. Встав пропущені слова (по 0,5 бала).

Варіант 1

«Діти, – будьте слухняні в усьому, бо це приємне!» (Кол. 3:20)

«А коли твій брат, а його рука неспроможною стане, то його, приходько він чи осілий, – і він з тобою» (Лев. 25:35)

Варіант 2

«І як бажаєте, щоб вам люди, так само їм і ви» (Лк. 6:31)

«І не звіťся, – бо один вам, – Христос» (Мт. 23:10)

Варіант 3

«Хто, нехай більше не, а краще нехай працює та чинить руками своїми, щоб мати подати нужденному» (Еф. 4:28)

«Ні, ні, ні, ні, ні – Царства не впадкують вони!» (1 Кор. 6:10)

Варіант 4

«Бо хоч би ви мали десять тисяч у Христі, та не багато» (1 Кор. 4:15)

«Не з людиною дармо, якщо вона не вчинила тобі» (Пр. 3:30)

3. Дай визначення понять (по 0,5 бала).

Варіант 1

Наставництво –

Вбивство моральне –

Варіант 2

Шкідливі звички –
Вбивство фізичне –

Варіант 3
Жовта преса –
Репутація –

Варіант 4
Шлюб церковний –
Співжиття –

4. Дай аргументовані відповіді на запитання, користуючись знаннями, почерпнутими зі вступних текстів (по 1 балу).

Варіант 1
Що сказано в Біблії про пошану до батьків?
Які три принципи виховання дитини, визначив Григорій Сковорода? Як ти їх розумієш?

Варіант 2
Чому вбивство вважають смертним гріхом?
Чи є злочином доведення до самогубства? Чому?

Варіант 3
Чим відрізняється блудництво від перелюбництва?
Чи потрібно реєструвати сімейні стосунки офіційно (у РАЦСі, церкві)?
Чому?

Варіант 4
Чому приватну власність охороняє одна з Десяти Заповідей?
Які є гріхи проти доброго імені людини? Чому його охороняє одна з Десяти Заповідей?

5. Опиши, як це було (за біблійними текстами) (по 3 бали за кожну вичерпну відповідь).

Варіант 1
Чому пророк Єлисей вважав пророка Ілля батьком?

Варіант 2
Від чого застерігав Своїх учнів Ісус Христос?

Варіант 3
Для чого Яків, предок ізраїльського народу, обманув свого батька Ісака?

Варіант 4

Проаналізуй приклад кривоприсяги з життя за часів ізраїльського царя Ахава?

6. Виклади свої думки за вказаною темою (за художніми текстами) (по 3 бали за вичерпну відповідь).

Варіант 1

Чи далекоглядно ми чинимо, коли заздriamo крадіям-високопосадовцям, яких не судили за вбивство людей? Чому?

Варіант 2

Яку силу має слово?

Варіант 3

У який спосіб можна випробувати чоловіка, який запропонував одружитися?

Варіант 4

У чому полягають синдроми Пітера Пена та вічної дівчинки?

РОЗДІЛ IV. МОРАЛЬНІ НАСТАНОВИ ДЛЯ ВИБОРУ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

УРОК 27. НАЙГОЛОВНІША ЗАПОВІДЬ

• Біблійні вірші

«А той відповів і сказав: ”Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого ближнього, як самого себе”» (Лк. 10:27)

«Я кохаю всіх тих, хто кохає мене, хто ж шукає мене – мене знайде!» (Пр. 8:17)

«Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любови не маю, то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий!» (1 Кор. 13:1)

• Запам'ятай значення слів

Закон подібності – зв'язок між явищами, діями, помислами тощо, відповідно до якого подібне притягує подібне (наприклад, добрі думки притягують добрі вчинки, а злі думки – злі вчинки).

Заповіді Любові – Заповіді, які дав людству Ісус Христос: люби свого ближнього як самого себе; люби ворогів своїх.

Настановне запитання:

Чому Старий Заповіт вважають втіленням справедливості без любові, а Новий Заповіт – Заповітом Любові?

• Завдання 1. Вступний текст

Запам'ятай найважливіший із життєвих критеріїв християнина.

Іванна Жукровська

Дві Заповіді Любові

Кожна людина забов'язана дотримуватися певних законів, правил на рівнях соціальному та юридичному, державному та сімейному, в роботі й під час відпочинку, у здоров'ї та харчуванні тощо. Може скластися враження, що наше життя усе наповнене різними дороговказами, порадами, вказівками, законами та обов'язками, кожне порушення яких має негативні наслідки, а сумлінне виконання гарантує успіх.

Але ж правила й закони постійно змінюються, доповнюються та виправляються, адже передбачити все неможливо. Проте має бути рішення, яке усе контролювало б і все врегульовувало.

Коли ми приходимо в цей світ, де кожен – зі своїми характером, зі своїми поглядами, талантами, можливостями, то мусимо мати бодай якусь спільну основу. Інколи нас може дратувати вимога законопослушності, яка частково обмежує. Але люди приймають її, щоб творити можливість спільного життя, дають одне одному гарантію довіри. Коли немає дотримання норм і правил, настають безлад і хаос, постійна напруга – і тоді перемагає закон виживання сильнішого.

Але перед Заповіддю всі рівні! Так, можна заплутатися серед них, адже єврейський народ, окрім Десяти Заповідей, має ще різні приписи, які вміщено в книзі «Талмуд». Усі запам'ятати не можна, як і простежити, щоб усе було за

вказівками. Отож, люди можуть потрапити в складну ситуацію, коли перед ними постане вибір: чи буде цей вчинок порушенням Заповіді чи ні – що ж робити?

Ісус Христос вказує на джерело Премудрості – Любов. Апостол Павло пише: «Любов є виконання закону». Адже з неї все почалося й задля неї все було створено. Таким чином, Божі Заповіді – це не обмеження, а пригадування початку, Буття. Це основа нашого життя.

«Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею й усією думкою твоєю» й «Люби ближнього твого, як себе самого» – це початок усього людського: наших думок, слів, учинків, планів і виборів. Ці Заповіді – не лише ціль, дороговказ, закон. Найперше – це згадка про те найважливіше для існування людства. Любов була основою всього, тому світ буде існувати доти, доки виконуватимуть ці дві Заповіді.

Вони актуальні, оскільки без християнської любові людина не зможе жити. Її потрібно плекати, виховувати в собі, берегти. «Хто не любить, перебуває в смерті», – справедливо каже святий апостол Іван (1 Ів. 3:14). Любов до Господа й до ближнього потрібно плекати з дитинства. Тому на уроках християнської етики важливо засвоювати Божі істини, Його любов до нас.

Запитання до вступного тексту:

1. Якими правилами треба керуватися в житті?
2. Якими приписами керувався єврейський народ?
3. У чому полягає перевага любові та люблячого ставлення до світу?
4. Чому дві Заповіді Ісуса Христа називають Заповідями Любові?
5. Як, на твою думку, потрібно виконувати Заповіді Любові?

• Завдання 2. Біблійний текст

Сформулюй суть завдання, яке дав Господь сімдесятьом апостолам

Лк. 10:1–29

Найголовніша заповідь

Після благословення Дванадцяти апостолів призначив Господь й інших Сімдесят, і послав їх по двох перед Себе до кожного міста та місця, куди Сам мав іти. І промовив до них:

– Хоч жниво велике, та робітників мало; тож благайте Господаря жнива, щоб робітників вислав на жниво Своє. Ідїть! Оце посилаю Я вас, як ягнят між вовки. Не носіть ні калитки, ні торби, ні сандаль і не вітайте в дорозі нікого. Як до дому ж якого ви ввійдете, то найперше кажіть: “Мир дому цьому!” Зцілюйте хворих, що в нїм, промовляйте до них: “Наблизилося Царство Боже до вас!” Хто слухає вас – Мене слухає, хто ж погорджує вами – погорджує Мною, хто ж погорджує Мною – погорджує Тим, Хто послав Мене.

А ті Сімдесят повернулися з радістю, кажучи:

– Господи, навіть демони коряться нам в Ім’я Твоє!

Того часу Ісус звеселився був Духом Святим і промовив:

– Прославляю Тебе, Отче, Господи неба й землі, що втаїв Ти оце від премудрих і розумних, та його немовлятам відкрив. Так, Отче, бо Тобі так було до вподоби! Передав Мені все Мій Отець. І не знає ніхто, хто є Син, тільки Отець, і хто Отець тільки Син, та кому Син захоче відкрити.

І, звернувшись до учнів, наодинці їм сказав:

– Блаженні ті очі, що бачать, що бачите ви! Кажу ж вам, що багато пророків і царів бажали побачити, що бачите ви, – та й не бачили, й почути, що чуєте ви, – і не чули!

І підвівся ось законник один, і сказав, Його випробовуючи:

– Учителю, що робити мені, щоб вічне життя досягнути?

– Що в Законі написано, як ти читаєш? – запитав його Ісус.

– Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого ближнього, як самого себе, – відповів фарисей.

– Правильно ти відповів. Роби це, й будеш жити, – сказав Ісус.

Запитання до біблійного тексту:

1. Які дві Заповіді є найголовнішими? Чому?
2. За яких обставин Ісус Христос дав людям дві Заповіді?
3. На що і як Господь наставляв Сімдесятьох посланців?
4. Чому саме Дві Заповіді Ісуса Христа, на твою думку, ведуть до вічного життя?
5. Чи суперечать Дві Заповіді Ісуса Христа Десяти Заповідям Божим? Чому?

• Завдання 3. Художній текст

Визнач прихований повчальний зміст притчі.

??Автор??Джерело

Пора, людина і справа

(Притча)

Жив-був цар, і мучили його все життя три питання: яка пора найважливіша, яка людина найважливіша та яка справа найважливіша? Він думав: «Якби я знав відповіді на ці питання – увесь світ завоював би, усе, що забажається, здійснив би, й народ за великого мудреця мене вважав би». Безліч людей прийняв цар, у тому числі знаних учених, але ніхто на ці питання йому не відповів. Дійшли до нього чутки, що живе подалік мудрий відлюдник. Велів цар сідлати коня, й сам відправився на його пошуки.

Іде цар хащами лісовими й бачить: стоїть халупка, а поруч дідок старезний землю копає. Ледве з ніг від втоми не валиться, та лопати не випускає. Зіскочив він додолу, підійшов, уклонився старцеві.

– Приїхав я до тебе, щоб відповідь на три питання отримати: яка пора найважливіша, яка людина найважливіша та яка справа найважливіша?

Вислухав його відлюдник – нічого не відповідає, знай собі землю копає.

– Ти, мабуть, втомився, дай допоможу тобі, – запропонував цар.

Узяв у старця лопату й узявся до роботи. Потім знову свої три запитання повторив. І цього разу не відповів самітник, лише сказав, щоб інструмент повернув. Але цар його й слухати не захотів, лопати не віддав, усе копає. Раптом бачить: іде назустріч поранений чоловік. Зупинив його цар, добрим словом утішив, пішов до струмка, приніс води, обмив йому рани, перев'язав. Попросив поранений пити – цар його напоїв. Потім відвів у халупу, в ліжко вклав. Та й сам до сну збиратися став – уже вечір зайшов.

Зранку знову до самотника пішов. Дивиться – той насіння сіє в ґрунт, учора скопаний.

– Мудрий старче, – благав цар, – невже так і не відповіси на мої запитання?

– А що відповідати? – мовив той. – Ти сам це знаєш.

– Але ж я ніяких відповідей не чув, – здивувався цар.

– Ти, побачивши мою старість і неміч, зглянувся наді мною й зголосився допомогти. Якби вчора ти тут не залишився, вбили б тебе розбійники на дорозі, які мандрівника понівечили.

Цар від подиву й слова вимовити не може, а відлюдник продовжує:

– Найважливішою була та пора, коли ти копав землю, допомагав мені. Найважливіша тоді людина – я, а твоя підмога – найважливіша справа. Прийшов поранений – і найважливішим став, а найважливішою справою виявилася твоя підтримка.

Цар зрозумів слова відлюдника.

– Пам'ятай же, – сказав самотник на прощання, – найважливіша пора – сьогодні, найважливіша людина – той, хто поруч у цей момент. А найважливіша справа – вершити добро для нього, тому що саме для цього ми й народжені.

Замовк відлюдник, заходився насіння сіяти, а цар скочив на коня й у палац поскакав. На все життя цю настанову запам'ятав, і слава про його великодушність і справедливість рознеслася по всьому світу.

Запитання до художнього тексту:

1. Які три запитання хвилювали царя і навіщо йому треба було дізнатись відповіді на них?
2. Чи змінилась у царя життєва мета, коли він отримав відповіді на свої запитання?
3. Яка пора найважливіша? Чому?
2. Яка людина найважливіша? Чому?
3. Яка справа найважливіша? Чому?
4. Чи можна взяти собі слова мудрого самотника за життєву заповідь?
5. Як ти назвеш людину, яка зробила для тебе добру справу в час, коли ти її потребуєш?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Виклади своє бачення.

1. «Я розумію, чому отці Церкви, піднявшись на висоту богоспоглядання все більше мовчали, аніж говорили. Бо неможливо передати словами те, “що око не бачило, й вухо не чуло”, й що розумом зовнішнім зрозуміти не можна. Бо неможливо сліпому пояснити, у чому полягає краса веселки після грози. Як неможливо пояснити тому, хто гнівається й нетерплячий, що є любов і смирення: бо ці поняття пізнаються не розумом самим, але серцем. А серце – орган вищого пізнання...» (*О. Ведмеденко*).

Чому, на твою думку, отці Церкви стали далекими від світу? Що спричинило їхнє відсторонення?

2. «Смиренням перемагай ворогів...» – висловився Преподобний *Силуан Афонський*.

Як ти уявляєш таку боротьбу – битву з ворогами за допомогою смирення?

3. «Запитують – відповідай, не запитують – мовчи. Плавні рухи, прихильна мова, спокійний погляд. Нікуди не бігти й ніколи не кричати, нікому нічого не доводити й не виправдовуватися. Їсти, щоб жити, а не жити, щоб їсти...» – це портрет благодатної людини, як його описує *О. Ведмеденко*.

Яку людину ти вважаєш благодатною? Чи є серед твоїх знайомих люди, осяяні благодаттю Божою?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть три переліки, зазначивши, відповідно, у чому проявляється:

- 1) любов батьків до дітей;
- 2) любов дітей до батьків;
- 3) почуття до коханої людини.

• Завдання 6. Робота в парах

У якому Заповіті більше свободи волі – у Старому чи Новому? Знайди відповідні приклади, коротко передай їхню суть. Проаналізуйте кожен приклад із сусідом за партою.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Поміркуй над правилом: «Якою мірою міряєте – такою відміряється й вам». Про що казав Ісус Христос? Підготуй повідомлення за цією темою.

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Добрі думки притягують добрі вчинки, а злі думки – злі вчинки.
2. Найважливіша пора в житті – сьогодні, найважливіша людина – той, хто поруч у цей момент, найважливіша справа – допомога ближньому.
3. Виконуватиму дані Ісусом Христом Заповіді Любові.
4. Заповіді Любові легко виконати, відмовившись від зла в житті
- 5.
6. ...
7. ...
8. ...

УРОК 28. ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО ХТО Є ТВОЇМ БЛИЖНІМ?

• Біблійні вірші

«Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує, щоб вам бути синами Отця вашого, що на небі» (Мт. 5:44–45)

«Нову заповідь Я вам даю: ”Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви!”» (Ів. 13:34)

«Не будьте винні нікому нічого, крім того, щоб любити один одного. Бо хто іншого любить, той виконав Закона» (Рим. 13:8)

• Запам'ятай значення слів

Ближній – той, для кого людина на прохання робить якусь послугу з доброї душі й абсолютно безкорисно.

Любов – почуття, яке базується на силі характеру та прив'язаності людини.

Прощення – дія, що базується на каятті й усвідомленні становища ближнього.

Настановне запитання:

За яких обставин ближніми стають іноді незнайомі люди?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься важливості любові до ближнього.

За матеріалами онлайн-видання:

http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=955:title1204&catid=97&Itemid=42

Кого можна вважати ближнім?

Фарисеї, як відомо, вчили, що кожна людина повинна любити своїх ближніх, а ворогів Ізраїлю ненавидіти. Навчаючи цього, вони вважали, що ворожнеча слугуватиме зброєю Божого Суду над їхніми супротивниками.

Ісус Христос велить любити не тільки своїх близьких, а й усіх людей, які навіть образили чи скривдили вас, тобто любити і ближніх, і ворогів своїх. Він повчає: «Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, моліться за тих, хто вас переслідує, кривдить, гонить. І тоді будете синами Отця вашого Небесного». Адже Отець наш Небесний любить усіх людей, не тільки добрих, а й злих, оскільки Бог велить сходити й сяяти Сонцю Своєму над добрими й над злими, Господь посилає дощ на праведних і неправедних. Отже, Він любить усіх людей і радить: «А коли ви любите тих, хто вас любить, то яка вам нагорода від того? І те саме митники роблять! А коли ви вітаєте тільки друзів своїх, то що ж особливого ви робите? І так само погани роблять! Отож, будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» (Мт. 5:43–48). Це основа основ усіх стосунків між людьми. Це Божественний Зразок праведності, оскільки Сам Господь – Еталон, на Який ми повинні рівнятися. Ми маємо уподібнюватися Йому, бути досконалими, як Він, себто зрілими й святими.

Навчивши присутніх Господньої молитви, Ісус Христос пояснює, наголошуючи: «Якщо ви людям простите прогрішення їхні, то Отець ваш Небесний простить і ваші гріхи. А коли ви не будете людям прощати, то й Отець ваш не простить вам прогрішень і гріхів ваших» (Мт. 6:14–15). Тут Спаситель і Господь Бог наш Ісус Христос розкриває думку про вибачення. Він каже, що Господь прощатиме гріхи людини залежно від віри її. А вірний християнин повинен вибачати прогрішення, мимовільні необдумані висловлювання іншого. Якщо ж людина відмовляється це робити, то вона не може перебувати в спілкуванні з Богом. Отже, прощайте ближньому своєму, не будьте злопам'ятними, не озлобляйтеся. Просіть вибачення, й отримаєте його.

Запитання до вступного тексту:

1. Чому фарисеї вчили, що ближні – це тільки одноплемінці?
2. Що треба постійно чинити для підтримки праведності?
3. Чому Отець Небесний прощає людям? Чи вибачатиме Він, якщо людина не прикладатиме зусиль до прощення ближнього?
4. Чому, на твою думку, гріх злопам'ятності перешкоджає спілкуванню з Богом?
5. Який зміст вкладено в любов до ближнього Ісусом Христом?
6. У чому полягає Божественний Зразок праведності?
7. Чому фарисеї не могли сприйняти слова Ісуса Христа про любов до іновірців і чужинців?

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач душевні якості самарянина

Лк. 10:30–37

Добрий самарянин

А Ісус відповів і промовив: «Один чоловік ішов із Єрусалиму до Єрихону, й попався розбійникам, що обдерли його, й завдали йому рани, та й утекли, покинувши ледве живого його. Проходив випадком тією дорогою священик один, побачив його й проминув. Так само й левит надійшов на те місце, поглянув – і теж проминув.

Проходив же там якийсь самарянин, та й натрапив на нього, й, побачивши, змилосердився. І він підійшов, й обв'язав йому рани, наливши оливи й вина. Потому його посадив на худобину власну, й приставив його до гостиниці, та й клопотався про нього. А другого дня, від'їжджаючи, вийняв два динарії та й дав їх господареві, проказавши: «Заопікуйся ним, а як більше що витратиш, заплачу тобі, як вернуся».

Котрий же з цих трьох, на думку твою, був ближнім тому, хто попався розбійникам?» А він відказав: «Той, хто вчинив йому милість». Ісус же сказав йому: «Іди, й роби так і ти!»

Запитання до біблійного тексту:

1. Чому левит оминув пораненого юдея, хоча повинен був йому допомогти?
2. Чому інші мандрівники також оминули пораненого?

3. Чи ризикував життям самарянин, рятуючи юдея? Обґрунтуй свою думку.
4. Чому двоє ворогів нарешті поріднилися?

• **Завдання 3. Художній текст**

Сформулюй рішення класу одним-двома словами

Бруно Ферреро

Рішення класу

– Якщо не дозволиш мені це зробити, я не зможу піти до школи! Мені буде соромно. Це дуже важливо, матусю! – вибухнула плачем Єлена.

– Ой, роби, як знаєш, – пробурмотіла мати, кидаючи ложечку до мийки. – Будеш, як потвора. Гірше лише для тебе!

У сім'ях двадцяти трьох інших однокласників відбувалися подібні розмови. Це були діти з 2 «Б» класу середньої школи імені Карла Альберта в Савойї. Класом було прийнято важливе рішення. Учнів було двадцять п'ять. І лише в двадцять п'ятій сім'ї ситуація відрізнялась. Елізабета була, наче клубок неспокою. Мама й тато намагалися її підбадьорити. Дівчинка розглядала себе в дзеркалі.

– Знаю, з мене сміятимуться. Достатньо подумати про Марізі, яка мене не любить, і про Паоло, який називав мене «вудкою». Вони тільки й чекають на це! – по щоках дівчинки покотилися великі сльози. Спробувала одягнути спортивну шапочку, яка була трохи завелика. Тато спокійно дивився на неї:

– Не бійся, Елізабето. Волосся швидко відросте. Ти дуже добре витримуєш лікування й за кілька місяців почуватимешся чудово.

– Так, але глянь на мене! – Елізабета в розпачі показала на свою голову, що рожево виблискувала в дзеркалі. Рак крові спричинив цілковите випадіння волосся. Мама обняла її на прощання:

– Тримайся, донечко, вони швидко звикнуть, от побачиш!

Дівчинка поправила шапочку, взяла наплічник і, шморгаючи носом, попрямувала до школи. Перед дверима 2-Б в неї сильно гупало серце. Заплющила очі – і ввійшла. Коли розплющила, щоб дійти до своєї парти, побачила щось неймовірне. В усіх, геть усіх однокласників і однокласниць на головах були шапочки! Усміхаючись, діти повернулися до неї й із вигуками «Привіт, Елізабето!» зняли шапочки.

Виявилось, що в усіх – поголені голови. Навіть у Марізі, яка так пишалася своїми кучерями. І Паоло, і Єлена, і Джанджі, і Франческа... Усі підвелися зі своїх місць і кинулися обіймати Елізабету, яка не знала, сміятися їй чи плакати, й лише тихенько шепотіла: «Дякую!» А біля дошки посміхався професор Донаті, який вже давно уже був лисим і мав голову, подібну до більярдної кулі.

Запитання до художнього тексту:

1. Чому Елізабета хвилювалася перед тим, як піти до школи?
2. Яка несподіванка чекала на Елізабету в класі?
3. Чому однокласники прийняли таке рішення?
4. Як ти гадаєш, діти самі прийняли таке рішення? Що їх до цього могло підштовхнути?

5. Як можна в повсякденному житті проявляти любов до ближнього? Наведи приклади.

• **Завдання 4. Складні життєві ситуації**

Запропонуй способи розв'язання.

1. **ПОВТОР. ВЖЕ БУЛА СИТУАЦІЯ ПРО ГАМАНЕЦЬ.** Ти побачив на вулиці, що хтось загубив гаманець. Як виявилось, з великою сумою грошей. Чи повертати шукатимеш його власника? Що станеться, коли ти віддаси гаманець? Ти сидиш у парку на лавочці. Підходять троє дівчат і сідають поруч. Двоє з них насміхаються над третьою, висловлюючись образливо в її адресу, бо та не погоджується купити і розпити разом з ними пляшку вина. Якими будуть твої дії?

2. Чи просиш ти в молитвах здоров'я для своїх ближніх? Чому?

• **Завдання 5. Робота в групах**

Складіть переліки за темами:

1. Як потрібно допомагати батькам, іншим членам своєї родини?
2. Як допомагати незнайомим людям?

• **Завдання 6. Робота в парах**

Склади перелік своїх знайомих, яким потрібна допомога. Зазнач, яка саме. Обміняйтесь записами із сусідом за партою. Поміркуйте, можливо, варто створити спільний благодійний проект?

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Склади програму благодійного проекту.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Ближніми можуть бути і незнайомі люди.
2. Вірний християнин повинен вибачати прогрішення, мимовільні необдумані висловлювання, прощати ближньому своєму, не бути злопам'ятним, не озлоблятися й просити вибачення, щоб отримати його.
3. У тяжку хвилину людину потрібно підтримати.
4. ...
5. ...
6. ...

УРОК 29. УСПІШНІСТЬ – РЕЗУЛЬТАТ ДУХОВНОЇ ПРАЦІ

• Біблійні вірші

«А кожному з нас дана благодать у міру дару Христового» (Еф. 4:7)

«Прийдіть до Мене, всі струджені й обтяжені, – і Я вас заспокою! Візьміть на себе ярмо Моє, й навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, – і ”знайдете спокій душам своїм”» (Мт. 11:28–29)

• Запам'ятай значення слів

Благодать – сила, яку Господь дає для розвитку позитивних якостей характеру людини та добрих учинків.

Спокій – стан людини, який характеризується відсутністю душевних хвилювань.

Успішність внутрішня – справжнє благополуччя, душевний мир і гідність, які дає нам Бог.

Успішність зовнішня – видиме благополуччя, яке вважається складовою репутації людини.

Настановне запитання:

Як можна розвивати свою внутрішню успішність?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься факторах внутрішньої успішності.

Протоієрей Олег Ведмеденко

Про внутрішню та зовнішню успішність

Безумовно, кожна людина прагне бути успішною. Слово «успішність» означає «мати успіх», «досягати бажаного». Її поділяють на зовнішню та внутрішню. Зовнішня знаходиться ніби на поверхні, її всім видно, тому вона цікавить людей насамперед. Ось її визначальні позиції: 1) здоров'я; 2) матеріальна забезпеченість (робота, справа, бізнес); 3) повага від ближніх; 4) сімейне благополуччя. Внутрішня ж успішність – це душевний мир, упевненість, радість.

Зовнішня успішність на 90 % залежить від внутрішньої (10 % – це сприятливі стартові умови: елемент випадковості, «пощастило»). Внутрішню ж успішність, а отже – й успішність загалом, зумовлює наявність позитивної внутрішньої (духовної) сили, енергії. Як визначити внутрішню успішність, а отже, й силу впливу особистості на її власне життя? Шляхом аналізу показників зовнішньої успішності.

Що свідчить про відсутність внутрішньої успішності? У сфері здоров'я для людини характерними є слабкість, пригніченість, надокучливі больові відчуття. У матеріальній сфері (робота, справа, бізнес) вона млява, швидко втомлюється, має низьку продуктивність праці, безініціативна, нерішуча, втрачає віру в себе й у свою справу, запопадлива й боязка у взаєминах із начальством, зухвала й агресивна, заздрісна, матеріально незабезпечена. У суспільному житті такими доказами є прикре відчуття невизнання її гідності, жалю й співчуття з боку оточуючих, прихована або відверта неповага. На сімейній ниві – це повна або часткова втрата статусу господаря (господині), слабкість, а то й відсутність вертикалі «чоловік – дружина – діти» (чоловік

утрачає любов до дружини, дружина не цінує і не поважає чоловіка, діти не шанують обох батьків), насильство в сім'ї як ознака морального безсилля.

Що дає нам присутність духовної енергії – внутрішньої успішності? У сфері здоров'я – це підвищений життєвий тонус, висока ефективність імунної системи, радісне відчуття фізичної сили та внутрішньої свободи. У матеріальній сфері – енергійність, невтомність, висока продуктивність праці, свобода прийняття правильних рішень (ініціативність), цілковита надія на Господа, відсутність ганебного низькопоклонства у стосунках із начальством (але без погорди, неповаги або зухвальства), великодушність, обов'язкове прагнення до професійного вдосконалення, матеріальна забезпеченість. У суспільному житті – повага від ближніх і до ближніх (внутрішня сила завжди викликає пошану, хоча провокує і заздрість «невтаємничених»), відчуття задоволеності собою таким, як ти є, без жодної маски. На сімейній ниві – це побудова гармонійних родинних стосунків, збереження мудрих сімейних підвалин, відсутність насильства у вихованні дітей, слово та авторитет батька, материнська ласка, особистий приклад подружжя як визначальні стимули виховного процесу.

Церква називає внутрішню успішність силою Духа Святого, або ж благодаттю. Джерело її – Бог, тобто Багатий на все. Він дає людині душевну силу (енергію) благодаті. Але для цього вона повинна докласти зусиль, зокрема – присвятити себе смиренню, любові та радісному й безкорисливому служінню ближнім.

Запитання до вступного тексту:

1. Що свідчить про зовнішню успішність людини?
2. У чому полягає внутрішня успішність?
3. Із чого можна робити висновки про внутрішню успішність і благополуччя?
4. Завдяки чому розвивається внутрішня успішність?
5. Чи потрібно, на твою думку, допомагати людям із невисоким коефіцієнтом внутрішньої успішності? Обґрунтуй свою думку.

• Завдання 2. Біблійний текст

Визнач причини встановлення епохи суддів та її особливості

Суд. 2:1–23

Ізраїль у Землі Обітованій: епоха суддів

І прийшов Ангел Господній із Гілгалу до Бохіму, та й сказав: «Я вивів вас із Єгипту до того Краю, що присягнув був вашим батькам. І сказав Я: “Не зламаю Свого заповіту з вами повіки! А ви не складете заповіту з мешканцями цього Краю, їхні жертівники порозбиваєте”. Та не слухали ви Мого голосу. Що це ви зробили? І Я теж сказав: “Не прожену їх від вас, і вони стануть вам терням у боки, а їхні боги стануть вам пасткою”».

І сталося, як Ангел Господній говорив ці слова до всіх Ізраїлевих синів, то народ підніс свій голос, та й заплакав. І назвали ім'я того місця – Бохім, і приносили там жертви Господеві.

А Ісус Навин відпустив народ, й Ізраїлеві сини розійшлися кожен до свого спадку, щоб посісти той Край. І служив народ Господеві по всі дні Ісуса Навина

та по всі дні старших, які продовжили дні свої по Ісусі, що бачили всякий великий чин Господа, якого зробив Він Ізраїлеві. І вмер Ісус, син Навинів, раб Господній, віку ста й десяти літ. І поховали його в межах спадщини його, в Тімнат-Хересі, в Єфремових горах, на північ від гори Гааш. І все це покоління було прилучене до батьків своїх.

А по них настало інше покоління, що не знало Господа, а також тих діл, які чинив Він Ізраїлеві. Й Ізраїлеві сини чинили зло в Господніх очах, і служили Ваалам та Астартам. І вони покинули Господа, Бога батьків своїх, що вивів їх із єгипетського краю, та й пішли за іншими богами, – довколишніх народів, і вклонялися їм, гнівлячи Господа. І запалав Господній гнів на Ізраїля, й Він дав їх у руку грабіжників, і навколишніх їхніх ворогів, так що в усьому, де вони ходили, Господня рука була проти них на зло, як говорив був Господь, і як Він їм заприсягнув.

І поставив Господь суддів, і вони рятували їх від руки їхніх грабіжників. Та ізраїльтяни не слухалися й суддів, бо блудили за іншими богами й вклонялися їм. Вони скоро відхилялися з тієї дороги, якою йшли їхні батьки, щоб слухатися Господніх наказів. А коли Господь ставив їм суддів, то Господь був із суддею й рятував їх із руки їхніх ворогів по всі дні того судді. І коли умирав той суддя, ізраїльтяни знову псувалися більше від своїх батьків і не кидали чинів своїх та своєї неслухняної дороги. І запалився Господній гнів на Ізраїля...

Запитання до біблійного тексту:

1. Із чиєї спонуки Ізраїль часів Ісуса Навина не впав в ідолопоклонство?
2. Яке покоління ізраїльтян прийшло після смерті Ісуса Навина?
3. Як відобразився непослух на добробуті Ізраїльського народу?
4. На що спрямовували своє управління судді в Ізраїлі?
5. Навіщо Господь перевіряв древніх ізраїльтян? Чи випробовує Він сучасних людей?

• Завдання 3. Художній текст

??Автор

Як стати прикладом для інших

Кожному з нас хочеться мати послух, здоров'я, розум і талант. Звісно, ми не ідеальні, але повинні до цього прагнути. Усі маємо труднощі у вихованні, нерідко нам не вистачає впевненості в собі. Звідки брати приклади гарних та добрих манер? Першим зразком для наслідування має бути для дитини поведінка батьків. Дорослим, у свою чергу, треба змінювати оточення, а не дитину.

Юнацький вік по-своєму прекрасний і разом з тим складний, насамперед у визначенні молодого особою своїх цілей на майбутнє. Думка друзів часто стає важливішою за думку батьків. Так не повинно бути. Адже батьки – апостоли Бога на землі. Коли ми хочемо стати ідеальними, то безперечним взірцем для нас повинен бути Ісус Христос, адже Він утверджував у Своєму житті принципи, які проповідував. Господь навіть помер на хресті за нас, змивши Своєю кров'ю смертний гріх, який увійшов у світ через Адама.

Щоб стати досконалим, треба прилучатися до громадської праці (бути корисним для інших), творчості (мистецтва, спорту), волонтерської діяльності, роботи молодіжних організацій тощо. Також потрібно уникати проблем у родині, оскільки мир у сім'ї – запорука особистого зростання.

Щоб стати прикладом для наслідування, потрібно:

1. Казати людям, чого ти від них очікуєш, замість того, чого не бажаєш. Наприклад: «Я хочу, щоб ти була здорова», а не: «Я не хочу, щоб ти застудилася».

2. Не поєднувати кількох прохань чи вказівок.

3. Пояснювати, що потрібно зробити.

4. Звертатися до оточуючих спокійно.

5. У спілкуванні з людиною поважати її думку та прислухатися до неї. У розмові використовувати такі слова, як «будь ласка», «прошу», «дякую».

6. Прохання та вказівки формулювати чітко й зрозуміло.

7. Використовувати команди й накази тільки тоді, коли вони є необхідними. Наприклад, коли хтось поранився.

8. Дозволяти й допомагати людям робити власний вибір у різних життєвих ситуаціях, не нав'язувати свою думку.

9. Пояснювати, чому ти про щось просиш або чогось вимагаєш.

10. Не забувати похвалити людину, подякувати їй.

11. Висувати реальні вимоги, не вимагати неможливого.

12. Обов'язково вказувати на причину рішення, яке ти приймаєш. Прагнути компромісу.

13. Прислухатися до людей, цікавитися тим, що вони роблять і відчувають.

14. Пам'ятати, що любов і повага – найважливіші потреби всіх людей.

Запитання до художнього тексту:

1. Які чотири якості хоче опанувати кожна людина?
2. Що треба робити, щоб стати прикладом для наслідування?
3. Які поради щодо набуття досконалості є для тебе найважливішими?
4. На що треба спрямовувати поради: на твою особистість чи на взаємодію з іншими людьми? Чому?
5. Чи імпонує тобі ідея стати прикладом для інших? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Виклади свою позицію.

1. «Забудьте про хвороби! Припиніть думати й говорити про них. Запам'ятайте просту істину: немає невиліковних хвороб – є невиліковні хворі. Дев'яносто відсотків усіх наших бід – у нас же самих, у нашій свідомості» (О. Ведмеденко).

Чи правомірна така думка? Чому? Де і як ти зможеш її використати?

2. «Без віри догодити Богові неможливо», – учить апостол Павло (Євр. 11:6). Чому без віри в Господа неможливо бути цілком успішною, благодатною й довершеною людиною? Як ти донесеш цю думку до людини, яка прагне досконалості?

3. Чи складно довіритися Богові у якійсь конкретній справі? Знайди приклад у літературі або змодельуй таку ситуацію. Як ти порадиш ближньому

використовувати такий підхід до справи, яку він починає. Як старатимешся донести до нього свою думку?

• **Завдання 5. Індивідуальна робота**

Склади план на літо за такими розділами:

- 1) для себе (духовна сфера, інтелектуальна, фізична, матеріальна тощо);
- 2) добрі справи для ближніх;
- 3) допомога своїй родині.

• **Завдання 6. Робота в групах**

Продумайте, які благодійні проекти ви зможете втілювати на канікулах. Складіть їх орієнтовні програми.

• **Домашнє завдання**

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Чи може людина, регулярно звертаючись до Бога, підвищити власну успішність? Підготуй повідомлення за такою темою.

• **З цього уроку я роблю для себе такі висновки:**

1. Докладатиму всіх зусиль для створення ідеальної сім'ї, пам'ятаючи, що для дитини першим зразком для наслідування має бути поведінка батьків.
2. Внутрішня успішність людини є результатом її роботи над собою.
3. Прагнутиму досягнення внутрішньої успішності в гармонії із зовнішньою.
4. Знаю, що треба робити, щоб бути прикладом для наслідування.
5. Кожна людина потребує любові й поваги.
6. Безперечний взірець для мене – Ісус Христос.
7. ...
8. ...
9. ...

УРОК 30. ВЗІРЕЦЬ – ІСУС ХРИСТОС

• Біблійні вірші

«Так-бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне» (Ів. 3:16)

«Ліпша-бо мудрість за перли, і не рівняються їй всі клейноди!» (Пр. 8:11)

• Запам'ятай значення слів

Наслідування – копіювання звичок, манер інших людей.

Приклад особистий – зразок, який людина подає своєю поведінкою.

Настановне запитання:

Чи можна і чи потрібно наслідувати Ісуса Христа?

• Завдання 1. Вступний текст

Зосередься на сутності ідеалу.

*Філарет, Митрополит Київський і Галицький,
Патріарший Екзарх усієї України*

Ісус Христос – ідеальний

Серед богословів існує думка, що фізична зовнішність Ісуса Христа мала бути привабливою. Щоправда, в Євангеліях немає прямих повідомлень про це, на що звернув увагу ще в кінці II століття святий Іринеї Лійонський. Негарний чи непоказний вигляд приписували Ісусові Христові Іустин Філософ, Климент Олександрійський та Оріген. Вони керувалися тлумаченням пророцтва Ісаї про «раба Божого», у якого не буде привабливого вигляду й краси.

Що стосується тіла, то Він уникав усього, що впадало в очі, було незвичним, застерігав від поширеного серед юдеїв зосередження на культових обмиваннях, але приділяв увагу чистоті й догляду за тілом. Із зовнішньою благовидістю в Ісуса Христа поєднувалося фізичне здоров'я. Допізна до Нього сходилося багато хворих, а також книжників і фарисеїв. Але Ісус Христос ніколи не втрачав повного самовладання. Це свідчить про те, що Господь володів Своїми почуттями й був далеким від метушні й боязні.

Як виявляв Себе Ісус Христос у постаті простої людини? Він бачив сенс Свого земного життя у виконанні волі Отця Небесного й реалізовував її до кінця, до пролиття крові, до смерті. Ісус Христос ніколи не говорив і не діяв інакше. У Нього слово поєднувалося з ділом. І все Його життя було втіленням повної єдності. Сконцентрована воля Ісуса Христа робила Його повелителем, вождем і царем. Він прикликає Симона та Андрія – і вони кидають свої сіті, Якова та Іоана – і вони залишають батька разом із робітниками. Він виганяє торговців із храму, й ніхто не противиться Йому.

Господь знав, що Він не був, як усі, тому любив самотність. Проповідуючи, зціляючи, Христос віддавав Себе всьому народові, але, завершивши діяння, відходив на усамітнене місце. Воно не було самотою, бо Ісус Христос перебував у єднанні з Отцем Небесним.

В образі Христа захоплюють Його правдивість і прямота. Його внутрішній дух виявлявся в коротких і стислих висловах, які поряд з Його притчами були

безпосереднім свідченням Його ясної волі й цілості, послідовності та внутрішньої чистоти.

Боротьба Ісуса Христа проти законницького фарисейського благочестя була боротьбою ясного й простого мислення проти покрученості казуїстики, проти неймовірно вузького й закостенілого тлумачення Писання. Його афоризми, спрямовані проти фарисейства, містять саму суть релігійно-моральних вимог. Звільняючи святе від людських додатків, Він досягав глибини, чистоти й сили святині. Ісус Христос вимагав переживати й здійснювати кожну Заповідь зсередини – як веління серця. Він хоче, щоб людина, як моральна особистість, діяла на підставі незіпсованої совісті, а не тільки на ґрунті зовнішніх законів.

Запитання до вступного тексту:

1. Як описано в Євангеліях зовнішність Ісуса Христа?
2. Які риси характеру Господа показано в Святому Письмі?
3. У чому Ісус Христос бачив сенс свого життя?
4. Проти чого спрямовував Свої притчі Ісус Христос?
5. Чому Ісуса Христа вважають взірцем ідеальної людини?
6. Чи хотілося б тобі мати деякі риси, якими володів Христос? Які саме й чому?

Завдання 2. Біблійний текст

Добери заголовок до уривка

Мр. 12:30–34

А один із тих книжників, що чув, як вони сперечалися, та бачив, як добре Він відповідав їм, приступив та й спитався Його:

– Котра Заповідь перша з усіх?

Ісус відповів:

– Перша: «Слухай, Ізраїлю: наш Господь Бог єдиний». І: «Люби Господа, Бога свого, всім серцем своїм, і всією душею своєю, й усім своїм розумом, і з цілої сили своєї!» (Це Заповідь Перша!). А Друга (однакова з нею): «Люби свого ближнього, як самого себе!» Нема іншої більшої Заповіді над оці!

– Добре, Учителю! – сказав Йому книжник. – Ти по правді сказав, що «Один Він, і нема іншого, окрім Нього», й що «Любити Його всім серцем, і всім розумом, (і всією душею), і з цілої сили», і що «Любити свого ближнього, як самого себе», – це важливіше за всі цілопалення й жертви!

Ісус же, побачивши, що розумно той відповідь дав, промовив до нього:

– Ти недалеко від Божого Царства!

І ніхто не насмілювався вже питати Його.

Запитання до біблійного тексту:

1. У чому полягає суть запитання книжника? Чи було воно каверзним?
2. Якою була відповідь Ісуса Христа і як її оцінив книжник?
3. Чому більше ніхто не насмілювався розпочинати духовні суперечки з Ісусом Христом?

• Завдання 3. Художній текст

Чи справді жив Христос?

У Євангельському образі Христа передаються такі риси, які показують Його обмежену людську природу, наприклад, муки Ісуса в саду Гефсиманії та Його спрага на хресті. Якби євангелісти хотіли змалювати образ Месії, який відповідав би надіям і смакам сучасників, то вони повинні були б написати цілком інакше Євангеліє, тоді б Ісус Христос постав перед нами великим героєм, провідником єврейського народу, який перемагає ненависних римлян й усіх поганів, або мудрим рабином, що захищає благочестя й богообраність єврейського народу, ревнителем передань. Образи таких шанованих народом рабинів зображено в Талмуді.

Але Христос, Який є центром Євангелій, Христос, Який порушував суботу, помилював блудницю, сидів за одним столом разом із митарями й грішниками, Христос, Який осуджував показне благочестя фарисеїв, буквоїдство законників, визнавав право поганів на успадкування Царства Божого, – не міг бути до душі євреям. Євангельський Христос був для юдеїв образом злочинця й зрадника священних прав й інтересів свого рідного народу.

Але й для язичників, які звикли до високих філософських спекуляцій і розумних промов своїх мудреців, Він не мав нічого привабливого. Вони зневажали Його так само, як і всіх євреїв. Уся подальша історія християнства довела, що Євангеліє про розп'ятого Ісуса Христа було для юдеїв спокусою, а для язичників – безумством. Зрозуміло, що для євангелістів не було жодного зиску вигадувати такого Христа.

Правильно казав св. Микола: в час правління Нерона було б крайнім безумством, указуючи на розп'ятого Ісуса, говорити язичникам: «Ось ваш Бог!» Із творів Цельса та Юліана-відступника очевидно, що язичники в Євангельській історії Христа спокушались якраз тими рисами, які, за їхніми поняттями, цілком не застосовні до Бога, – особливо стражданнями й смертю на хресті. Євангельський образ Христа змальовано всупереч усім природним людським розрахункам – він не міг привабити ані юдеїв, ані язичників. Тому з точки зору здорового глузду природно вважати, що Ісус Христос справді жив, і що Його образ, змальований у Новому Заповіті, є точною копією історичної особи, хоча й пензником художників-євангелістів повинен був керувати Дух Святий.

Отже, вивчення канонічних Євангелій переконує в тому, що наше знання про існування Христа, Його життя й учення засновується на цілком надійних і достовірних джерелах, і що свідки Євангельської історії задовольняють усі потрібні вимоги, які історична критика висуває до засвідчених свідочств та історіографів. Подвійний переказ, усний і письмовий, подає нам образ Христа, який відповідає реальній дійсності.

Запитання до художнього тексту:

1. Чому образ Ісуса Христа не відповідав «вимогам» єврейського народу? За якими критеріями він їх не влаштовував?
2. Чому образ Ісуса Христа не відповідав «вимогам» язичників? За якими критеріями він не влаштовував їх?
3. Який був сенс євангелістам вигадувати образ Христа – ніким не оціненого філософа й цілителя?
4. Які докази існують на користь того, що Ісус насправді жив?
5. Чи віриш ти в Ісуса Христа? Чому?

• Завдання 4. Складні життєві ситуації

Запропонуй способи розв'язання.

1. Твій знайомий прочитав у якомусь романі, що Ісус Христос – не реальна історична постать, а збірний образ, і розповідає тобі, як це описує автор. Чи будеш ти сперечатися з цим знайомим? Чому?
2. Старенький дідусь, який сидить поряд з тобою в автобусі, розповідає тобі, що в інституті він вивчав предмет, що називався атеїзм, і вважає, що кожна людина має право бути атеїстом. Чи так це з позиції християнського світогляду? Що ти відповіси своєму співрозмовнику?

• Завдання 5. Робота в групах

Складіть переліки рис, якими вирізняються образи: Бога в Старому Заповіті та Ісуса Христа – у Новому Заповіті. Порівняйте переліки. Виділіть спільні та відмінні якості.

• Завдання 6. Робота в парах

Напиши, які настанови та дії Ісуса Христа тобі найбільше запам'яталися. Зазнач, чому. Обміняйтесь записами із сусідом за партою і порівняйте їх.

• Домашнє завдання

1. Вивчи біблійні вірші. Поясни вкладений у них зміст.
2. Перевір, чи знаєш ти значення нових термінів і відповіді до кожного із завдань уроку.
3. Доповни словник термінів до цього уроку новими поняттями з опрацьованих текстів.
4. Старайся втілювати на практиці життєві принципи Ісуса Христа.

• З цього уроку я роблю для себе такі висновки:

1. Людина як моральна особистість повинна діяти на підставі незіпсованої совісті, а не тільки на ґрунті зовнішніх законів.
2. Кожну Заповідь Господню треба переживати і здійснювати зсередини – як веління серця.
3. ...
4. ...

УРОК 31. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКА НАБУТИХ ЗНАНЬ

Перевір, як ти засвоїв матеріал, викладений у розділі «Моральні настанови для вибору життєвого шляху» (в дужках біля завдань вказано кількість балів за кожну правильну відповідь).

1. Відтвори біблійний вірш (по 1 балу).

«Ліпша-бо мудрість за, і не рівняються їй всі!»
(Пр. 8:11).

«Так-бо Бог світ, що дав Сина Свого, щоб кожен, хто в Нього, не, але мав життя вічне» (Ів. 3:16)

2. Встав пропущені слова (по 0,5 бала).

Варіант 1

«А той відповів і сказав: “Люби Господа Бога свого всім, і всією, і всією, і всім, і свого ближнього, як самого себе”» (Лк. 10:27).

«Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та не маю, то став я як та дзвінка або гудячий!» (1 Кор. 13:1)

Варіант 2

«Я кохаю всіх тих, хто мене, хто ж шукає – знайде!» (Пр. 8:17)

«..... ворогів своїх, тих, хто вас проклинає, творить тим, хто ненавидить вас, і за тих, хто вас переслідує, щоб вам бути синами Отця вашого, що на небі» (Мт. 5:44–45)

Варіант 3

«Нову заповідь Я вам даю: “..... один одного! Як Я вас, так один одного й ви!”» (Ів. 13:34)

«Не будьте винні нікому нічого, крім того, щоб один одного. Бо хто іншого, той виконав» (Рим. 13:8)

Варіант 4

«А кожному з нас дана у міру Христового» (Еф. 4:7)

«Прийдіть до Мене, всі й, – і Я вас! Візьміть на себе ярмо Моє, й навчіться від Мене, бо Я і серцем, – і “знайдете душам своїм”» (Мт. 11:28–29)

3. Дайте визначення понять (по 0,5 бала).

Варіант 1

Заповіді любові –

Ближній –

Варіант 2

Благодать –
Особистий приклад –

Варіант 3

Любов –
Успішність зовнішня –

Варіант 4

Наслідування –
Успішність внутрішня –

4. Дай аргументовані відповіді на запитання, користуючись знаннями, почерпнутими зі вступних текстів (по 1 балу).

Варіант 1

Чому вважають, що дві Заповіді Любові закладено в людській природі (сутності)?

Варіант 2

Чому Заповіді Любові легко виконати, відмовившись від зла в житті?

Варіант 3

Кого можна вважати своїм ближнім?

Варіант 4

Що таке внутрішня й зовнішня успішність? Якими є їхні ознаки?

5. Опиши, як це було (за біблійними текстами) (по 3 бали за вичерпну відповідь).

Варіант 1

Яка Заповідь найголовніша?

Варіант 2

Чому самарянин допоміг пораненому юдеєві?

Варіант 3

Яку Заповідь дав Ісус Христос, і навіть книжники погодилися з Ним?

Варіант 4

Як саме й для чого в Ізраїлі було створено інститут суддів?

6. Виклади свої думки за вказаною темою (за художніми текстами) (по 3 бали за кожну ґрунтовну відповідь).

Варіант 1

Чому любов без смирення не є шляхом до Бога?

Варіант 2

Чому самаряни були непримиренними ворогами юдеїв?

Варіант 3

Як стати взірцем для інших? Чи можна бути прикладом для наслідування, не виконуючи Божих Заповідей?

Варіант 4

Які існують докази того, що Ісус Христос справді жив на землі?

Глосарій

Аборт – різновид убивства (вбивство ще не народженої дитини).

Алкоголізм – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до алкогольних напоїв, як міцних, так і слабких.

Багатобожжя (політеїзм) – релігія, у якій прийнято шанувати багатьох богів.

Батьківство – юридично визначений зв'язок батька та матері з дитиною.

Батьківство духовне – єднання душ учителя й учня, внаслідок якого учень отримує непохитні основи для життя й немов народжується духовно; його «батьком» при цьому стає вчитель або наставник.

Благоговіння – чеснота, яка виражається в почутті глибокої пошани до Бога та притягує Божу благодать.

Благодать – сила, яку Бог дає для розвитку позитивних рис характеру людини та добрих вчинків.

Блаженство – наслідок моральної досконалості людини та єдності з Богом, яка супроводжує процес її самовдосконалення.

Ближній – той, для кого людина робить якусь послугу з доброї душі й абсолютно безкорисно.

Блуд – добровільні статеві зносини неodrужених осіб без укладання шлюбу.

Боги – древні ідоли різних народів, уявні образи, що повинні були надавати людям усілякі блага для життя.

Богохульство – гріх, який полягає в недобрих словах людини про Бога.

Вандалізм – руйнування чужого майна.

Вбивство моральне – доведення людини до самогубства моральними знущаннями.

Вбивство фізичне – насильницьке позбавлення людини життя. Залежно від ситуації та об'єкта виокремлюють такі його види: з необережності, з недбальства, зі злого умислу, аборт, евтаназія тощо.

Відпочинок – перерва в буденній праці, коли людина може подумки звернутися до Бога.

Віра – сприйняття деяких фактів як істинних без додаткової перевірки.

Власність – майно людини, яким вона може вільно розпоряджатися.

Власність інтелектуальна – здобутки та ідеї людини, які є результатом її інтелектуальної праці, ніким не були заявлені раніше, сформульовані людиною за її життя, та на які поширюється авторське право.

Власність матеріальна – рухоме та нерухоме майно, набуте людиною в процесі праці.

Власність приватна – та, на яку має природне право тільки одна особа з огляду на її гідність, максимум – сім'я.

Геніальність – найвищий вияв розвитку таланту.

Гідність – відчуття людиною своєї самозначущості й унікальності. Переконавання її в протилежному означає злочин проти гідності.

Грабунок – насильницьке відбирання чужого майна під загрозою побиття, каліцтва або смерті.

Громадська думка (див. Думка громадська) – ставлення до подій, поступків, поглядів, способів поведінки як до прийнятних чи неприйнятних.

Декалог (Закон Божий) – Десять Заповідей, які Бог дав людям через Мойсея на горі Синай. Зафіксовані на кам'яних скрижалях.

Досягнення – вагомий, значущий результат діяльності людини.

Дружина – 1) одружена жінка стосовно свого чоловіка; 2) одружений чоловік стосовно своєї дружини (у другому значенні це слово вживається зазвичай у книжному й поетичному стилі. Те, що в Україні прийнято називати цим словом обох подружніх партнерів, підкреслює їхню рівноправність).

Дуалізм – учення, відповідно до якого Бог створив наш світ з уже готової матерії, що існувала вічно.

Думка громадська (суспільна) (див. Громадська думка) – ставлення до подій, поступків, поглядів, способів поведінки як до прийнятних чи неприйнятних.

Евтаназія – вбивство смертельно хворої людини на її прохання, що вважається порушенням Божого плану життя.

Етика – норми поведінки та соціальні правила, а також наука про правильне людське ставлення до моралі, суспільних норм.

Етика християнська – сукупність християнських моральних принципів, а також наука, яка їх вивчає.

Етикет – закріплений традицією звід правил поведінки в різних спільнотах певного суспільства.

Етос – узагальнена характеристика культури певної соціальної спільноти, виражена в системі її цінностей і норм поведінки.

Єдинобожжя (монотеїзм) – релігія, відповідно до якої люди шанують одного Бога.

Забобони – прикмети, не підтверджені доказами.

Задатки – уроджені, генетично обумовлені особливості аналізаторів організму людини, які завдяки відповідному тренуванню та наполегливості можуть перерости в здібності.

Заздрість – почуття смутку й ревності від того, що інша людина чогось досягла або щось має.

Закон – 1) система правил, якими визначено межі взаємодії людей у суспільстві, та покарання за порушення цих правил; 2) норми поведінки, які є обов'язковими в суспільстві, впливають із природних прав людини та затверджені відповідними законодавчими актами.

Закон Божий – Десять Заповідей (Декалог), яких необхідно дотримуватись, щоб досягнути блаженства у вічному житті.

Закон подібності – зв'язок між явищами, діями, помислами тощо, відповідно до якого подібне притягує подібне (наприклад, добрі думки притягують добрі вчинки, а злі думки – злі вчинки).

Закон природний – принципи дії, що є розумними, спрямованими на благо інших людей, дотримання яких людиною вимагається повсюдно.

Заповіді любові – Заповіді, які дав людству Ісус Христос: люби свого ближнього як самого себе та люби ворогів своїх.

Заповіт Новий – біблійні книги, в яких засвідчено життя Ісуса Христа на Землі й даровано віру в спасіння всьому людству.

Заповіт Старий – біблійні книги (історичні, повчальні та пророцькі), в яких розповідається про спілкування ізраїльського народу з Богом до народження Ісуса Христа.

Затримка заробітної плати – різновид трудового шахрайства, який полягає в тому, що роботодавець не віддає найманому працівникові зароблені ним гроші або інші ресурси.

Звичай – певний спосіб релігійних або обрядових дій, прийнятий у конкретній спільноті.

Звички шкідливі – поведінка людини, що проявляється в пристрасті до речовин, які руйнують її фізичний або душевний стан.

Здібності – схильності до певної діяльності, пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями, які вимагають наполегливої праці для перетворення їх на талант.

Здоров'я психічне – стан психічних функцій людини, що залежить як від здоров'я фізичного, так і (більшою мірою) від здоров'я духовного.

Здоров'я фізичне – стан фізичного тіла, що визначається станом внутрішніх органів і систем, а також психічного й духовного світу людини.

Зрада (див. Перелюб) – добровільні статеві зносини одруженої особи з особою протилежної статі, яка не є її подружнім партнером.

Ідеал моральний – уявлення про людину, яка поєднує у собі всі правильні й суспільно схвалені риси характеру.

Ідеал моральний християнський – уявлення про людину, яка в житті керується християнськими принципами і завжди їх дотримується.

Ідеал – уявний або реальний об'єкт, наділений найкращими, абсолютними рисами, на які варто рівнятися.

Ідоли – рукотворні зображення, які уособлювали богів, предмети культу й поклоніння древніх людей.

Ідолопоклонство – поклоніння ідолам, рукотворним образам древніх богів.

Ілюзія – хибне уявлення про що-небудь.

Ім'я добре – стан людини, який свідчить про її суспільну повагу та високу гідність.

Клятва – обітниця, обов'язкова для виконання.

Крадіжка – потаємне привласнення чужого майна.

Кривоприсяга – підтвердження під присягою чіїхось вигадок і брехні, що має тяжкі духовні та юридичні наслідки.

Критика – аналіз, оцінка, зауваження щодо виконаної роботи, поведінки, тощо. Може бути справедливою та несправедливою, публічною та приватною.

Кумири – реальні популярні люди, які живуть або жили на Землі.

Куріння – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до тютюну.

Легковажність – необачне, бездумне, безвідповідальне, безтурботне ставлення до когось чи до чогось.

Лихва – вигода з надлишком, грошові позички під завищені відсотки.

Лихослів'я – гріх, який полягає в недобрих словах людини про когось або про щось.

Лицемірство – манера поведінки, коли одна людина переконує іншу в своїх дружніх почуттях, випитує сокровенне, а позаочі поливає її брудом.

Лінь – вада характеру, яка проявляється в небажанні працювати.

Любов – почуття, яке базується на силі характеру та прив'язаності людини.

Майно особисте – те, чого набула людина в результаті чесної праці.

Марновірство – віра в забобони, марна віра, яка ослаблює людину.

Мас-медіа – засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, інтернет), створені людьми для поширення відомостей у суспільстві.

Материнство – юридично визначений зв'язок дитини й матері, що встановлюється за фактом народження матір'ю дитини.

Матеріалізм – учення про те, що світ виник самотійно, живі організми зародилися з неживої матерії.

Методика – конкретні принципи, форми та способи використання методів глибокого пізнання та розв'язання різноманітних проблем і виконання завдань.

Мораль – система установлених у певному суспільстві звичаїв і правил, яких дотримуються всі члени спільноти.

Мораль абсолютна – точні уявлення про добро й зло станом на сьогодні, які склалися в процесі розвитку людства.

Мораль відносна (релятивна) – наука про допустимість різних моральних норм на основі розмитого уявлення про добро й зло.

Наклеп – відверто брехливі факти про ту чи ту людину, поширювані з метою очорнити її репутацію.

Наркоманія – шкідлива звичка, яка проявляється в пристрасті до наркотиків.

Наслідування – копіювання звичок, манер інших людей.

Наставництво – система стосунків, у якій той, хто навчає, не тільки дає навчальну інформацію, але й допомагає учневі, ділиться з ним таємницями, розвиває його особистість.

Неділя – сьомий день тижня за православним календарем.

Нереалізованість – ознака невикористання людиною свого душевного, інтелектуального, фізичного потенціалу.

Норов – характер, вдача, людини.

Обман (див. Шахрайство) – маніпуляції, спрямовані на добровільне передання людиною свого майна шахраєві.

Обмова – поширення неправдивої або частково правдивої інформації про людину, що завдає шкоди її репутації.

Осуд – реакція суспільства на негідні вчинки людини.

Пантеїзм – учення про творення Богом світу із власне Свого єства, яким вважається природа.

Перелюб (зрада) – добровільні статеві зносини одруженої особи з особою протилежної статі, яка не є її подружнім партнером.

Підозра – почуття недовіри, яке виникає в людини на підставі думок про нечесні наміри інших людей щодо будь-чого.

Плагіат – крадіжка інтелектуальної власності, таємне використання чужих ідей під своїм іменем, порушення авторського права.

Подружжя – чоловік і жінка, що живуть у шлюбі.

Покликання – справа, для якої людина призначена та до виконання якої здатна.

Пошана – чеснота, яка виражається в почутті глибокої поваги до людини, місця, предмета.

Правдомовність – чеснота, яка полягає в умінні визнавати й казати тільки правду, навіть із загрозою для власного життя.

Право – 1) наука про розвиток законодавчих норм у людських спільнотах; 2) норма, позиція, користування якою передбачене або обумовлене законом (наприклад, право на життя).

Праця – діяльність людини, спрямована на підтримку щоденних потреб – власних і суспільства.

Преса жовта – видання, спеціалізацією яких є чутки та плітки про відомих людей, здогади та припущення, що можуть коштувати відомим людям репутації.

Приклад особистий – зразок, який людина подає своєю поведінкою.

Присяга – обітниця вірності, яку дають державі.

Прокляття – гріх, що переслідує людину за якийсь переступ нею Закону Божого, завдає нещастя цій людині, а також поширюється на наступні покоління (наприклад, прокляття Боже для ідолопоклонників).

Прощення – дія, що базується на каятті та усвідомленні становища ближнього.

Репутація – імідж, образ людини в суспільстві.

Реституція – повернення або відшкодування незаконно набутої чужої власності. Її обов'язок засновується на природному праві, Божих і цивільних законах.

Самогубство – свідомий вольовий акт, унаслідок якого людина позбавляє себе життя.

Самооцінка – комплекс уявлень людини про себе, свій ідеальний образ, потенційні можливості та здібності.

Слово честі – обітниця, обов'язкова для виконання присяга честю, порушення якої вважається втратою честі.

Служіння – місія людини, яка полягає у виконанні моральних обов'язків перед іншими людьми та перед Богом.

Смирення – психологічний стан, коли людина приймає ситуацію такою, якою вона є.

Співжиття – форма взаємин двох людей, коли вони живуть разом, не реєструючи шлюб ні в церкві, ні в органах реєстрації актів цивільного стану. Іноді співжиття помилково називають «громадянським шлюбом».

Субота – сьомий день тижня за єврейським календарем.

Суїцидоманія – свідоме, нав'язливе, стійке прагнення до скоєння самогубства.

Сумнів – душевний стан, який протиставляється вірі: потреба підтверджувати доказами часом очевидні речі.

Спокій – стан людини, який характеризується відсутністю душевних хвилювань.

Талант – вроджені, дані Богом здібності, схильність, потяг, хист до певної діяльності.

Творчість – діяльність, спрямована на створення високоморальних і художньо цінних робіт.

Терпіння – прийняття людських недоліків, вад і тимчасове примирення з ними.

Травма душевна (травма психічна) – нервові потрясіння; психічний розлад внаслідок емоційної дії; шкода, завдана психічному здоров'ю людини через вплив несприятливих факторів середовища або інших людей на її психіку.

Трудоголізм – вада характеру, яка виявляється, зокрема, в ігноруванні свят і вихідних днів.

Універсальні моральні цінності – етичні та духовні взірці, спільні для всіх людей на Землі.

Успішність внутрішня – справжнє благополуччя, душевний мир і гідність, які дає нам Бог.

Успішність зовнішня – видиме благополуччя, яке вважається складовою репутації людини.

Учительство – система стосунків учителя й учня, які взаємодіють тільки з метою засвоєння навчального матеріалу.

Чеснота – вияв розуму, що спонукає людину виконувати закон природний і Закон Божий.

Шахрайство (див. Обман) – маніпуляції, спрямовані на добровільне передання людиною свого майна шахраєві.

Шахрайство трудове – маніпуляції, пов'язані з обманом працівників, яких наймають нібито для праці, а потім намагаються розірвати трудові відносини з ним із будь-якого приводу, не заплативши.

Шлюб – офіційна реєстрація стосунків чоловіка та жінки у державній чи культовій інституції.

Шлюб громадянський, офіційний – зареєстрований в установі реєстрації актів цивільного стану (РАЦСі). Він гарантує забезпечення прав чоловіка та жінки державою. Іноді цим терміном називають співжиття людей.

Шлюб церковний – освячений Богом, оформлений із проведенням ритуальної церковної церемонії вінчання. Саме під час вінчання сім'я отримує благодать Божу.